

второ издание

ЛУБ "БЛАГОЈ ЈАНКОВ-МУЧЕТО" СТРУМИЦА

СР 821.163.3-31
ДОНЧЕВСКА-ЛУШИН
Зад виножитото

400000430

COBISS ☉

ЕЛИЗАБЕТА ДОНЧЕВСКА - ЛУШИН

ЗАД ВИНОЖИТОТО

НОВ
БАВИЛОН

Елизабета Дончевска - Лушин

ЗАД ВИНОЖИТОТО

СОВРЕМЕН МАКЕДОНСКИ РОМАН

ЕДИЦИЈА

Идеалисти

Елизабета ДОНЧЕВСКА – ЛУШИН
ЗАД ВИНОЖИТОТО

ВТОРО ИЗДАНИЕ

Издавач

Здружение за книжевен развој
НОВ ВАВИЛОН - Битола

За издавачот

м-р Никола Илијовски

Главен и одговорен уредник

м-р Никола Илијовски

Рецензент

м-р Никола Илијовски

Технички уредник

Соња Змејкоска

Copyright © 2020 НОВ ВАВИЛОН

Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени или електронски медиуми без писмено одобрение на издавачот.

ЕЛИЗАБЕТА ДОНЧЕВСКА - ЛУШИН

ЗАД ВИНОЖИТОТО

(Второ издание)

**НОВ ВАВИЛОН
Битола, 2020 година**

За Вас,
кои отидовте
а не се вративте.

За Вас кои отидовте
кога не знаев да љубам,
а не се враќате ниту сега,
кога љубовта
дел по дел
ја создавам.

Пролетта насилно се втурна низ отворениот прозорец на испотената соба. Се сопна од изгужваната постела, се качи погоре, низ голите витки нозе, ја разбранува врелата кожа, се испомеша со здивот на Марија и влезе во нејзината душа. Ја разбранува крвта, го растрепери срцето.

Веќе разнишаниот мир го претвори во немир.

Марија, со пролетта во себе, стана од креветот. Одејки кон бањата ја собра долгата коса и вратот, изморен од милување, почна да дише. Капките вода се лизгаа низ нејзиното тело. Телото сакаше да излезе од сопствената кожа. Разбудениот немир го чувствуваше веќе подолго време. И немирот, не само што не се намалуваше, туку сè повеќе растеше. Можеше да го допре. Чуден немир. Како кожата да ѝ ја милуваа стотици бакнежи. Ја раздрагнуваа, ја гореа. Возбудата што ја чувствуваше, ја тераше на грев. Но, не со одреден човек. Немирот не ѝ даваше да се смири. Ниту едно место не можеше да ја задржи. Би можела светот пеш да го изоди.

Излезе од под тушот и таква, мокра, се струполи врз истутканите чаршафи. Љубовникот само што си беше заминал. Не заборави да ѝ спомне дека сè уште чека одговор - брак или крај. Воздивна. Не сакаше да ја заврши таа врска. Не сакаше да го загуби човекот со кого е толку време заедно. А навистина го сака. Но браќо, Тоа не го сакаше, барем не сега.

Толку многу работи се случуваа во неа - сè вриеше, клокотеше. Како пред ерупција. Надворешноста ѝ беше мирна и ладна - како и секогаш. Никој не ја насетуваше лавата што наидува и пеплосува. Само таа. Ја потиснуваше, стиснуваше, игнорираше. Но стотиците бакнежи врз нејзината кожа ја распаруваа. Нешто мора да се случи. Да ја смири. Да продолжи понатаму.

Тргна кон телефонот не размислувајќи дека е три часот наутро. Сврте на најдобрата другарка.

- Даа - го слушна нејзиниот сонлив глас.

- Јана, станувај! Ќе одиме во викендичката на планината, само јас и ти.

- Не си нормална, можеше да почекаш до утре. - рече изнервирано Јана.

- Не можам! Ќе се збудалам. Мора со некого да разговарам. А со кого ако не со тебе - рече умно. - Подготви се набрзина, земи сè што ти треба и да тргнеме. Немој сега да ме изневериш. Планината нè вика.

- Добро, ама ти ќе го свариш кафето кога ќе стигнеме. Ќе разговараме таму. — Јана помирливо ја спушти слушалката.

Додека Јана возеше, Марија мирно гледаше низ прозорецот. На нејзиното лице немаше ниту трага од немирот што го почувствува и Јана кога разговараа по телефон.

- И? - прашално ја погледна Јана.

- И? Не знам. - рече Марија смирено. Не знам Јана. Мислам дека вака не сум се чувствувала никогаш во животот. Нешто во мене сака да излезе надвор, да викне, да експлодира, да го разниша светот. Не знам што е тоа. Да го пронајдам, да го извадам од мене. Како да сакаш да ја дофатиш месечината или како некој да те убедил дека животот е вечен. Како местото да оди под мене, а јас морам да го стигнам.

- Можеби не сакаш да излезе надвор, можеби знаеш што е, но се плашиш од него. - ја задеваше Јана.

- Баш сега не сум Фројдовски расположена Јана. Со ова чувство во мене се плашам да не си ја расипам врската. Не

сакам, знаеш дека го сакам и навистина кога би решила да се мажам тоа би го сторила само со него. Но проклетиов немир. Ме излудува...

- Можеби по толку време ти треба една кратка авантура, друг човек, друг љубовник.

- Не мислам дека е тоа. Едноставно мислам дека нешто треба да се заокружи, да заврши, па да продолжам понатаму. Во последно време се навраќам на детството. На минатото. Како да има таму нешто што сум го загубила, сум го заборавила и без него не можам да продолжам. Јана, знаеш ли ти колку малку јас се сеќавам на моето детство? Се сеќавам на моите соништа, знаеш дека многу сонувам, но на вистинските работи не можам. Како да немав детство. Она што сум сега како да било отсекогаш. Ме разбираш?

- Не баш, ама сега не можам да се сконцентрирам на твоите размислувања. Ако не забележа веќе се искачивме по планината, а ако си заборавила каков е патот, само погледни низ прозорецот.

Марија погледна надвор. Патот беше тесен и стрмен и со стотици свиоци. Далеку под нив остануваше котлината. Глетката беше и прекрасна и страшна. Сонцето изгреваше по којзнае кој пат. И секогаш за Марија тоа беше волшебено, можеби оти ретко го гледаше изгревот. Најчесто се разбудуваше кога тоа веќе високо и силно светеше. Сакаше да спие (една од работите на која целосно ѝ се предаваше). Можеби поради соништата во коим а посебно во нејзините - сè беше можно.

Се сети на еден сон од неодамна. Еден човек (во сонот тој немаше лице или ако имаше таа не го распозна) ја држеше за рака и скришно, само со едниот прст ја милуваше. Низ тоа украдено милување, таа разбра колку многу тој ѝ зборуваше. Ја посакуваше со сето свое битие. Кога се разбуди го распозна ликот на човекот. Се изненади. Чувството на посакување во сонот беше толку силно, што таа целосно го пренесе во реалноста. Знаеше дека тој човек навистина ја посакува посилено од сè што посакал дотогаш. Посакување кое најверојатно нико-

гаш нема да се „материјализира“, но на Марија ѝ даваше живот. По тој сон, таа со него се однесуваше како да се заверници кои уживаат во заедничката тајна. Тој го прифати ваквиот однос. Беа сониле ист сон.

- Се изуби некаде. - го слушна гласот на Јана.

- Мислев на еден сон што го сонив пред некоја недела.

- Пак ли? - возбудено праша Јана. Ги знаеше таа нејзи – ните сониша, а нивната вистинитост и таа ја беше почувствувала. – Ќе ми кажеш ли?

- Да ама не тој сон, ќе ти кажам друг што го сонував многу одамна, во детството. Стоев на еден осамен брег, немаше никој, само јас. Клечев до водата, а двете раце ми беа испружени во неа. Можев да ги дофатам најскриените длабочини. Наеднаш едно непознато чувство ми потече низ телото. Ги извадив рацете. На десната рака имав нараквица. Скапоцена. Светеше силно, како сонцето да ме беше фатило за рака. Најубавото нешто што сум го видела. И беше мое. Се разбудив и веднаш посегнав по десната рака. Ништо. Ја кренав раката и убаво погледнав. Нараквицата ја немаше. Загубата што во тој момент ја чувствував не можам да ти ја опишам. Ме преплави, ме поплави. Ме болеше. Со денови се чувствував така. Нешто мое, само мое ми беше украдено. И дури и денес кога ќе се сетам на тој сон чувствувам дел од таа загуба. И сè уште немам видено ништо поубаво. Дури и зборот „убаво“ е блед во споредба со сончевата нараквица.

- Марија колку пати ти имам кажано да ги запишуваш твоите сонови и да му ги испратиш на некој психоаналитичар. Ќе усрекиш некого.

- А јас колку пати ти имам кажано дека е време да си купиш нова кола? До кога ќе ме возиш во оваа старудија? – праша Марија како цело време да зборувале само за автомобили.

- Отсекогаш сум се воодушевувала на твојата вештина да скокаш од тема на тема. А за колата, добро е и таа што ја имам во овие времиња. Сакаш сега да те пуштам пеш да одиш? - рече Јана расположено.

Марија повторно гледаше низ стаклото на прозорецот. Сакаше да патува, да ги гледа пределите низ кои минува и да се нурне длабоко во себе. Денот беше прекрасен. Мирисаше. Мирисаше на дождот што на планината, најверојатно, беше врнел цела ноќ. Таа беше чувствителна на мириси. Еден обичен мирис можеше да ја врати сто години наназад.

Колку повеќе се качуваа по планината, патот стануваше сè потесен. На топлото сонце изгледаше како голема извиена змија потоната во прашина, развлечена меѓу боровата шума.

- Веќе се гледаат првите викендици. – рече Јана. – Погледни ја онаа лево од патот, изгледа како мал рај. Прекрасни цвеќиња, некој вложил многу труд во нив.

- Сигурно ги негува некој пензионер. - додаде Марија. - Само тие имаат време и трпение за вакво мало совршенство, цвеќињата се наредени како под конец, дури и боите им се согласуваат како на сликарско платно.

Во тој момент од зад еден бор се подаде старец. Застана и се наведна над цвеќињата. Го впиваше нивниот мирис и изгледаше како да им зборува нежности достоинствени само за нивните уши.

- Ти реков јас, млад човек нема толку време за губење со цвеќиња. - рече Марија победнички. - Сите се зафатени со *making money*.¹

Јана ја притисна сирената. Старецот погледна во нив. Кога ги виде нивните насмеани лица ја крена раката, им ја врати насмевката и повторно се наведна над цвеќињата.

- Симпатично старче, - се насмеа Марија. - би можело да го поканиме на кафе.

- Да, ако може да се искачи до викендичката. Навистина, зошто кога ги доби парите, ја купи токму оваа викендичка? Секогаш се уморувам кога се искачувам до неа. И што ако доаѓаме со кола кога потоа пешки одиме.

- Верувам Јана дека тоа и не ти пречи толку многу кол-

¹ Правење пари, (превод од англ.)

ку што сакаш да ја негуваш твојата навика за префрлање, за сè мораш да најдеш забелешка во спротивно како денот да не ти почнал нели? Застани тука, продолжуваме пеш!

Додека ги земаа работите од колата, Марија продолжи:

- Сепак мораш да признаеш дека оваа викендичка има најдобар поглед од сите други во околината. Планината ти е на Дланка.

- Да, но јас сепак мислам дека тука има нешто малку и од твојата личност.

- Како на пример што?

- Па на пример тоа што местото на викендичката ти овозможува носот да ти биде ако не во облаците, тогаш колку што може поблиску до нив, се согласуваш? - праша Јана расположено, како и секогаш кога ќе ѝ паднеа на ум вакви умни забелешки.

- Па, можеби има нешто во тоа. - одговори Марија рамнодушно искачувајќи се по тесната патека.

По десет минути качување стигнаа до својата цел. Дворот околу викендичката не изгледаше толку убаво како оној на старецот. Беше поплочен и речиси без цвекиња. Сепак сè беше уредно и функционално. Одговараше на потребите на младите луѓе. Но, погледот навистина беше волшебен. Природата под нив им се покажуваше со сета своја убавина. Марија и Јана уживаа во глетката и ги полнеа градите со чистиот воздух. Боровите се издигаа до самото небо. Со врвовите ги параа облаците. Сè беше зелено. Стотици километри непрегледно зеленило околу нив. На тревата се беа задржале капките дожд од синоќа. Сонцето се прекршуваше низ нив.

- Како природата да ни дарува бисери. – рече Марија.

- Ваквиот поглед го заслужува качувањето. Можеби и си знаела што правиш кога ја купи токму оваа викендичка, а? – рече Јана и продолжи отклучувајќи ја вратата. – Јас сега ќе си седнам, а ти извади ги столовите и масата и свари кафе, како што се договоривме.

Воздухот во куќичката беше тежок. Непроветрен. Мари-

рија бргу ги крена дрвените капаци и ги отвори прозорците (Сонцето се втурна внатре како освојувач кој долго се борел за некоја територија.) Ги извади удобните столови и ги испружи под боровите зад куќичката. Јана седна и се загледа во далечината. Го здогледа виножитото распслано над боровите.

- Марија, дојди, остави го кафето, - извика Јана возбудено. – Погледни го Виножитото, изгледа толку блиску како навистина да може да се помине под него.

- Навистина, - рече Марија обземена од глетката, - досега немам видено вакво виножито, толку блиску. И толку јасно. Како насликано. Се секаваш ли на сите оние верувања дека ако поминеш под виножитото ќе ти се промени полот?

- Па и не ме возбудува помислата да си го сменам полот. Да бидам маж. Повеќе ми се допаѓа верувањето дека ако поминеш под виножитото ќе ти се исполни најголемата желба.

- Што велиш да пробаме, а? Да си замислиме желба! – праша Марија возбудено.

Толку е блиску, треба само да се симнеме до патот и веќе ќе сме на другата страна!

- Марија, си чула ли за некој што успеал во тоа? Размисли!

- А ти си чула ли за некој што се обидел? Јас, не. Ајде ние да пробаме!

Немирот силно се врати. Марија го почувствува како удар. Местото под неа почна да оди. Мораше и таа да го следи.

- Ајде, Јана. – викна одејќи.

- Повели, оди, иако знаеш дека тоа се детски глупости. Но, да знаеш, кога ќе се качуваш повторно, идејата ќе ти изгледа уште поглупаво отколку што ми изгледа сега мене. – рече Јана и удобно се испружи во столот.

Марија не ја ни слушна. Гледаше во виножитото како маѓепсана. Симнувајќи се по патот имаше чувство како да се движи забавено - „slow motion“². Немирот ја гонеше, копнежот

² Забавено движење (превод од англ.)

во неа татнеше! Местото под неа одеше. И таа со него. Со секој чекор беше сè поблиску. Почна да оди побргу. Речиси трчаше. Го чувствуваше сонцето. И тоа како да трчаше со неа. Со секој нејзин чекор, тоа стануваше се посилно. Толку многу печеше, што таа чувствуваше дека го носи со себе. Веќе ја беше поминала тесната патека што водеше до нејзината викендичка, па продолжи по рамниот пат. Виножитото беше пред неа.

- Ќе поминам, - помисли. – Еве уште само неколку чекори.

Немирот во неа татнеше. Целото нејзино битие се претвораше во копнеж.

- Уште неколку чекори. – помисли и погледна наназад, не запирајќи. Во далечината го виде симпатичното старче наведнато над цвеќињата. – Боже, како може сè уште да е таму, зарем не му пречи ова сонце, пржи како во пустина.

Марија не ја доврши мислата, наеднаш застапа. Скаменета! Виножитото беше зад старецот, а требаше да биде пред неа. Погледна пред себе. Ништо...

- Невозможно, - рече гласно. – Сега ќе го здогледам и ќе се вратам. Ме чека Јана. И ветив дека ќе ѝ сварам кафе.

Виножитото пред неа го немаше.

Се сврте и пак го виде старецот. Тој се исправи, ја погледна и насмеано и мавна со рака. „Slow motion“³.

Виножитото беше зад неа.

* * *

Со страв во очите Марија погледна наоколу. Немаше ништо. Ниту тесната патека што води до нејзината викендичка. Ниту боровата шума. Го немаше старецот со цвеќињата. Ниту виножитото. Само таа. И сонцето!

На местото на зелената борова шума зјаеше гола земја. Топла. Топла од сонцето што ѝ удираше в глава.

³ Исто

„Само кога би можела да го намалам ова сонце, - помисли Марија. – ми ги мати и така збрканите мисли.“

Срцето ѝ чукаше силно. Сè посилено и посилено. Како да сакаше да ѝ скокне од градите. Го притисна, гласно зборувајќи му:

„Смири се, смири се, ова нема да трае долго. Ќе се снајдеме јас и ти. Па ова мора да е некој сон, знаеш дека не може да се помине под виножитото.“

Повторно погледна зад себе. Ништо.

„Ова е сепак еден од моите налудничави соништа. Сега ќе се разбудам и ќе бидам на вистинската страна. А таму ќе пијам кафе со Јана.“ (Кафето како да ѝ беше единствената нишка со реалноста.)

Срцето не сакаше да се смири. Како мало дете кое знае дека возрасните го лажат само за да не се плаши, а тоа во очите им го чита стравот уште поголем од неговиот.

Марија седна на една голема грутка земја. Тишината ја обвитка. Како студен чаршаф. Не се слушаше ништо. Никаков шум. Само неприродна, непробивна тишина. Видлива, како тешка завеса околу неа. Црвена! Тишината беше црвена. Црвена како крв што тече од свежа рана, како очи по долго плачење, како страв.

„Глупости! – помисли Марија. – Тишината не се гледа, нема боја. Мора да халуцинирам. Боже, сонцето ќе ме излудее. Мора да тргнам. Но каде?“

Марија престашено се обрнуваше околу себе. И пак ништо. Само земја, топла, гола, сурова.

Таа не беше дете на природата. Дури не ја ни сакаше нешто посебно. Градско дете, дете од асфалт, сигурно меѓу народ, врева, меѓу забрзани автомобили и нечист воздух. Знаеше да се снајде во голем непознат град, меѓу зградите и непознатите луѓе. Но, сепак луѓе. Овде немаше никој. И ништо.

Стана од грутката земја на која седеше и почна да вика колку што може посилено:

- Јана, Јана, тука сум, помогни ми!

Зборовите ѝ се враќаа како бумеранг. Нејзиниот глас

што ѝ се враќаше, морничаво звучеше во црвената тишина.

Сонцето пржеше уште посилено. Мислите ѝ беа заматени. Беше жедна.

„Би дала сè за една ладна кока кола. Дава повеќе живот!“ Моќта на рекламите.

Стана од грутката и се испружи на земјата. Беше топла. Не знаеше колку време има поминато откако е тука. Би можело да биде и неколку минути, а и неколку денови. Лежеше, не размислуваше ништо. Гледаше во небото. Беше сино без ниеден облак на него. („Како небото на Ростов на крајот од првиот том на *Војна и мир*, ранет, речиси пред смрт, испружен на земјата, загледан во бескрајното синило, – ѝ помина низ главата.) Без ниеден облак на него. Само тркалезна вжештена топка!

Наеднаш тишината се промени. Како да не беше само тишина, имаше друго во неа. Се подисправи. Во далечината нешто се движеше. Или некој. Изрипа! Сонцето ѝ удираше в очи. Мораше да се напегне за да види поубаво. Се исплаши да не е тоа пак некоја халуцинација како онаа со црвената тишина.

„Боже“, помисли. „Никој нема да ми верува. Ќе мислат дека сум полудела.“

Движењето се приближи. Сега Марија можеше убаво да виде дека не е нешто, туку некој. Човек!

Наеднаш, тој беше оддалечен од неа само неколку чекори. Сонцето беше зад него, изгледаше како човекот да го носи на рамената. Со секој негов чекор и тоа потскокнуваше, затреперуваше и се мрсеше во црната коса. Како ноќ. Чекорот му беше лесен, бесшумен и како воопшто да не ја допираше земјата. Лебдеше над неа.

„Господе каква прекрасна глетка“, помисли. – „Прекрасен човек.“

Фасцинирана од глетката пред неа, не ни забележа дека тој веќе стоеше пред неа. Неговата сенка ја завитка. Ги крена очите нагоре. Тој ја гледаше и ѝ се смееше.

- Здраво. - рече – и ѝ ја подаде раката.

Марија ја фати испружената рака и цврсто ја задржа во својата. Да го задржи, да не ѝ избега.

- Здраво. – повторно рече тој и погледна во раката која силно го стегаше.

Марија го разбра неговиот поглед и збунето му рече:

- Извини, - ја пушти раката. – за момент мислев дека халуцинирам...

- Како со црвената тишина? – праша тој насмеано.

Повторно на Марија ѝ се врати стравот кој за миг го заборави додека го разгледуваше човекот.

„Прекрасен примерок“ - си мислеше. – некаде малку над триесет години. И прекрасна насмевка и сонце во косата... па сè што треба да има еден претставник на посилниот пол ако сака да изгледа како штотуку избеган од сонот на некоја жена.“

Срцето, пак почна да ѝ чука како лудо. Сакаше да избега. Но каде... Не смееше да дозволи да ја фати паника. Тој ѝ беше единствена шанса за да разбере, барем засега. Но, сепак, како тој можеше да ги знае нејзините мисли? Кога го слушна сопствениот глас, сфати дека тоа го рече гласно.

- Како можам да знам? – праша тој зачудено, како да го прашува од каде знае каква е бојата на сонцето или бојата на небото. Како тишината навистина да има боја.

- Па да. Тишината не е нешто што се гледа. Таа се чувствува. И најмалку од сè, има боја.

- Сè на овој свет има боја. – одговори тој со мудрост во гласот. – Еве и твојата коса има боја, боја на мед и очите ти се од мед, па дури и душата има боја, но се разбира, секоја си има своја боја.

- А која е бојата на мојата душа? – праша Марија потсмевајќи се, а во себе помисли „Само мене можат да ми се случат вакви глупости, кога најмногу ми треба помош, јас налетувам на лудак, можеби прекрасен но, сепак... Мора овде во близина да има лудница.“

- Бојата на твојата душа? Па таа е иста како бојата на твојата тишина. Црвена. Како немирот кој те преславува, како

копнежот што оди под тебе.

Марија го погледна во очи. Колку безгрижно изгледаа. Нејзините беа полни со страв. Страв на човек соочен со непознатото. Соочен со својата душа, секогаш присутна, а никогаш видена. Скриена во човекот кој и сам не може да ја пронајде.

- Кој си ти? Како се викаш? Како се најде тука? – прашањата сами извираа од нејзината уста. – Ми треба помош. Јас се загубив... Зад виножитото.

Во нејзиниот збркан глас се чувствуваа солзите.

- Ти треба помош? – праша тој зачудено.

- Зарем не се гледа тоа? Па јас не припаѓам тука. Погледни ме. Нормално дека ми треба помош. Другарка ми, таа ме чека во викендичката, сигурно веќе е во паника.

- Тогаш, навистина ти треба помош. Требаше да кажеш порано.

- Порано. Колку порано - пред една година? – праша Марија иронично.

Па, пред една година би било во ред. Но, јас мислам дека можеше ѝ порано да побараш помош. – рече тој толку смирено, што таа веќе не можеше да се контролира.

- Ти на секое мое прашање реагираш како да зборувам за ланскиот снег. За мојата душа зборуваш рамнодушно, како да зборуваме за времето, или за ова сонце што толку силно гори и што јас веќе не можам да го поднесам, и веројатно веќе ми удрило в глава штом стојам овде и разговарам со тебе, а којзнае дали и постоиш. Или можеби си некој избеган лудак? – Марија викна на сиот глас. – А, ако со некој зборувам за тоа, јас ќе изгледам полуда и од тебе.

- Зарем ова прекрасно сонце тебе ти пречи? - праша човекот уште порамнодушно.

- Молам? - беше збунета Марија.

- Рече дека не можеш да ја поднесеш веќе оваа жештина. - продолжи тој како нејзините зборови воопшто да не допреа до него.

- Да, не можам - беше расположена за кавга. - Или тре –

баше да кажам порано, а ти ќе ми најдеш ладовина во оваа пушта земја. Можеби и вода. Колку е пусто овде. – заврши разочарано.

- Да, требаше. – човекот нежно се смееше.

- Во таа насмевка имаше нешто познато и блиско. Нешто што таа одамна го заборавила или го скрила во некое катче од својата глава. Или душа. Да, таа навистина имаше многу такви катчиња. За сè и за секого по едно.

Го погледна во очи. И тие беа црни како неговата коса. Како црна душа.

„Можеби тој навистина знае што зборува, можеби навистина секоја душа има боја.“

Сè уште гледаше во неговите очи. Пак се исплаши.

„Магла. Од неговите очи излегува сина магла.“ - помисли.

- Да се разладиме Марија! - го прекина тој нејзиното размислување.

Немаше време ништо да помисли, да го праша од каде го знае нејзиното име.

Пред нејзините очи сè се менуваше. Од некаде изникнаа ниски зелени дрвја. Зелена мека трева и разнобојни цвеќиња. Како рај.

Непрегледно зеленило, кое точно на средината го делеше тесна мирна река. Двата зелени брега ги спојуваше дрвен полукружен мост.

Вжештеното сонце не беше на небото иако беше ден.

Сега не се плашеше. Знаеше дека мора да ги прифати работите такви какви што се, ако сака да излезе од тука. Барем засега.

Се сврти кон човекот. Него го немаше. Беше повторно сама. Ама за кратко. Кога ја разгледа околината, го здогледа на другиот брег. Ја подаде раката кон неа и ѝ рече:

- Мораш да поминеш. Јас сум тука, ќе ти помогнам. Не плаши се.

Јасно и разбирливо го слушаше неговиот глас. Како да с

до неа. Марија го познаваше овој мост. Од соновите. Само што таму никогаш не можеше да го помине. Се плашеше од брзата и брановита рска што течеше под него. Сега не се плашеше. Тој ја чека, а и рската е мирна.

Сигурно зачекори на мостот. Низ мирната река помина еден бран. Марија не го виде. Со секој нејзин чекор водата стануваше сè понемирна, брановита. Чекор по чекор и водата почна да татне под нејзините нозе. Како во нејзините сонови. Пената од брановите го заплиснуваше мостот. Беше веќе на средината кога и мостот почна да се ниша. Не можеше веќе назад, а напред сè уште ја чекаше човекот со испружена рака.

Брановите стануваа сè поголеми. Не гледаше во реката, гледаше во испружената рака.

„Уште неколку чекори и ќе поминам.“, помисли.

Не го виде бранот, како планина што доаѓаше. Само го слушна. Заедно со бранот и срцето почна да ѝ татни.

Го почувствува дури кога се урна врз неа и ја повлече со себе. Немаше време за ништо. Не ни разбра дека се наоѓа на дното од реката. Тишината ја обвитка. Градите ѝ се полнеа со бистра, ледена вода.

Наеднаш мрак, без сонце.

Години нè делат
Векови нè викаат

Испружи ја раката
од зад виножитото
и смири ја душата
што копнее.

Марија ги отвори очите. Зеде здив длабоко и гласно.
Градите ја параа од болка.

„Како раѓање.“, помисли.

Се истегна на мекиот кревет и ја прегрна перницата.
Сакаше да поспие уште малку. Да се одмори од уморот што и
го беше зафатил телото. Задоволно ги затвори очите, но само
за миг. Еден шум во собата ја натера повторно да ги отвори.

Со ширум отворени очи го гледаше креветот, перницата,
постелнината. Ништо не ѝ беше познато. На креветот од
сите четири страни се спуштаа тенки, просирни завеси. Лесни
како пајажина. Постелнината беше млечно бела, со многу, пре-
многу тантели на неа.

Ништо не беше нејзино.

Ништо познато.

Ја тргна завесата и внимателно сирна во собата.

Не беше нејзината соба. Не беше ниту соба од нејзино-
то време.

Сидовите беа обложени со шарени тапети. Веднаш до
креветот, под нејзините нозе стоеше нешто како кауч, на кој
имаше нафрлено неколку фустани. Светликави, богати крино-
лини.

Марија се израдува. Ги сакаше фустаните од 18-тиот
век. Женствени и нежни. Предизвикувачки.

Изрипа од креветот со желба да ги допре. Веднаш се
стаписа. Во десниот агол од собата имаше огромно огледало

со разни шишенца, пудриери, парфеми со пумпички. Пред него стоеше млада девојка облечена само во бел корсет и тенко просирно здолниште. Додека ја местеше долгата златна перика, девојката што стоеше до неа ги дотеруваше просирните крилја изработени од тенок материјал што силно светеше под ламбата од десетици свеќи, како низ него да имаше исткаено стотици дијаманти.

Девојката со златната перика се сврте кон младата слугинка и дрско и рече:

- Никому не си кажала каква маска ќе носам нели? Никој не смее да ме препознае на маскенбалот. Само ако си кажала некому ... - заврши заканувачки.

Младата слугинка исплашено ѝ одговори:

- Не, не сум. Само ноќе ја правев вашата облека. Никој не ме виде.

- Добро, да се надеваме дека е така. – рече девојката со златната перика и повторно се сврте кон огледалото. - Вечерва ќе бидам најубава, само за него.

Марија ги гледаше двете девојки. Повторно беше полна со прашања. Знаеше само дека е вратена векови наназад.

Девојката со златна перика, не тргнувајќи се од огледалото и нареди на слугинката да го донесе фустанот, макотрпно изработен само за маскенбалот. Слугинката ги остави крилјата, се сврте и тргна право кон Марија. Зад неа, на малиот кауч беше фустанот.

Марија не се ни помрдна. Чекаше.

Слугинката речиси се истрга од нејзиното десно рамо, но, не ја ни погледна. За неа во собата немаше никој друг освен таа и нејзината господарка.

Марија, охрабрена тргна кон огледалото. Неколку минути стоеше зад девојката која во дебели слосви наносуваше бела пудра врз убавото лице. Девојката со златна перика ја остави пудрата и бргу, неочекувано се сврте кон Марија. Погледите им се вкрстија. Девојката ја виде. Марија се исплаши, девојката беше таа. Марија беше девојката.

И за миг, само за еден краток, незабележлив миг, нив—

ните очи станаа едно.

Во очите на девојката ја снема Марија.

Марија застана пред огледалото. Го гледаше само сопствениот одраз облечен во бел корсет и тенко просирно здолниште. Долгата, златна перика и допираше до половината. Марија продолжи да нанесува пудра врз своето убаво лице.

Веќе не беше Марија.

Беше девојката со долга златна перика која со трепет го очекуваше овој маскенбал. Татко ѝ на нејзино инсистирање, го приреди во нејзина чест. Идниот месец требаше да се мажи за младиот големец кој за Марија не претставуваше исполнување на нејзините соништа. Беше вљубена во друг, повозрасен, посериозен и оженет човек. Сепак, бракот го прифаќаше помирливо и рамнодушно. Така беше воспитувана. Знаеше дека нејзиниот брак ќе претставува спојување на титули, богатство, имоти. Тоа ѝ годеше.

Беше подготвена за овој брак, но пред тоа сакаше да си ја исполни желбата, да ја испални желбата на свето срце. Затоа инсистираше на овој маскенбал. Никој да не ја препознае. Никој, па ниту човекот за кого беше наменета оваа ноќ. Цел еден маскенбал само за него.

Младата слугинка ѝ го подаде фустанот. Марија грубо ѝ рече:

- Помогни ми, сè мора да биде совршено. Не треба да изгледам како пеперуга - туку да бидам пеперуга.

По долгото подготвување таа беше готова. Пак се погледна во огледалото. Златната коса ја разлеа низ крилјата кои беа закачени на нејзиниот грб и се спушти до половината.

- Прекрасно, кој може да ѝ одолее на ваква пеперуга! - ѝ рече задоволно на слугинката. - А најважно од сè е што никој нема да ме препознае. Добро си ја завршила работата.

Слугинката се насмевна отворајќи ѝ ја вратата.

* * *

Салата за танц беше исполнета со звуци и гласови, со врева. Се татнеше. Само што стапна внатре, звучниот бран ја заплисна в лице и ја турна назад. Пред неа застана едно мало и дрско ѓаволче, ѝ се втурна в лице и тивко ѝ рече:

- Те сакам пеперуго.

- Будало, - го шлагна по глава белиот ангел што беше со него. - види како се прави тоа!

Се сврте кон пеперугата, набрзина ја бакна во образот и се изгуби низ маските.

За пеперугата маскенбалот започна. Се насмеа и ги рашири крилјата. Се почувствува слободна, толку слободна што сакаша да лета. Потрча.

Низ неа помина еден женски глас:

- Види како трча пеперугата.

- Не трча, лета. - одговори веселиот машки глас.

Пеперугата леташе низ маскираните луѓе барајќи едно лице. На патот застана еден шут. Му ја потегна капата и продолжи. Една канца нежно ја скубна за коса

- Еј, каде брзаш? - рече сверот.

- Барам човек.

- Види ме. Можеби јас сум тој.

- Те видов. Пеперугите не ги сакаат сверовите.

- Ама сверовите ги сакаат убавите пеперуги.

Пеперугата продолжи да лета. Помина низ еден војсководец зафатен со разместување на своите замислени трупи. Му салутираше. Еден млад принц, оттргнувајќи се од раката на принцезата, ѝ рече:

- Биди моја дама вечерва.

Принцезата се намурти. Пеперугата се наведна кон неа и ѝ шепна:

- Не плаши се од мене. Ние пеперугите не се задржуваме на едно место, само прелетуваме.

Пеперугата сè уште го бараше човекот. Низ маските бараше немаскирано лице и знаеше каде да го најде. На големиот балкон. Секогаш стоеше таму кога имаше многу народ. Не са-

каше гужви, официјални вечери, балови. Доаѓаше само за неа. Беше вљубен. И во него копнежот дивееше. Тој во себе, не се помируваше толку лесно со нејзиниот скорешен брак. Во себе се раскинуваше. На моменти сакаше да ја грабне, да ја украде и да избега далеку, далеку каде што никој не ги познаваше. Да заборави дека има семејство, да заборави дека постоел пред неа. Сепак, знаеше дека овој копнеж ќе остане неосвоен. Беше премногу млада, премногу своеглава, премногу несериозна. Премногу - таа.

Не знаеше дека и таа го сонувала и во нокта го повикувала. Не знаеше дека оваа нокт таа му ја намени нему. Не знаеше дека оваа нокт таа себе си му се намени нему.

Марија го здогледа на едниот крај од балконот. Беше се надвиснал над оградата и гледаше во осветлената градина исполнета со маскирани лица. Не ги гледаше. Беше далеку, со години оддалечен од нив.

Пред да летне кон него, Марија се обрнала на сите страни. Во близина немаше никој, сите беа зафатени со препознавање на лицата под маските. Застана до него и како случајно, малку се наведна и со едното крило го погали човекот по лицето. Допирот на тенките крилја беше толку нежен што тој го почувствува како тивок ветрец. Тргна со раката кон лицето и ја виде пеперугата. Не ја препозна.

- Убава маска, - рече љубезно. – вистинска пеперуга.

- Знаев дека и оваа вечер нема да носиш маска. - рече – пеперугата со изменет глас. – Но, подобро е така. Можев веднаш да те препознаам меѓу сите други маски.

- Значи и пеперугите зборуваат со луѓе, - продолжи тој надевајќи се дека ќе открие кој се крие во пеперугата.

- Се разбира, но само со избрани. – рече Марија кокетно.

- Јас сум избран?

- Одамна!

Човекот малку се збунил. Сега навистина сакаше да открие која е девојката. Му се допадна. И нејзината маска. И начинот на кој зборуваше со него. И нејзината маска.

- Маскенбалот е прекрасен. Сигурен сум дека младата домаќинка ужива во него, како и обично. Не ја видов вечерва. А ти? Би сакал да ја поздравам.

- Остави ја сега домаќинката! Маскенбалот навистина е прекрасен, но јас можам да го направам и волшебен. Само предај ми се. - рече Марија и му ја подаде раката.

Човскот за миг се двоумеше. Не знаеше која е девојката. А за него беше реткост да му се предаде на импулсот, на моментот. Но таа беше толку убава, речиси просирна. И ја фати раката и тргна со неа.

Таа го водеше низ маските кои пред нив бргу се менуваа. Наеднаш во нив се втурна младиот, разигран ѓавол:

- Еј, пеперуго! Си го маскирала пеперугот во човек.

Човекот се насмеа. Прво воздржано, а потоа посилно. Се смееше од се срце. И за него маскенбалот почна. А со неа стана порочен.

Пеперугата никогаш го немаше видено да се смее така.

Грешни мисли ѝ поминаа низ главата.

Грешен трепет ѝ го разбуди телото.

Почна да оди побргу, речиси влечејќи го човекот по неа, како да се плашеше некој да не го оттргне од нејзината рака. Брзаше да го одведе во осамата на нејзината соба.

- Чекај, каде брзаш, - ѝ рече тој. - ноќта е пред нас.

Марија ништо не рече. Само се сврте кон него и го бакна. Ја бакна и тој.

И сè му се сврте. Маските околу него се слеаја во една пеперуга. Пеперуга со нежни бели гради на неговите, пеперуга со усни какви што не бакнал до сега, пеперуга просирна и топла.

Непозната жена.

А пеперугата, со целото свое младо, неискусно битие, трепереше во неговата прегратка. Го бакна еднаш и уште еднаш. Најдолгиот бакнеж на светот и најстрасниот.

И како магија, маскенбалот исчезна. Останаа само тој и таа во нејзината соба.

Марија се оттргна од неговата прегратка, го погледна в

очи и едноставно му рече:

- Сега знаеш дека сум јас, нели?

- Помислив, - рече тој. - но се плашев дури и да се на—
девам, Марија...

Почна да ја бакнува. Страсно и жедно. Лудо. Како да знаеше дека првиот ќе биде и последен пат на нејзиното предавање. За последен пат ја држи в прегратка.

Во темнината на нејзината соба, во аголот до огледалото, Марија забележа нешто. Или некој.

- Чекај, - му рече на човекот.

Се откапа од неговите гради и зачекори во темнината. Во аголот, обвиткан во темнината, рамнодушно стоеше човекот кој и ја подаде раката чекајќи ја од другата страна на мостот.

Марија се сети на сè. На виножитото, на голата земја, на немилосрдното сонце, на човекот кој изникна од никаде. На реката.

- Ти? - гневно го погледна. - Дозволи реката да ме однесе, да потонам. Чувствувајќи како водата ми ги полни градите. Умирав, а ти само стоеше...

Тој повторно ја испружи раката. Марија како ништо да не рече.

- Време е да дојдеш Марија.

- Не мислам така, Некој ме чека, некој што ми значи. Сакам оваа ноќ да останам тука, со него. - таа беше расположена за кавга.

- Морам да те поведат со мене. - повторно рамнодушно и зборуваше тој. - Работите мора да останат такви какви што се сега, токму во овој момент. Она што си денес е резултат на она што си била во минатото. А оваа ноќ, во минатото заврши долу кај другите маски. Заврши само со допирот на вашите раце. Сега имаше и малку повеќе. Еден копнеж, еден од твоите немири што сè уште те прогонуваат. Она што си денес е резултат на она што беше во минатото и не смее да се смени. Во спротивно ќе се смени сè. А јас знам дека ме разбираш. Ајдо.

ја испружи раката кон неа.

- Но тој ме чека толку долго. - рече Марија со молба во гласот.

- Нс. Нс те чека. Погледни.

Таа се сврте. Човекот веќе не беше таму. Не знаеше дека тој не виде, не почувствува ништо од она што се случуваше во темниот агол на собата. Ја чекаше, ја бараше.

За него таа летна. Ја снеса во другите маски. Единствената маска се подели на стотици други.

Марија ја стави растреперената рака во раката на човекот кој се појави од никаде.

- Те молам, немој низ вода. - тивко рече.

* * *

Марија повторно седеше на големата топла грутка земја. Сонцето немилосрдно печеше. Нејзината рака сè уште беше во неговата. Ја тргна.

- Ти благодарам. - му рече со помирен глас. — Овој пат не се исплашив. Не болеше. Немав време ниту да трепнам. - па продолжи. - Не знам што се случува, не знам дали е сон или јаве. Сепак, ќе се предадам на она што се случува, без отпор, без префрлувања, без критики, но под еден услов, да разговараме. Објасни ми да сфатам. Да не се плашам веќе. Да исчезне стравот. Еднаш за секогаш.

- Добро, - рече тој. — што сакаш да знаеш?

- Прво, твоето име. Ти го знаеш моето име, ме знаеш мене, она што сум. Јас не знам ништо за тебе. Не е фер нели?

- Гаврил. - рече тој насмеано.

- Гаврил. - повтори таа. - Чудесно име. И убаво. Ми се допаѓа.

- Добро е што ти се допаѓа, ако не ти се допаѓаше ќе го сменев.

- Ајде да бидеме сериозни Гавриле. - продолжи Марија со призив во гласот што секогаш го имаше кога сакаше нешто да добие. И најчесто ѝ успеваше. — Кажи ми кој навистина си.

Името ништо не ми кажува.

- Аха, - рече Гаврил, задевајќи ја. Сега сакаш нешто да добиеш. Го познавам јас тој глас. Успева нели? Секогаш ти успева, до сега не те изневерил. Но, Марија за сè има првпат. Добро, да го заборавиме тоа. Тука сум за тебе. Само за тебе. Да ти помогнам, да те одведам каде што треба, но најголемиот дел од патот ќе бидеш сама. Мораш сама.

- Кој пат? – пак се појави стравот. - И зошто сама? Секогаш сум сама. Сама чекорам уште од детството. Ти знаеш нели? Биди со мене.

Да можеше Гаврил, пак ќе беше со неа. Многу повеќе отколку што таа можеше и да замисли. Многу повеќе и од што му е дозволено. И беше со неа. На секој дел од нејзиниот пат. Само што таа не го гледаше.

Му се допаѓаше Марија. Му се допаѓала отсекогаш. Таа беше единственото суштество од другата страна (за него не беше првпат некој да залута зад виножитото) што има некакви чувства кон него. Другите беа она што се, залутани, смртни луѓе, на кои треба да им се помогне. Марија не. Марија беше многу повеќе.

Здивот му застануваше кога ќе ја видеше како пеперуга (многу пати тој се враќаше таму за да ја гледа) но здивот му застануваше и сега, кога ја гледа во исечените кратки фармерки, во облеката од нејзиното време.

Секогаш беше иста, само што облеката ја менуваше. Дрска, непредвидлива, своеглава, занесена, страсна, растреперена, исплашена, беспомошна. Секогаш таа. Секогаш Марија.

Знаеше дека ќе му треба многу сила да ја пушти да си оди кога ќе е време. Но, засега е тука. Со него. Засега нејзината рака ќе биде во неговата. Му се допаѓаше нејзиниот допир, нејзината мала, нежна, а сепак силна рака. Му се допаѓаше колку природно лежи во неговата: раце создадени една за друга.

- Гавриле! - извика Марија. - Твоите очи, тие се зелени?

- Да. - се насмеа Гаврил.

- Сигурна сум дека беа црни, или сини или не знам,

знам дека не беа зелени. Знаеш, јас сакам да си одам дома. Ме чека Јана. Зошто не ми дозволиш да одам таму каде што припаѓам. Ова не е мојот свет. Во мојот свет бојата на очите не се менува. Луѓето да, но очите остануваат исти.

- Јас мислам дека е поубаво да се менува бојата на очите, а луѓето да си остануваат исти. Очите не можат да повредат, да изневерат, да напуштат. А луѓето, тоа го можат зарем не?

- Сепак...

Марија не можеше да ја продолжи реченицата. Почувствува умор. Ёј се спиеше. Мораше да заспие. Во главата ѝ се роеја илјадници мисли, илјадници прашања, илјадници очи. Но, прво мораше да се одмори, да ги затвори очите. Подоцна ќе прашува.

- Уморна си Марија. Легни си. - ѝ рече внимателно Гаврил.

- Но каде? На голата земја? - таа едвај успеа да проговори.

- Само ти испружи се. Легни на оваа топла и мека трева. Кога ќе се разбудиш работите ќе бидат појасни. Спиј Марија!

Марија успеа само да види дека наеднаш, насекаде околу неа, имаше трева. Зелена и мека.

Излезе од неговите очи. Со еден поглед зеленилото од себе го истури насекаде околу неа. И топлината. Ја почувствува топлината на тревата која ја пречека кога легна врз неа.

Пред да потоне во сон ја подаде раката и ја фати машката рака. Беше побезбедна. Стравот се загуби. Почувствува како тревата ја обвитка со своите цврсти и топли раце. Марија ѝ се подаде.

* * *

Марија ги отвори очите. Тие се судрија со синото небо. На него немаше ништо, ниту сонце, ниту ѕвезди. Немаше ни еден облак. Само бескрајно синило, совршена чиста убавина.

Ги подаде рацете кон него, со луда надеж дека ќе го дофати, толку беше ниско, како виножитото.

„Кога би се искачила на некое повисоко дрво, сигурно би го дофатила.“ Повторно копнежот. Повторно немирот кој ја тераше да мечтае за невозможното.

„Гаврил!“ – се сети и изрипа.

Се сврте околу себе, барајќи го. Гаврил не беше таму. Стоеше сама на средината на бескрајното зеленило. Зеленило насакаде околу неа. Очите и душата ѝ се исполнија со него.

Овој пат не беше збунета, речиси и не беше исплашена. Знаеше дека уште многу работи ќе се изменат околу неа, а и во неа додека да се врати на вистинската страна од виножитото.

„Нештата можат лесно да се заменат.“, не знаеше од каде оваа мисла ѝ помина низ главата.

Прифаќајќи ја ситуацијата, Марија разгледуваше околу себе, љубопитно прашувајќи се што ја очекува сега.

Од средината каде што стоеше, тргнуваа повеќе зелени патеки, една од друга одделени со густа зелена ограда. Без размислување тргна кон една од многуте патеки. Не направи ни неколку чекори кога виде дека патеката што ја избра, се дели на повеќе потесни, а секоја од нив повторно се делеше... повторно и повторно. Сè така во недоглед. Марија бргу се врати на средината.

„Да не се загубам“, помисли.

Она што го гледаа очите допре до нејзиниот мозок. Стоеше на средината на еден голем лавиринт. Поинаков од оние што ги знаеше, што ги беше видела на слики, на телевизорија. Нејзиниот лавиринт беше кружен и патиштата тргнуваа од голем правилен зелен круг. Изгледаше како зелено сонце со илјадници зраци.

- Мора да е ова божја казна. — рече гласно Марија. - Но зошто? Јас немам ништо лошо сторено, барем не нешто толку за да се најдам овде. Сигурно има луѓе кои навистина заслужуваат да бидат овде, но, јас не. Сигурно не.

Наеднаш почувствува дека некој стои зад неа. Се сврте. Гаврил. Изгледаше збунето. Како човек фатен со своите скри --

ени мисли.

Навистина. Тој стоеше тука подолго време и ја гледаше. Ја гледаше нејзината коса разлетана околу нејзината глава. Ја гледаше Марија.

„Би сакал да сум дел од нејзината иднина“, мислеше.

- Гавриле, - го прекина таа во размислувањето. - што е пак сега ова? Уште што треба да сторам за да се вратам онаму каде што припаѓам? Ти реков, ова не е мој свет. Тука не се чувствувам добро. Постојано сум сама, а ти само одвреме – навреме се појавуваш. Од никаде. Што понатаму?

- Не си сама Марија. Јас сум тука, со тебе. И насекаде околу тебе. Како тишината. Но, веќе ти реков, некои работи мораш сама да ги завршиш. - му се допаѓаше како таа зборува со него. Храбро. Без страв.

- Добро. Што е следно? - праша нестрпливо, како човек пред извршувањето на последната задача за која го очекуваше награда. За неа наградата беше другата страна од виножитото.

- Тргни по еден од многуте патишта. Изборот е твој.

- Ги има толку многу, бескрајно. Што ако залутам во погрешна?

- Нема погрешна, Марија. Сите тие се вистински. И сите се твои.

- Добро би ми дошла мала помош од тебе. - рече таа умилкувајќи се. Ёј се допаѓаше како тој го изговара нејзиното име.

- Не. – се насмеа Гаврил. - Тие се твои патишта. И сите тие водат до тебе. Мораш сама да избереш.

- Колку побргу, толку подобро нели? - праша таа трудејќи се да звучи смело. Стравот, како голем бран, пак ја зароби.

„За мене сите се исти.“, замижа и тргна.

Направи неколку чекори и застана. Погледна. Стоеше на една од многуте зелени патеки. Сите исти.

- Ќе бидеш тука ако ми требаш. Нели? - прашувајќи го, се сврте кон него.

Пак беше сама. Гаврил со зеленилото во своите очи бе-

ше исчезнал.

Марија продолжи да чекори. Чекорејќи ја чувствување мекоста на тревата под нејзините нозе. Наеднаш, се спрепна од еден камен. Единственото нешто што делеше од мекото зеленило. Застана и го погледна.

Обичен, не многу голем камен. Само што на него имаше нешто напишано. Марија љубопитно се наведна над него.

**Ти го изгаснав сонцето
во темнината да те скријам.**

**Ти ја затемнив месечината
низ сенките душа да ти бидам.**

**Ти ги отворив патиштата
во моите да се загубиш.**

Трпки на неспокој поминаа низ телото на Марија. Повторно прочита:

**Ти го изгаснав сонцето
во темнината да те скријам.**

**Ти ја затемнив месечината
низ сенките душа да ти бидам.**

**Ти ги отворив патиштата
во моите да се загубиш.**

Се наежи. Срцето почна бргу да ѝ чука. Стиховите во оваа пустелија звучеа морбидно. Одекнуваа во зеленилото и се губеа во неа. Стравот од непознатото завладеа со неа.

„Боже, зошто?“

Не успеа да ја заврши мислата, кога темнината се сруши врз неа. Непросирна, црна темнина. И тишина. Црна, неприродна.

„Не смеам да дозволам стравот да ме надвладее. Морам да продолжам. Гаврил е тука некаде. Во тишината, во темни-

ната. Не сум сама“, се храбреше Марија и бавно чекореше низ темнината. Сè право.

Не сакаше да размислува за чудата што се случуваа околу неа, ниту за Гаврил. Не сакаше да се прашува „зошто“. Знаеше дека одговорот ќе дојде сам од себе. Подоцна, како многу пати во нејзиниот живот. Ги прифаќаше работите онакви како што се, без прашања и без разубавувања. На крајот секогаш, одговорот доаѓаше сам. Понекогаш и несакан и не многу привлечен, но сепак одговор.

Тишината ѝ навлегуваше во секоја пора. Сега не ѝ пречеше толку многу. Ја слушаше тревата како со секој нејзин чекор се налегнува под нејзините стапала. Беше мека, премногу мека. Како првиот зимски снег.

Но и таа почна да се менува. Овде ништо не беше постојано. Сè се менуваше в миг, незабележливо, тајно.

Тревата веќе не беше мека. Стануваше поостра. Не беше веќе ниту трева. Беше нешто друго - за Марија непознато.

Темнината почна да се разредува. Најпрво постепено, а потоа побрзо. Вжареното сонце блесна, ја заслепи.

Го спушти погледот. Чекореше низ ожнеано жито. Житото насекаде околу неа. Сонцето и житото како да се беа соединиле. Како ново блескаво злато или како стара пожолтена фотографија.

На средината на житното поле високо се издигаше разгрането дрво, под чија што сенка седеа две девојки. Малку подалеку од нив четворица мажи вредно го жнееја житото. Жештината како да не им пречеше.

Марија не се изненади, не се зачуди. Од оваа страна сè беше нормално.

Таа брзајќи тргна кон дрвото, кон девојките. Седна и таа до нив под дебелината сенка. Знаеше дека тие не можат да ја видат, ниту да го насетат нејзиното присуство. Беа зафатени со подготвувањето на ужината. Од плетената торба ги вадеа лебот и сирењето и ги ставаа на белата послана крпа.

Не разговараа меѓу себе. Едната девојка, помладата, со коса како медовина, го зеде ножот од постарата и почна да го

сече лебот. Постарата девојка стана и ги викна мажите:

- Бате, бате ајде да јадеме. Ајде одморете малку!

Четворицата браќа се исправија, ги истегнаа рацете со срповите во нив и заедно тргнаа кон девојките. Не направија ни неколку чекори, кога наеднаш застаа и погледнаа во далечината. Некој доаѓаше. И девојките изрипаа. Се загледаа во црниот коњ кој на грбот го носеше неговиот газда.

- Газда Вељо. – промрморе постарата девојка.

Помладата кога го слушна тоа, веднаш седна и почна да си ја плете косата во една густа, долга плетенка. Ваквото нејзино однесување ја збуни Марија. Девојката беше исплашена и тажна. И осамена. Без размислување Марија ја стави раката на нејзиното рамо. Девојката не се ни помрдна. Гледаше некаде во далечината и продолжуваше да си ја плете косата. Раката на Марија потона во мекото раме на девојката. Ја снема. Таа бргу ја крена раката. Како да ја беше ставила во разгорен оган. Неколку секунди внимателно ја разгледуваше и кога заклучи дека ништо не ѝ недостасува повторно се обиде да ја допре девојката. Се случи истото. Потона во мекото раме на девојката. Марија ја почувствува нејзината топлина, почувствува како целото битие ѝ трепери.

„Би можела да ѝ го допрам срцето.“, помисли.

За девојката со долгата коса ништо од тоа не се случи. Беше се втурнала во сопствениот свет, до својата болка.

„Колку е тажна и осамена. И убава.“, мислеше Марија.

И навистина. Девојката беше ретка убавица. Косата со боја на мед се растопуваше на топлото сонце, а очите и блескаа. Кожата на нејзиното лице беше бела, како млеко, како чиста перница. Беше јасно дека таа времето не го поминува жнејќи го житото под вжештеното сонце. На другата девојка лицето ѝ беше изгорено од сонцето.

Другата девојка, постарата, сè уште гледаше кон браќата. Газда Вељо се беше симнал од коњот и нешто разговараше со нив.

- Петра, - се сврте кон помладата. – ред е да одиме и да се поздравиме со газдата, ајде!

Кога го слушна нејзиното име, Марија се сети. Се сети на раскажувањето на баба ѝ за нејзината прабаба Петра и за Вељо - нејзиниот прадедо, таткото на нејзиниот дедо кој толку многу го сакаше. Во нејзините спомени, раскажувањето на баба ѝ беше се задржало како некоја бајка, а не како приказна, како вистински настан, вистински живот на една млада девојка и на еден вљубен човек. А еве сега се пред неа. Дедо Вељо, газдата на целото село и на сета земја и баба Петра, збунета и исплашена осумнаесетгодишна сиромашна девојка, чиешто семејство цел живот работеше за газда Вељо. Петра, убавицата во селото. Да, таа имаше слушнато за нејзината убавина, но дури сега спозна колку таа навистина била убава. И сега во овој момент, ѝ се допаѓаа споредбите на нејзината убавина со убавината на баба Петра. Иста коса, исти очи. Оваа споредба кога беше мала ѝ пречеше. Убава како некоја баба! Тогаш не знаеше дека и бабата некогаш била девојка.

- Ајде - повторно рече постарата сестра кога Петра не одговори ништо.

- Не сакам. - рече Петра - оди ти ако сакаш.

Во нејзините очи повторно блесна страв. Но, не беше само стравот, туку и инает.

И другата девојка не отиде кај газдата, туку седна до Петра и љубопитно гледаше како нејзините браќа разговараат со него. Разговорот не беше долг. Браќата се поздравија со Вељо и тргнаа кон девојките. Тој остана на истото место. Не се ни помрдна. Ниту еднаш не погледна во Петра. Браќата испоседнаа околу девојките. Најстариот брат рече:

- Петра, газда Вељо пак за тебе, те сака.- не гледаше во неа, го криеше погледот некаде зад неа.

- Не можам бате. Остај ме! Стар е. - Петра не гледаше во него.

- Стар! Петра, па тој е помлад од мене има само 33 години, 15 години и не е некоја голема разлика. Еве, па јас и ти. Јас сум 17 години постар од тебе. Многу ли е, а? Не се забележува. Со кого најмногу разговараш? Со мене. Кому секогаш му се жалиш - мене. Ајде кажи со кого најмногу се смееш? Пак

со мене. А јас сум најстар, нели?

- Бате не е само тоа, газда Вељо е вдовец. - Петра сè уште не гледаше во брат ѝ.

- Вдовец па што? Немал среќа со првата жена, а и така нема деца од неа. Размисли Петра, добро размисли. Една година помина откако газда Вељо те бара, можеби и повеќе. Одамна те има ставено на око.

Марија повторно се сети на раскажувањето на баба ѝ и сфати од каде белата кожа на лицето на Петра.

Мајка ѝ на Петра била мудра жена. Кога видела дека Петра расте во вистинска убавица и дека сите момчиња ја загледуваат и сиромашни и богати, одлучила добро да ја омажи. Не ја пуштала да работи в поле, туку само дома, в куќи – сонцето да не ѝ ја пржи кожата. За неа шиела посебни фустани. И за празник и за делник. Не дозволувала да носи алишта од постарите сестри. Никако. За неа сè било ново и посебно. За неа парите никогаш не ги скржавела.

- И не само тоа сестро, - продолжи да ја убедува најстариот брат. - на сите ќе ни помогнеш. Еве, моите деца веќе израснаа, немам мираз ниту за едната ќерка, а за синовите да не зборувам. А и сестра ти, постара е. И нејзе ѝ треба мираз за да се омажи. Газда Вељо ветува дека ќе помогне. Ќе ни даде некоја нива. Наша земја, Петра. И ние еднаш да работиме за нас, а не цел живот, цел век, да слугуваме.

- Бате не го сакам. - Се бунтуваше срцето на Петра. Не дека таа веќе го беше подарила на некое момче, не дека некому припаѓаше, туку нејзините осумнаесет години беа желни да ја почувствуваат љубовта, да ја почувствуваат страста.

- Сега што ќе речеш Петра, тоа ќе биде. Запомни. Ти одлучуваш. Газда Вељо чека. Последен пат прашува. А и јас. – Најстариот брат сè уште не можеше да ја погледне в очи.

Кога го слушна тоа Марија разбра на кој момент од нивните животи присуствува. На денот кога нејзиниот брат ќе ја продаде најмалата, најмилата сестра за златниците на Вељо, за доброто на целото семејство. Марија го знаеше одговорот на Петра:

- Не го сакам бате. Кажи му. Не се мажам за него.

Со овие зборови Петра ја избра својата судбина.

Најстариот брат отиде кај Вељо, му рече два - три збора и се врати.

Во тишина и со наведнати глави, браќата набрзина го изедоа лебот и сирењето, криејќи си ги очите еден од друг, и повторно се зафатија со работа. Овој пат не ѝ рекоа на Петра да си отиде дома, туку да ги почека, па кога ќе завршат сите заедно ќе си одат. Овојпат дома ја испратија поголемата сестра - да ѝ помогне на мајка им.

Петра воопшто не се посомнева во намерата на нејзините браќа, само се насмевна во знак на согласност.

Ги сакаше таа своите браќа, а и тие ја сакаа неа, ѝ помагаа, ја заштитуваа. Нејзиното младо, сè уште неискусно срце, не ја знаеше моќта на златото. Не знаеше дека таа е посилен, посилен и од љубовта на нејзините браќа.

Марија се растрепери, се возбуди. Срцето почна да ѝ чука побргу, посилено. Сè е исто како што таа го запомнила од раскажувањето на баба ѝ. Браќата ќе работат сè додека не дојде газда Вељо со неговите момци. А кога ќе дојдат Петра ќе сфати. Но, предочна.

Петра седеше под дебелата сенка на високото дрво и стрпливо чекаше браќата да ја довршат работата.

Марија седна до неа. Размислуваше за ова што ѝ се случува.

„Можеби и не е толку страшно како што си мислев. Колку луѓе на светов можат да го доживеат тоа? Да ги гледаат сопствените корени, луѓето од кои потекнуваат. Изгледа дека го одбрав вистинскиот пат. И земјава. Седам на земја која со генерации му припаѓала на моето семејство.“

Пак мислеше на баба ѝ и дедо ѝ. На многуте полиња на дедо Вељо за кои знаеше од нивните раскажувања. На нивната украдена земја, на родната грутка за која тие цел живот тажеа. Баба ѝ за неа секогаш зборуваше со солзи во очите, а дедо ѝ со револт во гласот. Тие длабоко во своите срца, никогаш не ја напуштија родната земја, родното огниште, младоста која им

беше грубо одземена. И сега, повторно пред себе го гледаше дедо ѝ како со блага насмевка ѝ зборува.

- Сè уште си мала, кога ќе пораснеш ќе разбереш. – Стрпливо одговарајќи на нејзините наивни, детски прашања, за селото, со чудно име, во некоја друга држава. Зошто го напуштиле кога сè уште во срцата носат тага за него?

Да, сега знаеше.

Марија ја наполни раката со топлата земја и ја пушти слободно да се лизга низ нејзините прсти и да паѓа врз голите нозе. Ја почувствува нејзината топлина. Топлината влезе во неа. Земјата беше полна со сонце. Блиска и своја.

Повторно зграби од неа. Но, сега не ја пушти да се лизне низ прстите, туку ги наполни со неа џебовите од фармерките. Во едниот џеб за баба ѝ - да ѝ однесе кога ќе се врати. Мала грутка од нејзината земја. Голем дел од нејзината младост. Ќе ѝ поверува ли? Другиот џеб е за гробот на дедо ѝ. Грутка од земјата на која веќе никогаш не се врати.

Марија преку џебовите ја чувствуваше топлината на родната земја врз колковите. Џ даваше сила.

Јасното сонце му даде место на приквечерието. Браќата сè уште вредно работеа, иако беше веќе време за одење. Го чекаа газда Вељо. Петра не ги забележа нивните погледи одвреме - навреме вперени во далечината.

По некое време пристигна Вељо со двајцата момоци. Петра ги виде. Се вознемири. Никогаш порано двапати не доаѓал на полето, барем не на земјата што ја обработуваше нејзиното семејство. Како што седеше, набрзина рипна и погледна во браќата. Со очите прашуваше.

Марија го виде нејзиниот страв. И се виде толку мала и нежна. Незаштитена. Сакаше да ја прегрне, да ја утеши, да ѝ каже дека понатаму сè ќе биде во ред, стравот ќе исчезне и ќе и отстапи место на љубовта. Да ѝ каже дека ќе го засака газда Вељо со сето свое срце, дека ќе му изроди синови на кои ќе се гордее. Дека со задоволство, секој Божик, на секое дете од нејзиното село, ќе му носи рало нови чевли. И ќе ја сакаат поради тоа. И ќе ја почитуваат сè до нејзината смрт.

Двајцата момоци продолжија кон браќата, а газда Вељо тргна кон неа. Петра се потруди да го совлада стравот. Да го турне во неа. Да не забележи Вељо.

- Петра како си? - ја праша Вељо гледајќи ја право в очи.

„Боже, навистина изгледа како што го замислував.“, помисли Марија.

Дедо Вељо стоеше пред неа со сета своја големина. Беше висок и крупен човек. И црн. Црни очи, црна коса, црно лице. Малата нежна Петра стана уште помала. Потона во неговата сенка.

- Како и секогаш. – одговори Петра, враќајќи му го погледот. - Зошто прашуваш газда?

- Не треба да ме викаш газда, Петра. Викај ме по име. – рече тој, сега гледајќи некаде над неа. Петра секогаш го збунуваше со својот отворен и смел поглед.

- А не газда Вељо! Што ќе речат другите? А и ти си човек во години. Постар.

Петра намерно зборуваше така. И навистина во нејзините очи тој беше возрасен човек, вдовец, премногу стар за неа, стар да им одговори на желбите на нејзиното младо и гладно срце. Срце кое сè уште не почнало да живее.

- Тие работи не одат така, - продолжи таа. - јас на име можам да им викам на момчињата на моја возраст, а ти... ти си газда Вељо.

Вељо ја погледна право в очи. Неговиот поглед се затвори, се затемни. Како облак пред бура. Тој знаеше што му зборува Петра.

- Петра, ти знаеш. На твоите браќа им имам кажано многу пати. И тебе ќе те прашам. Но, да знаеш, ова е последен пат. Биди ми жена и ќе имаш сè. И ти и твоето семејство. Ќе им помогнам на твоите браќа да ги подигнат децата, да ги удомат. Да не живеат веќе во беда. А и на сестра ти мираз ќе ѝ спремам. Да се мажи, годините ѝ минат. Ама да знаеш, ако не сакаш ќе биде со сила. Не сакам веќе да чекам. Не можам. Те чекав долго, дури и премногу долго. Секоја друга би била сре-

ќна да е на твое место. И мислиш дека не знам? Дека не слушам? Сите од селото веќе ми се потсмеваат, се подбиваат со мене. Не си ме сакала, па што? Ќе научиш да ме сакаш. Јас ќе те научам. Ќе видиш, љубовта ќе си дојде сама по себе. Па Петра, што велиш, а?

Кога газда Вељо би знаел дека го слуша Марија или некој друг, ќе се потрудише да звучи погрубо, поцврсто. Но, бидејќи тој беше насамо со Петра си дозволи и мал призвук на нежност во гласот. И на молба.

А Марија, можеше да се каже дека за првпат ужива во својата невидливост. Еве го големиот и страшен Вељо на кого никој не смее да му се спротивстави, да му противречи. Еве го овде пред Петра, помал и од неа. Еве го како моли за нејзината љубов.

Лавиринтот сè повеќе ѝ се допаѓаше, ѝ овозможи невидено задоволство. Присуствува на своите пра - пра почетоци.

Марија, во тој момент сè уште не знаеше што сè ја чека на оваа страна од виножитото. Во големиот и непрегледен лавиринт со стотици патишта. Прекрасен и суров.

- Јас газда Вељо не те сакам. - рече Петра смирено и свртувајќи ја главата на другата страна. Не сакаше тој да го види стравот во нејзините очи. Знаеше дека кога тој ќе се налути не се заканува туку-така. Газда Вељо знаеше да биде многу груб кога работите не течеа како што сакаше тој. Умееше со сила да ги врати на текот што нему му одговара.

Марија се сети како баба ѝ раскажуваше за неговата грубост. По свадбата со неговиот син, кога баба ѝ дошла како млада невеста во неговата куќа, како најмлада снаа, тој веднаш ѝ забранил веќе никогаш да не носи фустани со ракави над латковите.

„Младата жена никогаш не треба да си ги покажува рацете од дланките нагоре и во мојата куќа не смее да става руменило на лицето.“

Фустаните ѝ ги фрлил, а руменилото, набавено од С'олун завршило врз ќерамидите од нивната куќа.

Оттогаш нејзината баба и во најголемите жештини од-

ла со фустани со долги ракави кои тој ѝ ги купил на местото од старите.

Никој не смеел да му се спротивстави. Затоа Марија го разбираше стравот во очите на младата Петра.

- Добро Петра, ти така реши и сè она што ќе биде, ќе биде! Но по твоја вина, да знаеш! - рече гневно Вељо, ја крена раката и со знак ги викна момците.

Момците и најстариот брат тргнаа кон нив, а тројцата помлади браќа ги кренаа сноповите на рамо и тргнаа кон дома.

Петра гледаше во најстариот брат. Плеќите му беа поднаведнати, а одот тежок како никогаш. И житото под неговите нозе тешко се наведнуваше.

Таа разбра. Чувството што се раѓаше во неа, немирот, стравот ѝ кажаа. Како животното фатено во стапица.

Најстариот брат застана пред неа. Повторно не гледаше во неа, туку некаде, зад неа, како да ја гледа Марија, како нејзе да ѝ зборува.

- Знаеш Петра, сестричке моја, мора вака да биде. Ќе ти биде убаво со газда Вељо. Тој е добар човек, те сака, нема да те повреди.

- Ти бате знаеш дека не сакам да одам за него. - рече Петра гневно - А и она што го зборуваат луѓето, за жена му - тој ја убил оти не можела деца да му даде.

- Аман сестричке! Знаеш дека луѓето од завист сешто зборуваат. - продолжи тажно нејзиниот брат. - И што си запнала со тоа сакање. Не го сакам, па не го сакам. А на нас, помислуваш ли? Порасни! Знаеш ли колку нам ни треба помош. Децата ни се гладни - твоите внуци. А и жените. Па и време ти е да се мажиш. А ако не сакаш...

- Ако не сакам на сила ќе ме одведат во неговата куќа. Знам. Сега знам. Се надевам дека доби доволно златници. Дека скапо ме продаде. - рече помирено и со нова цврстина во гласот.

Го гледаше сопствениот брат, нејзиниот најсакан брат и како веќе да не го знаеше. Наеднаш праша:

- А мајка? Знае ли? - беше исплашена од одговорот што

ќе го слушне.

Братот сега гледаше во земјата. Не можеше да ја погледне в очи, само одречно заврте со главата.

- Бате, утеши ја. Речи ѝ дека јас така сакав.

Брат ѝ ја крена главата и ја погледна. Сакаше да ѝ благодари, но му беше срам. Тагата извираше од целото нејзино тело. Од очите, од устата, од градите.

Марија знаеше дека тие двајца долго нема да се видат. Сè до раѓањето на првиот син на Петра. А тогаш Петра ќе му прости. Нејзината љубов и нејзината среќа ќе го заземат мес-тото на гневот, понижувањето што таа го чувствуваше сега. Продадена како стока. За грст златници.

Ќе беше срам од Вељо. Се сврте кон него, го погледна право в очи и решително му рече:

- Вељо носи ме во твојата куќа. Од денес веќе никогаш нема да зажалиш за парите што си ги потрошил за мене. - и го фати под рака.

Петра не ги виде солзите во очите на брат ѝ.

Не беше свесна колку гордо изгледаше тој миг. И не беше свесна за болката што извираше од нејзините очи, а колку Вељо беше премногу свесен за неа - за болката. Од тој момент тој реши да ја чува како капка вода на дланка. Како своја.

Да го знаеше тоа Петра стравот ќе исчезнеше од нејзиното срце.

Колку Марија сакаше да ја прегрне, да ја утеши, да ѝ каже дека болката бргу ќе исчезне - како да не била, а љубовта ќе дојде - како отсекогаш да била.

Тргнаа кон куќата на газда Вељо. Тој одеше со двете девојки. Од едната страна – неговата жена, а од другата – неговата правнука. Невидлива, непостоечка.

Без збор одеа и без збор влегоа во најголемата куќа.

- Петра, сакаш малку да се одмориш или прво да ти ја покажам куќата. – праша внимателно, нежно. Сакаше да ѝ угоди, да ја ослободи.

- Утре, утре Вељо ќе има време да ја видам куќата. Денес останавме долго на полето. Нè стемни. Време е за легну-

вање. Покажи ми каде да се измијам, па да си легнеме, да се одмориме, а утре ќе има време за сè. – рече Петра толку смирено, толку слободно, како цел живот да живеела со тој човек, како цел живот да легнувала со него и да се будела со него. Како да не беше девојка само пред половина час.

Вељо ја праша:

- А да викнам да ти донесат нешто за јадење?

- Не Вељо, не сум гладна, да си легнеме. – Како да брзаше Петра да се скрие во темнината на спалната соба.

Вељо беше задоволен од неа, од тоа како таа се однесуваше, како да си припаѓаа од секогаш. Беше среќен.

Марија беше изненадена. И како помала кога слушаше за баба Петра, за оваа ноќ си беше создала сосема друга слика. Како баба Петра долго се брани, очајнички чувајќи ја својата чест додека конечно да се подаде на Вељо кој сурово навалува.

Вистинската слика беше сосема поинаква. Иако сето ова беше тешко за Петра гордоста не ѝ дозволуваше поинаку.

Колку ниско нејзините браќа паднаа, толку повисоко таа се издигна.

Откако Петра се изми, Вељо ја однесе во собата за спиење и веднаш излезе.

Петра и Марија ја видоа посланата бела, чиста постела и уште побелата нежна ноќница испружена на креветот. Ја чекаше Петра. Петра со растреперените раце помина низ тенката ноќница. Досега немаше почувствувано толку тенок, толку нежен материјал под своите прсти.

Почна да се соблекува. Белината на нејзиното тело, за миг блесна во полумрачната соба, и веднаш се скри под ноќницата. Седна на креветот и го викна Вељо кој веднаш влезе, издавајќи се дека нестрпливо чекал пред вратата.

Се приближи тивко, застапа над неа и ѝ рече:

- Имаш убава коса Петра, отсекогаш сум сакал да ја допрам.

Петра ништо не рече, не се ни помрдна.

Вељо, охрабрен, ја зеде долгата густа плетенка и почна да ја расплетува. Рацете му трепереа, душата му трепереше.

Срцето речиси му застана кога ја виде медовината распослана врз рамената, врз грбот на Петра.

Клекна на коленици пред неа. Таа сè уште седеше неподвижно на креветот. Очите им се судрија. Петра го спушти погледот. Тој ја бакна. На образот, челото, очите, вратот, устата. Петра не се побуни, не се оттргна. Ги примаше неговите бакнежи, наизглед рамнодушно.

Вељо беше стрплив и нежен. Нежен како што може да биде само вљубениот човек. Нежен како човек кој сака да ја скроти дивата страст која избива од целото негово битие, страст потиснувана долго, премногу долго. За Вељо - цел еден живот.

Петра го насетуваше тоа. Му беше благодарна за нежноста, за внимателноста.

Марија ги гледаше. Се прашуваше дали е подобро сега да излезе од собата. Не е во ред и таа да е тука со нив, да дели момент што не е нејзин, момент - сопственост само на двајца луѓе. Но, беше љубопитна, доволно љубопитна за да остане во собата.

„Ако тоа некој ми го овозможил - да го гледам зачнувањето, раѓањето на моите корени, значи дека треба да бидам тука.“, си ја смируваше совеста Марија. „Уште малку, уште само малку и ќе излезам.“

Гледаше како нежноста на Вељо се пренесе врз Петра. Таа почна да одговара на неговите прегратки, на неговите бакнежи. Неговата страст стана нејзина, Неговиот сон - почна да го сонува и таа.

„Види, види“, помисли Марија. „Дедо Вељо знаел со жените. Кој би рекол.“

Се сети кога еднаш ја праша баба ѝ зошто Петра утрента не си отишла ако не го сакала овој човек, мајка ѝ која толку многу ја сакала, сигурно ќе била среќна да си ја земе назад, баба ѝ и одговори:

- Во наше време кога девојката ќе преспиеш во куќата на мажот не смееше повеќе да се врати дома. А не како сега оди ми - дојди ми. Тогаш си имаше ред.

Марија се насмевна. Сега беше сигурна дека баба Петра и не сакала веќе да се врати. И сега ѝ веруваше на баба ѝ кога ѝ рече дека Петра го засакала Вељо со сето свое срце, со сета своја душа.

Наеднаш пред очите на Марија ги снеса и баба Петра и дедо Вељо и собата и куќата. Таа повторно стоеше на средината од големиот зелен лавиринт. Беше светло. Ден.

Го слушна гласот на Гаврил:

- Мислам дека премногу долго остана во собата на дедо ти. Нели мислиш и ти така?

Марија, уште под влијание на сè она што се случи, се загледа во Гаврил. Како да не го слушна што ја праша, му рече:

- Очите ти се жолти. Од нив излезе зеленилото на лавиринтот, жолтилото на житното поле. Кажи ми, која е следната боја?

- Подоцна Марија, подоцна. Ќе излезеше ли од собата да не те доведев јас тука?

Прашањето и однесувањето на Гаврил ја забавуваше. Како да се лутеше, како да воспитуваше. Како возрасен човек кој учи мало дете да разликува добро од зло, морално од неморално.

- Да ти одговорам на првото прашање. - рече таа насмеано. - Не останав доволно долго. Знаеш, не секогаш на обичен смртник како мене, му се дава таква можност. Можеби тоа тебе ти е секојдневие, но во мојот свет тоа е невозможно - да делиш моменти со прабаба и прадедо. Всушност и не мислев да останам толку долго, но некако бев загрижена за Петра. Толку беше тажна...

Не ја заврши Марија реченицата. Сè уште се смееше и несвесно флертуваше со Гаврил. Тој се налути.

- Мислиш ли дека ѝ помогна со тоа што ја гледаше додека води љубов?

- Еј, чекај? Не останав толку долго. - одговори таа правдајќи се. - А можеби во твојот свет бакнувањето значи во-

дeње љубов?

Гаврил се правеше дека не го слушна прашањето.

- Не остана доволно долго зашто јас те вратив. Ако требаше ти да решиш, па ти ќе останеше таму цела ноќ.

- Не. Не е точно. Само што мислев да излезам од собата кога ти ме врати тука.

- Марија, па ти не ни требаше да влезеш во собата. – продолжи тој гневно. Мислев дека тоа го знаеш, дека размислуваш.

- Тоа е веќе навреда Гаврил. – сега и Марија не беше толку расположена.

- И што требаше да направам? По онаа темна ноќ да лутам низ непознато село. Да ме изедат кучињата? И како јас можам сама да се вратам? Ти правиш што сакаш. Еднаш сум во вода, па во лавиринт, па жито... Ти ме стави во таа соба.

- Не Марија, ти си го избра патот.

- Да, ама не избрав да лутам во лавиринт. Не избрав да сум овде. Всушност не ни знам каде сум. Каде сум?

- Ти посака да го поминеш виножитото. И го помина. Знаеш како велат во твојот свет: „Внимавај што ќе посакаш, желбата може да ти се исполни.“ А ако ти се исполни треба со одговорност да го прифатиш тоа. Марија, па ти ќе останеше и на маскенбалот цела ноќ да не бев јас. Изгледа човек не треба да те искушува до каде можеш да одиш. Би можела и предалеку. Отсега јас одлучувам. – На Гаврил лутината му минуваше.

- А како јас да се вратам, а? Објасни ми! - Сега Марија беше лута.

- Знаеш дека е доволно само да посакаш да се вратиш и веднаш ќе бидеш тука, во лавиринтот. Но, не, ти реши да останеш. Сега кога ќе посакаш да се вратиш, нема да успееш. Ќе чекаш јас да те доведам.

Улогите се сменија. Гаврил беше насмеан, расположен.

- Ти никогаш не ми рече дека само треба да посакам и веднаш ќе бидам тука.

Марија беше налутена. Но, на себе. Иако тој никогаш јасно не ѝ рече дека треба само да се посака да се врати, сепак

таа некако знаеше. И во замокот и во куќата на дедо Вељо таа навистина сакаше да остане подолго. Беше лута зашто знаеше дека и тој го знае тоа. Но зошто да се правда?

- Слушај Гавриле, јас не ни сакав да сè најдам некаде каде што за никого не постојам. Добро, освен за тебе. Но кога некој или нешто веќе ме турна таму, го гледав она што се случуваше околу мене.

- Малку и учествувавеш, нели? - Гаврил се забавуваше.

- Не ме прекинувај. Ќе го игнорирам тоа што го рече. Всушност и водењето љубов не е толку страшна работа како што ти си замислуваш. Или вие од оваа страна, не правите вакви неморални работи а? Ништожни, својствени за малиот смртен човек. Навистина Гаврил, ги правиш ли ти овие работи? Со кого? Мислам имаш ли желба за бакнување, милување и така натаму? – праша Марија колку што може побезобразно. Намерно.

Гаврил ништо не одговори.

- Сега остана без текст нели? А кога требаше мене да ми попуваш, зборовите сами ти навираа. А и зошто да не останев во собата на дедо Вељо? Можев да научам нешто од баба Петра. Затоа се бабите. Да нè учат, нели? - Марија ликуваше.

Гаврил не одговори веднаш. По мала пауза ѝ рече:

- Иако баба ти, ти велела дека личиш на Петра, јас не мислам така. Штета. Штета што медовината во твојата коса не сјае како во косата на Петра. А имаш и погана уста. – Тој знаеше дека Марија е горда на својата убавина и дека многу ѝ значи. Дури премногу. Сега тој сакаше да ја повреди.

И, успеа. Марија сакаше и за него да биде убава. Беше љубоморна на Петра.

- Па можам да кажам, со задоволство се разбира, дека момчињата, живите момчиња од мојот свет не ја познаваат баба Петра. Среќа за мене. - рече таа иронично.

- Јас ја познавам.

- Да ама воопшто не е страшно, ниту важно. Ти не си момче од мојот свет. Всушност веќе и не си момче, туку возрасен човек. – му рече Марија криејќи ја тагата што за миг ја по–

чувствува.

- Така велеше и баба ти Петра. Ништо не си научила Марија. Па бабите се за тоа, да учиме од нив, нели?

Гаврил победнички се смееше.

Марија го почувствува поразот. Не го сакаше. Ы требаше нова сила за да продолжи да разговара со него. Сепак таа од него бараше помош. А тоа ќе го запомни и ќе му врати. Порано или подоцна, сеедно. Марија навредата никогаш не ја забораваше.

- Се прашувам каква боја ќе имаат твоите очи пред следниот мој избор. – му рече, користејќи ја својата вештина на преминување на сосема различна тема од претходната. Посебно ако не ѝ одговараше.

- Сè во свое време Марија. Ништо нема да се смени ако знаеш порано. Тоа што мора да се случи, ќе се случи. Сакала или не, знаела или не.

- Сепак, сакам да го видам нивното менување. Да ги видам твоите очи во моментот на обојувањето. Ќе можам ли? – праша Марија со таква искреност во гласот што наликуваше на мало дете кое моли за забранета играчка.

Гаврил, како и секогаш, добро го насети призвукот во нејзиниот глас. Веднаш се прилагоди. Ы одговори со тон својствен на возрасните кога се преправаат дека сериозно ги сфаќаат проблемите на децата.

- Марија, Марија. Кажи ми, со колку луѓе ти ги делеше твоите доживувања, твоите искуства, твоите соништа, твоите надежи и стравови. Твојот живот. Колку луѓе сакаше, мразеше, игнорираше, отфрлаше? Дали тогаш ги избираше тие луѓе по бојата на нивните очи, или по она што го носеа во себе?

- Бојата никогаш не ми била важна. – одговори таа затекната од ваквото прашање.

- Значи, го живееш животот со црни, кафеави, сини, зелени очи?

- Јас би рекла со нивните сопственици.

- Гледаш, воопшто не е важна бојата на моите очи. Тие се менуваат како што се менуваат луѓето во еден живот. Сè ра

ѓаш со една боја, растеш со друга, живееш со трета и на крајот сите се измешуваат, верувај ми!

- Можеби, но во очите на другите не можев да се изгубам. Тоа се случува само во твоите очи.

- Ха, - се насмеа Гаврил – па луѓето најлесно се губат во туѓите очи. Лутаат. Зад нив бараат душа.

- Тоа е друго Гавриле. Во нив ја нема магијата како во твоите очи. Дозволи ми само малку да сирнам во твојот свет.

Гаврил ја погледна. Очите им војуваа. Никој не попушти.

Магијата доаѓаше.

Гаврил знаеше. Можеше да ја сврти главата на другата страна кога би сакал. Но, не. И тој сакаше да се нурне длабоко зад очите на Марија. Заедно со неа, преку неа да го доживее овој миг.

Магијата почна. Зелените очи се затемнуваа. Темно зелени, сиви, црни.

Марија го виде моментот на обојувањето и чистата белина што за миг се појави во неговите очи, на преминот од сиво кон црно. Некаде во стомакот и се родија морници. Почнаа да се искачуваат нагоре, низ градите, грлото, вратот и повторно надолу, низ грбот. И Гаврил заедно со Марија ги почувствува морниците на сопствената магија.

- Во кое црnilо сега ќе ме одведат твоите очи Гавриле? Какво црnilо ќе истурат врз мене? – праша Марија помалку вознемирено, а повеќе рамнодушно.

Гаврил ѝ го сврте грбот. Не сакаше да ја гледа. Не сакаше таа да го види.

„Кога би можел“, помисли. „Би ѝ ги сменил патиштата.“

Неговите црни очи беа полни со љубов? Заштитничка љу-ов.

- Марија, во џебовите имаш малку земја, допри ја. – рече не свртувајќи се.

Марија ги стави двете раце во џебовите. Земјата сè уште беше топла. Како да го заборавила сонцето во неа. Пак ја по-

чувствува силата. Помина низ нејзината крв како бран, како струја.

Се напои со сила од родната земја.

- Оди! – рече тој, сè уште не свртувајќи се. – Избери пат. Повторно изборот е твој.

Тој веќе го знаеше нејзиниот избор.

Марија тргна. Повторно мижејќи. Зашто сите патишта се исти. По ништо нема да распознае каде оди. Сеедно. Мора да се поминат. Помина блиску до Гаврил. И таа не го погледна. Чекореше.

- Чекај. – го слушна неговиот глас.

Марија застана и се сврте кон него.

- Чекај Марија. – Ја испружи раката и ѝ го погали лицето. Првпат. – Мораш да бидеш силна. Оди, оди сега.

Таа, како мало послушно дете тргна по својот пат.

Колку беше сама и незаштитена во ова бескрајно зеленило знаеше само Гаврил.

И тој како Марија кон Петра, ја почувствува силната, неодолива желба да ја прегрне, да ја утеши. Да ја заштити. Кога би можел, кога би смеел, би ги заменил патиштата, би ги испревртел. Не смееше.

Зашто она што е денес Марија е она што била во минатото.

Марија сè уште ја чувствуваше раката на Гаврил врз сопственото лице.

Топла и нежна.

Заштитничка.

Таа умееше од еден поглед, од еден допир да ги насети чувствата на другите.

Раката ѝ зборуваше.

Ќ рече дека Гаврил се грижи за неа. Ќ рече дека неговите чувства кон неа се многу посилни од колку што тој сака да ѝ покаже.

И уште ѝ рече дека сака да ја почувствува, да ја допре

Можеби и да ја бакне. Но, не како дете кое треба да се утеши, туку како жена која се посакува и која посакува.

Тука Марија застана во своето размислување.

„Можеби тоа би било вистина кога Гаврил би бил човек од мојата страна на виножитото. А вака, не знам. Не знам, човек ли е или сениште.“

Но, не ѝ беше важно. Човек или сениште. Зашто Гаврил со својот глас, со својата смиреност, сигурност, самоќност, со својата убавина, силно влијаеше врз нејзините сетила.

Сакаше да го прегрне, да го бакне, да го задржи.

Додека ѝ зборуваше, го впиваше во себе, гледаше како усните се мрдаат и забите блеснуваат. Дури и мирисот му го чувствуваше, иако беше сигурна дека не користи никаков парфем. Не можеше да го одреди, ниту да го спореди со нешто познато, сепак го чувствуваше во неа, околу неа како облак од миризлив прав или полен.

Сето она што Марија го чувствуваше кон Гаврил, сето она што го доживуваше со него, излезе од неа. Ја растрепери.

„Би сакала да сум со него, помисли. „Кога би бил сега овде, би го бакнала, би го прегрнала, а тој... па тој може да реагира како сака. Но, подоцна. Сега морам и овој пат да го издам. Што Црно би можело да ме очекува? Можеби земја изгорена од пожар, или... не знам, ќе видам наскоро.“

Го заврши таа своето размислување и се сети на зборовите на Гаврил:

„Мораш да бидеш силна.“

Се загрижи. Ако тој знаеше дека ќе ѝ треба сила, тогаш што ли ја очекува? Сепак беше сигурна. Гаврил нема да ја напушти. Ќе биде тука.

Марија сето свое внимание го насочи врз тревата. Одеше со наведната глава, постојано гледајќи ја тревата и чувствувајќи го нејзиниот допир врз голите нозе. Очекуваше да се измени. Само во што?

Наеднаш сонцето го покрија облаци. Тмурен ден се спушти врз неа. Од небото или од дрвјата што таа не можеше да ги види - почнаа да паѓаат жолти лисја.

„Есен.“, помисли. „Не ја сакам есента.“

Есенските лисја, кои набрзина ја покрија зелената патека, шумолеа под нејзините нозе. Ништо друго не се случуваше, само шумот на жолтите лисја. Еднолично и тромо, како што одеше таа.

Лисјата веќе не пагаа, туку се истураа врз неа. Беа толку густы што ништо друго не можеше да види пред себе. Мораше со рацете да ги растргнува додека чекореше.

Се сопна од нешто. Скала. Се искачи. Пред неа се создаде уште една скала. Се искачи. Една, две, три, четири, пет. Од тука скалата свртуваше в десно. Пред неа имаше уште седум скали.

Седум скали и на врвот, една отворена врата.

Скалите беа чисти. На нив немаше ниту еден лист. Лисјата останаа зад Марија, пред првата скала.

Таа ги искачи уште седумте скали и застана пред отворената врата. Над вратата имаше раширено црно платно.

Траур. На средината малку стесната. Како голема црна панделка.

Црните очи на Гаврил - црнилото над вратата.

„Смрт!“, помисли. – „Но чија?“

Сега Марија освен скалите и вратата ја виде и куќата на два спрата. Позната куќа. Старата куќа на дедо ѝ и баба ѝ, во која таа живееше сè до својата петта или шеста година.

И познатиот двор беше исполнет со непознати, вознемирени луѓе.

Слушна како зборуваат:

- Само да не заврне, да издржи уште малку. Долг е патот до таму.

И Марија се вознемири. Уште не знаеше зошто.

Погледна низ отворената врата. И внатре имаше луѓе. Полно непознати луѓе. Си ги бришеа очите со марамчиња. И тивко зборуваа:

- Боже, колку е млада, а...

Немирот во Марија растеше. Сè уште не знаеше што се случува, но грутката во нејзиното грло растеше. Стануваше по-

голема, посилна. И навестуваше.

Едно мало девојче, точно од три и пол години, трчаше низ собите.

- Тато, тато каде си?

Луѓето сожаливо ја гледаа.

- Тато!

Татко ѝ излезе од една соба (Марија точно знаеше дека дојде од спалната соба.)

- Кажи душо.

- Тато, кога ќе си одат овие луѓе? Ми се спие!

Татко ѝ се наведна, ја крена и ја прегрна цврсто, цврсто.

И Марија ја почувствува прегратката.

- Ќе си одат. Ќе си одат уште малку. А зошто ти не излезеш надвор па да си поиграш малку, а?

Таткото ги сопираше солзите, ги голташе една по една.

Неговите солзи застаа во грлото на Марија. Груката во грлото нарасна како камен, како карпа. Не можеше да дише.

Го слушна гласот на малото разбушавено девојче:

- Па види какво е надвор, ќе врне. А сакам и мама да се разбуди. Ајде да ја разбудиме. Ајде!

Таткото уште поцврсто го прегрна девојчето и ја нурна главата во разбушавената коса. Како да бараше сила од неа, да истрае.

- Еј, пази ме боли! - гласот на девојчето го исправи.

Тој ја спушти долу и ѝ рече:

- Оди кај баба ти.

Таткото уште еднаш ја прегрна ќерката, помина низ Марија и се симна по скалите.

Марија гледаше по него. Се препозна самата себе, три и пол годишно изгубено девојче. Го препозна и татко ѝ. Колку само беше млад, речиси момче. Го гледаше како се симнува по скалите. Бавно, поднаведнато. Скршено. Остана сам со своите мали деца.

Сето она што Марија го беше заборавила, потиснала - излезе.

Силно и незапирливо. Во неа, сè се измеша. Тага, очај, гнев. Беснадежност.

Марија растеше со фактот, сознанието дека нејзината мајка е мртва, но на денот на смртта, на нејзиното последно испраќање, не се сеќаваше. Всушност, на ништо не се сеќаваше. Во себе не носеше никаков спомен за мајка ѝ. Само нешто малку од раскажувања или од некои нејасни сонови.

Таа ја избра патеката која водеше до денот, до моментот кога започна бришењето. Бришењето на нејзините спомени од детството.

Болката што сега ја чувствува беше силна, премногу силна за да може да ја издржи. Како да престана да дише. Како крвта низ вените да не течеше веќе.

Седна на последната скала, пред отворената врата, да се присобере, да не припадне. Не можеше да размислува. Мислите ѝ беа збркани. Всушност, не ни имаше мисли, само чувства. Силни, нејасни, болни.

„Ќе избегам“, мислеше. „Ќе се вратам. Не сакам да сум овде. Не сакам да го проживеам овој ден. Нека остане заборавен, запечатен!“

Истрча надолу по скалите. Кога стигна до последната скала веќе не можеше напред. Трчаше, чекореше. Сепак остануваше на скалата.

Почна силно во себе да вика:

- Гавриле, Гавриле! Извади ме од тука, те молам. Не ме оставај тука.

Ништо. Ништо не се случи. Го викаше Гаврил, го молеше. И упорно остануваше на последната скала.

Гаврил ја изневери. Гаврил кој ѝ вети дека ќе биде со неа.

Седна на скалата и реши така да остане. Ако треба вечно, ама нема да влезе во куќата.

И седеше Марија на скалата. Луѓето се симнуваа и качуваа. Плачеа и разговараа. Многу од нив таа препозна: нејзините роднини. Само многу, многу помлади.

Го гледаше и татко ѝ. Не можеше да ја издржи неговата

тага, неговата болка.

Не сакаше да гледа. Ја наведна главата. Со рацете ги затвори ушите.

„Не сакам да гледам и не сакам ништо да слушам. Не можам да ја издржам оваа болка, ќе ме раскине.“

И ссга, како и тогаш, пред многу години, ја нурна главата в песок, како ној и го избриша овој ден. За неа тој не постоеше. За неа оваа болка не беше почувствувана.

Луѓето зборуваа, минуваа горе - долу по скалите. Таа не гледаше, не слушаше. Само чекаше. Чекаше да заврши.

Не знаеше колку време помина, кога, наеднаш почувствува некаков несигурен допир врз нејзиното раме. Допир на мала растреперена рака.

Се сврте. Погледот на малата три и пол годишна Марија беше вперен во нејзиниот. Очите, исти - тажни. Оние помалите и исплашени, но сепак детски, во нив сè уште имаше место за насмевка зашто не знаеја, не разбираа, и оние повозрасните, уште поисплашени. Тие веќе знаеја, разбираа.

Марија сакаше да го скрие погледот од малото девојче, не сакаше, не смееше да гледа во нејзините очи. Но, со ужас сфати дека веќе е доцна.

Очите им се измешаа и Марија повторно беше мало, исплашено, три и пол годишно девојче седнато на првата скала од куќата во која живееше. Три и пол годишно девојче кое штотуку ја изгубило родената мајка.

Патот што го избра, мораше до крај да го дооди.

Сама.

Марија слушна како некој ја вика:

- Марија, дете, стани од скалите. Ладно е ќе се разболиш.

Не виде кој вика, но сепак стана и брзо, детски се искачи по скалите и влезе во куќата, право во спалната соба на мајка ѝ и татко ѝ.

Мајка ѝ лежеше на големиот брачен кревет. Насекаде околу неа беа распослани цвеќиња. Разнобојни, миризливи цве-

киња. Нејзиното бледо лице отскокнуваше од тоа шаренило.

Таа ја гледала многу пати мајка ѝ како спие, но никогаш ја немаше видено како сега.

Не ѝ беше јасно на Марија зошто толку многу луѓе околу неа, зошто толку многу цвеќиња.

Најчудно, најнесфатливо од се ѝ беше положбата на нејзините раце скрстени врз градите. И златните нараквици. Мајка ѝ никогаш не носеше наеднаш толку многу нараквици и толку многу прстени.

Од десната страна, на еден стол, близу до главата на мајка ѝ, седеше татко ѝ. Додека тажно гледаше во неа, со десната рака го држеше сопственото срце.

Неговата тага се прелеваше во Марија.

Отиде кон него и седна на креветот до мајка ѝ. Ја фати за раце.

Луѓето почнаа посилно да плачат.

- Мамо, разбуди се. Ајде стани, нека си одат луѓето.

Мајка ѝ не се помрдна. Таа повторно се обиде.

Ништо.

Почна да ѝ ги разгледува нараквиците, па прстенот.

На нејзината лева рака беше омилениот прстен на Марија. Златен, со голем, црвен како крв камен. Најмногу го сакаше тој прстен. Често ја молеше мајка ѝ да ѝ го даде, само за малку, да го почувствува на нејзините мали прсти. Мајка ѝ го вадеше прстенот од нејзината рака и по ред го ставаше на сите прсти на Марија. Смеејќи се ѝ велеше:

- Гледаш Марија, голем ти е. Не е за твоите мали прсти. Ќе го изгубиш. Кога ќе пораснеш ќе биде твој. Ти ветувам, ќе ти го чувам.

Малото девојче, сега гледајќи го прекрасниот прстен, некако нејасно чувствувахе, знаеше, дека веќе никогаш нема да го види и да го стави црвениот прстен на своите прсти. Ќе растажи поради тоа.

Пак се обиде да ја разбуди мајка ѝ:

- Ајде мамо, стани. Ќе си играме со куклите. А и не мора. Еве, ќе спијам ако сакаш. И ќе јадам, ќе јадам сè што ќе ми

дадеш. Нема веќе да ја затворам устата и нема да се кријам. Само ти стани.

Татко ѝ не можејќи да се избори со чувствата, со солзите, стана од столот, ја крена, цврсто ја прегрна и ѝ рече:

- Марија душо, мама нема да се разбуди. Ќе спие. Долго ќе спие. Ајде да одиме долу кај другите деца.

Татко ѝ сè уште држејќи ја в прегратки, ја симна долу, на првиот кат каде во една од собите, децата, нејзините поголеми братучеди, играа некоја игра.

Ја остави таму и ѝ рече:

- Поиграј си, а јас ќе се вратам.

Пред да излезе од собата, дојдоа некои луѓе и му рекоа:

- Време е. Да одиме.

Татко ѝ се сврте кон неа, ја бакна и излезе.

Марија се стрча по него.

Плачеше.

- Тато и јас ќе дојдам, те молам земи ме. Не ме оставај тука, сакам да одам со мама.

Марија, некако нејасно знаеше дека мајка ѝ си оди засекогаш.

Малото срце се растрепери.

Душата се разбранува.

Грутката во грлото ја давеше, ја задушуваше.

- Земи ме тато!

- Не Марија, патот е долг, а гледаш веќе и заврна.

- Ако! Нека врне, ќе земам чадор.

Дождот се испомеша со солзите на Марија, со солзите на татко ѝ.

Колку ли само сила му требаше да се сврти од неа и да замине.

Една постара жена дојде, ја фати за рака и ја одведе во собата кај другите деца. Тие сè уште си играа. Нивната игра го повредуваше срцето на Марија. Не сакаше да им се придружи. Не сакаше да ги гледа.

Ја почувствува суровоста на секојдневието. Се потпре на прозорецот.

Гледаше надвор.

Низ дождот кој се сливаше по стаклото од прозорецот, виде како некои луѓе ја симнуваат мајка ѝ по скалите во некаков ковчег.

Ја виде и црната голема кола во која го ставија ковчегот со мајка ѝ.

Тагата растеше. Порасна поголема и од неа.

Не можеше малата Марија да се справи со неа.

Го виде татко ѝ како тргна по големата, црна кола. Тоа веќе не беше тој. Во него Марија ја гледаше сопствената тага.

Плачеше неутешно.

Старата жена дојде до неа. Ја крена и ја спушти во нејзиниот скут. Со растреперени раце почна да ѝ ги брише солзите. Таму каде што беа оставиле трага, жената со бакнежи ги бришеше. Ја милуваше нејзината коса и тивко, нешто ѝ зборуваше.

Уморот почна да ја совладува. Очите ѝ се затвараа.

Пред целосно да ги затвори очите, таа погледна во очите на жената што ја успиваше.

Познати очи. Очите на Гаврил.

Тонејќи во сон нејасно ја слушаше песната што ѝ ја пееше старата жена.

Марија повторно се разбуди во средината на зелениот, голем лавиринт.

Лежеше на топлата трева. Главата ѝ беше испружена врз нозете на Гаврил. Тој ѝ ја милуваше косата и ѝ пееше некоја песна. Таа не можеше да разбере ниту збор, но, не се ни трудеше. Не сакаше да зборува, не сакаше ниту да се помрдне.

Ја гледаше раката на Гаврил како прелетува низ нејзиното лице за да се скрие во нејзината коса. Неговите прсти се преплетуваа со долгата коса. Неговите долги, бели, машки прсти.

Како ли само прегрнуваат?

Како милуваат?

Таа повторно ги затвори очите. Неговата рака во нејзин

ната коса ја тешеше, ја смируваше. Но, болката...

- Марија, Марија. - Нежно ѝ рече Гаврил, кога виде дека е будна.

- Немој Гавриле, не зборувај ништо. Само продолжи, продолжи. Смири ја оваа болка Гавриле.

- Оваа болка Марија не е од сега. Толку долго ја носиш во себе, не ѝ даваше да излезе, ја затвори во тебе. А таа уште повеќе боли. Мораше повторно да ја доживееш, да ја осознаеш. Беше тешко, но веќе нема да те прогонува. Сега кога ќе дојде ќе ја препознаеш и ќе ѝ се препуштиш. Плачи Марија, исплачи ја оваа болка. Со твоите солзи и таа ќе истече надвор. И ќе ти дозволи да продолжиш понатаму. - рече како родител кого болката на сопственото дете го боли уште повеќе.

Марија разбра. Почна да плаче. Солзите сами течеа. Плачеше Марија како никогаш во животот. Солзите се редеа. Во неа ги имаше многу, за сите години од нејзиниот живот.

Не знаеше Марија колку време помина, кога солзите престанаа како што и дојдоа - сами од себе.

Нејзината глава сè уште беше врз нозете на Гаврил.

Гаврил, наведнат над неа, сè уште ја галеше нејзината коса.

- Ми вети дека ќе си со мене. Но, ти во толкава болка, во болка за која не знаев дека постои ме остави сама. Те викав, те молев да ми се вратиш. - Му рече таа смирено, како да немаше сила да се лути, да вика.

- Не беше сама. бев со тебе. Ти давав сила. Во сите тешки моменти од твојот живот јас ти давав сила. Еве сети се колку беше силна кога...

- Не сакам! - го прекина таа. - Не сакам да се сетам ниту на една најмала, најглупава тага во мојот живот. И сега знам дека старата жена што ме тешеше, што ми пееше некаква песна ги имаше твоите очи. Затоа никој тогаш не ми веруваше кога велев дека дојде една жена и ме заспа. Мислеа дека сум сонувала. А сега сакам убави нешта. Ми треба радост. Ми треба среќа. Ми треба живот. Сакам да се смеам. И ако во лавиринтот сè уште има скриено некаде толкава болка, не се помр-

днувам од тука. Па ако треба и на сила да ме туркаш. И ако треба вечно да останам.

- Немој така да зборуваш. Не ни знаеш што е вечност. – рече Гаврил замислено.

И тој еднаш, многу одамна, сакаше да го зграпчи моментот и вечно да остане во него. Но за жал, моментот на вечноста не го избираме сами.

Неговата вечност, неговата казна беше лавиринтот. А во него Марија.

Неговото прво и последно искушение.

Се загледа во лицето на Марија. Нејзината глава сè уште лежеше врз неговите нозе. Очите ѝ беа затворени. Сакаше наполно да им се предаде на неговите прсти кои ја мрсеа долгата коса.

Не сакаше на ништо друго да мисли.

Не сакаше ништо друго да чувствува.

Само рамномерното минување на прстите низ нејзината коса.

Секогаш кога Гаврил со раката ќе стигнеше блиску до вратот и повторно ја враќаше во косата, Марија во мислите ја спушташе подолу низ грбот и ја носеше сè до половината. Повторно и повторно.

Го почувствува неговиот поглед врз лицето. Ги отвори очите.

Со нив почна да му зборува.

Многу луѓе за Марија мислеа дека спаѓа во групата на молчеливите луѓе, луѓе кои не зборуваат многу. А толку многу таа зборуваше во себе. Постојано. Само малку од нив можеа да ја слушнат, да ја разберат. Ретки беа тие што, и кога не зборувааше, ја слушаа. Душата ѝ ја познаваа.

Гаврил беше меѓу нив, меѓу ретките.

Нејзините очи му зборуваа, го прегрнуваа, бакнуваа. Желбата во нејзините очи за него беше допирлива.

Се наведна кон неа. Да ја бакне, да ја вкуси. Повторно да ја почувствува.

Марија се растрепери од мигот што следување.

Во моментот, во оној прв, неспоредлив момент, кога усните требаше да се допрат, магијата исчезна.

Гаврил се исправи. Го виде прашањето во нејзините очи.

- Не! – рече отсечно. – Не смееме Марија. Една грешка може да се случи само еднаш, не смее да се повтори.

- Да се повтори? – се исправи и Марија. Веднаш се покаја. Нејзината глава веќе не беше на неговите нозе. Не се допираа. Само седеа еден наспроти друг.

- Како може да се повтори нешто што досега не се случило? – праша зачудено.

- Еднаш се случи. Само еднаш, одамна, многу одамна. Беше грешка и сè уште е грешка. Знаеш се чудев како луѓето, постојано во текот на својот живот прават исти грешки, а самите се убедуваат дека учат на грешките, дека нема да ги повторат. Сега ги разбираам, напивно ги разбираам. Можеби и убавината е во тоа? Во свеста во сознанието дека се грешиме. Не знам. Знаам само дека е многу лесно да се суди на друг без ништо да се почувствува, да се искуси.

Марија внимателно го слушаше. Овој пат не го разбра. Ги испружи рацете и со дланките ги покри неговите. Цврсто ги стисна.

- Објасни ми да разберам. А и не мора да разберам, само потсети ме. Раскажи ми. Ако не смее сега да се случи – тогаш заедно да уживаме во спомените, во нив да те бакнувам. Да ме бакнуваш. – заврши, со надеж во гласот.

Тој, како и секогаш, ја разбра но не ѝ одговори, не ѝ објасни.

- Да го оставиме сега тоа. Твоите патишта пак се отворени. Чекаат.

- Нека чекаат. Чекам и јас.

- Ајде Марија оди. Работите што се започнати мора да се завршат.

- Токму така! И ние овде нешто започнавме, но не довршивме. Почна да зборуваш, но ништо не ми рече. Ајде прво да ја завршиме оваа работа па после другите.

- Не! Сепак ти прва почна. Ти посака да видиш што има зад виножитото. Сега продолжи да гледаш.

- Па еве гледам. Те гледам тебе како седиш пред мене, гледам како го подавам моето лице кон твоето, гледам, не чувствувам како те бакнувам.

Марија навистина го подаде лицото кон него и ги бакна неговите усни.

Гаврил стана, изрипа. Грубо ја турна од себе

- Не! - ѝ рече. – Бегај, оди по твојот пат.

Неговото одбивање ја пресече. Изрипа и таа. Болката во неа ја почувствува и Гаврил.

Неговата болка, неговата слабост беше таа, секогаш таа. Марија. Марија со моќта што ја имаше над него.

Додека неговите црни очи се менуваа Гаврил се слеваше пред неа, се стопуваше, се прелеваше во зеленилото.

Црните очи станаа црвени и човекот пред неа го снема.

И повторно Марија чекореше по еден од нејзините пастишта.

И повторно не беше важно кој пат го одбра.

Зашто сите беа исти, сите беа нејзини.

* * *

Темнината се урна врз неа. Непросирна, црна темнина.

И тишина. Црвена, неприродна.

Не се исплаши.

* * *

Меката трева стана уште помека. Нозете ѝ пропаѓаа во неа. Секој чекор беше потежок.

Темнината почна да се разредува. Најпрво постепено, а потоа побргу. На хоризонтот го здогледа црвеното сонце.

Како очите на Гаврил.

Се прашуваше дали изгрева или заоѓа. Зашто, од без

времето од кое доаѓаше, тоа не беше ни важно.

Вжареното сонце се огледуваше во сината морска шир и на средината правеше вжештена црвена патека. Како лава.

Насекаде околу неа, песок, Ситен, топол песок. Плажа.

Пред неа на плажата, блиску до водата седеа шест девојки. Другарки на летен одмор. На море.

Сега знаеше дека е зајдисонце. Едно од зајдисонцата на кое другарките често присуствуваа, му се радуваа.

Уживаа во земската убавина на сонцето и морето. Уживаа во заедничкиот одмор.

Марија веднаш се препозна, се виде. Насмеана, расположена, опуштена.

Ова сонце, оваа плажа, ова море таа ги препозна. Зашто тоа беше дел од нејзиното минато, минато на кое се сеќава. Во него нема болка, нема тага. Само убавина.

Му беше благодарна на Гаврил.

Беше сигурна дека тој, со црвенилото во неговите очи го избра овој пат за неа.

Седна зад девојките. Поточно, седна зад девојката што беше таа. Се набљудуваше.

Морскиот ветер што го носеа брановите, ѝ ја мрсеше косата. Ги галеше нозете, рацете, лицето. Дишеше во неа.

Ги слушна другарките:

- Каков е планот за вечерва? - праша една од нив.

- Диско! - речиси во еден глас одговорија другите.

- Тогаш, станувајте мрзливки, да одиме да се подготвиме.

- Уште малку да поседиме. - рече Марија. - Кога ќе се сетам на скалите до хотелот...

Не ја доврши реченицата. Ја прекина младиот човек, кој помина покрај нив, рамнодушно ги погледна и седна на песокот близу до нив.

- Видовте? - праша таа.

- Даа! - сите заедно одговорија.

- Има и што да се види.

Човекот загледан во морската шир можеше да ги слуш-

не што разговараат. Одвреме - навреме погледнуваше во бучните девојки. Поточно гледаше во една од нив. Во Марија.

- Му се допаѓаш! - се смееја.

- Можеби. Ама за сè си има време и место. Ајде станувајте, да одиме во хотелот, да имаме време да се подготвиме за излегување, а не како секогаш, на брзина. - им рече Марија.

Девојките станаа, изрипаа.

Стана Марија која седеше зад нив. На патот ѝ се испречи Марија од плажата.

Се погледнаа.

Марија од плажата ја испи Марија од зад виножитото.

* * *

Во двете хотелски соби, една наспроти друга, девојките влегуваа и излегуваа. Се дотеруваа. Се слушаа нивите гласови:

- Каде е моето црвено здолниште?

- Кој ми го зеде парфемот?

- Добро ли изгледам вака?

Весели, насмеани, прекрасни. Полни со живот.

* * *

Таксито ги остави пред големата капија на Стариот град, чија широка улица со мазни камења, беше преполна со луѓе, кои како и нив дошле овде да се одморат, да се забавуваат.

На самиот почеток на улицата имаше една стара фонтана, на чиешто сидови, како и секоја ноќ, беа испоседнале тинејџери од различни земји. Од нејзината лева страна пак, имаше насобрано луѓе кои гледаа во сидот на една помала катедрала.

Оваа катедрала преку целиот ден и речиси преку целата ноќ ги собиравше лугето околу себе. Еден камен, на околу триесетина сантиметри од земјата, отскокнуваше од нејзината камена фасада и беше толку голем, колку две помали станала да

да можат да застанат на него.

Постоеше верување дека оној кој ќе се искачи на каменот и ќе успее да си го соблече горниот дел од облеката и пак да го облече, (се разбира - не смее да падне од каменот) тогаш ќе му се исполни најголемата желба. А ова не беше толку едноставно. Не беше ни малку лесно на каменот да се одржи рамнотежата, соблекувајќи се со движења ограничени од самиот сид на катедралата, кој речиси ги туркаше луѓето кои се обидуваа.

Најлесниот дел од сето ова беше да се замисли желбата. Насобраните луѓе ги бодреа оние најхрабрите кои си ја испробуваа среќата, а момчињата ги задеваа девојките кои најчесто под горниот дел од нивната облека, на себе немаа ништо друго.

- Кога ние ќе се обидеме? Толку години овде летуваме, а ниту еднаш не сме собрале храброст да се качиме на каменот? - праша една од другарките.

- Па еве сега. Ајде оди ти прва. Биди ни пример. - ѝ рече Марија.

- И да знаеш дека ќе се обидам. А вие ако немате храброст, гледајте од страна. Бидете неми набљудувачи на она што се случува околу вас.

- Ајде оди, оди, не зборувај. - ја турнаа другите.

Насобраниот народ ја пропушти девојката до каменот. Таа се искачи. Другарките почнаа да ја бодрат. И овој пат момчињата беа најгласни.

Бавно, одржувајќи ја рамнотежата, почна да ја соблекува маичката.

- Внимавај што ќе посакаш, желбата може и да ти се исполни! - дофрли еден машки глас.

Во тој момент Марија почувствува допир врз нејзината рака.

Се сврте.

До неа стоеше младиот човек кој беше со нив на плажата. Не гледаше кон неа. Неговото внимание беше свртено кон другарка ѝ - како и на сите други. Таа се поттргна. Не знаеше

дали допирот беше намерен или случаен - што беше поверојатно.

„Можеби е манијак.“, помисли.

Тогаш Марија сè уште не го знаеше Гаврил.

Кога ги слушна разочараните извици на момчињата и таа се сврте кон каменот.

Другарка ѝ веќе ја беше соблекла маичката, но за жал, под неа носеше градник. Момчињата со право беа разочарани.

Девојката бавно, ја облече маичката се симна од каменот и им рече:

- Успеав! Желбата ќе ми се исполни.

- А се важи ли ако носиш нешто одоздола? Мислам дека со гола кожа треба да се допре сидот на катедралата - се шегуваа другите.

- Ајде, ајде. Не завидувајте. Кога уште некоја од вас ќе собере храброст и ќе се искачи на каменот пред толку многу народ - тогаш ќе разговараме. А сега да одиме. Во диското ќе ве честам пијалок, за желбата.

- А пред честењето, да почекаш да се исполни?

- Ќе се исполни, ќе видиш. Ајде одиме.

Додека одеа кон диското, се разминуваа со луѓето, се судираа. Камената широка улица беше преполна.

Марија го сакаше овој град, ја сакаше оваа улица. Улица исполнета со луѓе од целиот свет.

Луѓето на таа улица разговараа на различни јазици, а сепак се разбираа.

Кога минуваа низ неа, Марија секогаш го имаше истото чувство.

Целосно го чувствувааше животот во неа. Повторно се раѓаше.

* * *

Диското беше преполно млади луѓе чија единствена цел е да се забавуваат.

- Марија, дојди со мене до шанкот, да земеме пијалок. Не можам сама да носам за сите вас. - рече другарка ѝ.

Таа тргна со неа. Додека чекаа на шанкот другарка ѝ ја турна по рамо и ѝ рече:

- Сврти се на твојата лева страна, ама незабележливо.

Марија се сврте. Повторно го виде истиот млад човек.

Тој гледаше во неа.

- Го видов и пред малку, кога ти беше на каменот. Стоеше до мене.

- Убав е.

- Да ама некако чуден. Постојано е сам, ништо не зборува, не се ни помрднува. Само стои и гледа.

- Гледа во тебе.

- Забележав. Само што јас не се чувствувам убаво кога е во близина. Ајде земи го пијалокот и да одиме.

Ноќта бргу изминуваше (тука сè брзо минуваше). Играа, разговараа, запознаваа нови луѓе. Се забавуваа.

- Топло е. - рече Марија. - Да одиме малку надвор.

- Јас ќе дојдам со тебе и мене ми е жешко. - рече една од другарките.

Излегоа од диското и се симнаа по скалите кои водеа до плажата.

- Знаеш дека ми е најтешко кога се ближи денот за заминување. - тажно рече Марија.

- Имаме уште пет дена.

- Да. Само што ќе поминат како еден. А знаеш што уште не сме направиле? Ниту еднаш се немаме искапено ноќе. Види колку е мирна водата. Нè вика.

- Ова е некоја нова идеја или само констатација?

- Предлог.

- За жал, предлогот ќе ти биде одбиен. Немаме костими за капење.

- Па што ако. Темно е, кој ќе нè види. - одговори Марија, убедувајќи ја другарката.

- Кој ќе нè види? Погледни наоколу.

- Гледам. А, ти? Нели гледаш дека се само парови, премногу се зафатени да погледнат во нас.

- Знаеш дека си во право. Зошто да не? Предлогот се

прифаќа. Ајде... Чекај некој доаѓа кон нас.

Двете другарки гледаа кон човекот што им се приближуваше.

Пак истиот човек. Човекот кој постојано гледаше во Марија.

Застана пред нив.

- Здраво. - им рече.

- Здраво. - одговорија и тие и се погледнаа.

- Убава ноќ!

- Даа. - другарките веќе се смешкаа.

- Да не имате случајно цигара? - ги праша.

- Имаме, ама ги оставивме, внатре во диското, во ташната на една другарка. Јана оди земи. - се сврте Марија кон Јана.

- Ти не си нормална! - рече Јана. - Извини. — му рече на човекот, ја потегна Марија за рака и малку ја оддалечи од него за да не ги слушне.

- Што е со тебе? Сакаш сама да останеш со него? Пани нели ти беше „некако чуден“?

- Сега веќе не. А и не сум сама. Па ти самата рече дека плажата е полна со луѓе. Оди земи цигари и врати се за пет минути.

- Се враќам за три. - рече Јана и тргна нагоре по скалите.

Марија не можеше да си објасни (а и не се трудеше) од каде желбата да остане сама со овој човек, од кого до пред малку ѝ беше непријатно. Сакаше да го запознае.

- Од каде си? Како се викаш?

Тој ништо не рече. Само ја подаде раката, ја приближи Марија до себе, ја бакна. Таа не се тргна, не се спротивстави.

И таа го бакна.

Изгледаа како еден од многуте вљубени парови на плажата.

Не знаеше колку време помина. Еден миг, еден час.

Човекот се оттргна од неа. И рече:

- Никогаш не сум ги сакал цигарите. — и замина.

Во истиот момент дојде Јана.

- Каде е?

- Не знам.

- Како не знаеш?

- Така, не знам. Во еден миг пред мене ги видов неговите очи, ме бакна, го бакнав, си отиде...

- Какви очи?

- Обични. Сини. Не! Мислам дека се црни. Всушност не знам. Темно е.

- И ти така дозволи наеднаш да те бакне, без збор, без ништо. - Јана беше зачудена.

- Да. Не знам што се случи. Стоев до него, наеднаш бев во неговите прегратки, и...

- И ништо. Ајде доаѓај со мене. Да влеземе внатре. Човек не смее ниту три минути да те остави сама. Што ќе беше да те оставев триесет минути, а Марија?

- Ништо немаше да се случи. Тој си отиде. Сам си отиде. Не го избркав јас. - Таа сè уште беше збунета.

- Едвај чекам да им кажам на другите. Ќе те умрат од зафркавање.

Јана се смееше. — таа сè уште беше збунета.

Девојките сосема заборавија дека сакаа да се искапат во мирната, темна морска вода.

* * *

На враќање кон хотелот, девојките сè уште задевајќи ја Марија, повторно минуваа низ широка камена улица, покрај катедралата на чиј камен храбро се искачи едната од нив.

Улицата во раните утрински часови беше речиси празна.

- Гледајте! - Марија ги прекина. - Вратата на катедралата е отворена. Чудно колку пати сме минувале оттука, а првпат е отворена.

- Не ја менувај темата Марија. Ајде раскажувај за твојот таен состанок.

- Не. Навистина ви велама, ајде да влеземе.

- Прво раскажи ни сè!

- Да се договориме вака: јас подоцна во хотелот сè ќе ви раскажам, а сега да влеземе во катедралата.

Девојките сè уште расположени, без размислување, влегоа во катедралата. Полека, на прсти.

- Нема никој.

- Колку е само тивко.

Внатре, катедралата беше полна со светлина. Чиста, сјајна. Мирна.

Како да не се наоѓаше од левата страна на една од најубавите улици. Улица, која замираще за момент, само во раните утрински часови.

На одарот каде што би требало да одржи миса свештеното лице (поп, или отец - ним им беше сеедно) имаше едно шише црвено вино, нафора, свеќи и два празни пехари.

- Гледајте! - извика Јана. - Овде нешто се подготвува. Можеби некое тајно жртвување на млади девојки, дојдени на летен одмор.

- Не зборувај глупости. И така не се чувствувам баш пријатно. Ајде да излеземе надвор. - рече другата другарка.

Зборовите се удираа во сидовите и им се враќаа.

- Брр. Навистина е морничаво. Ајде, ајде - излегувајте.

Девојките тивко тргнаа кон излезот.

- Чекајте. — им викна Марија. - Почувствувајте го овој несекојдневен мир. Чувствувам како ме исполнува.

- Ти остани и чувствувај го мирот, а ние одиме. Нам не ни треба мир, ни треба *немир*. - театрално заврши Јана.

- Уште малку две-три минити. Сакам да видам една од оние малите „кабини“, исповедниците. Во нашите цркви ги нема. Баш сакам да видам дали се како на телевизија. — настојуваше Марија.

- Марија, не е многу сигурно човек да те остава сама, па макар и две-три минути. Кој знае што може да ти се случи во исповедницата. Можеби некој те чека а? А ако сакаш да се исповедаш, повели кај мене, слободно. Ама не тука, туку во хо-

хотелот.

- Не сакам да се исповедам. Сакам само да видам како изгледа тоа. А ако си навистина загрижена за мене, остани и ти, другите ќе не почекаат надвор.

Од надвор, Јана и Марија веќе ги слушаа гласовите на нивните другарки. Се смееја.

- Знаеш дека тие ни подготвуваат нешто. - ѝ рече Јана.

Марија не ја слушна. Беше тргната кон исповедницата. Вратата беше подотворена.

- Јана дојди и ти, заедно да сирнеме.

- Да не ти е страв?

- Не, не ми е страв. Само е некако многу мирно, тивко. Како некој друг свет.

- Па да, ако се земе во предвид дека само што излеговме од преполното и бучно диско, овде навистина е друг свет.

Нивните чекори одекнуваа во светлата и наизглед напуштената катедрала.

Марија ја турна подотворената врата. Внатре немаше никој.

Двете другарки во ист момент извикаа.

Подот на исповедницата беше покриен со безброј мали, бели глумци.

Кога Марија ја отвори вратата, тие почнаа бргу да излегуваат надвор, распрснувајќи се насекаде низ катедралата.

Девојките трчајќи излегоа надвор.

- Грозно! - рече Јана. - Грозно. Глумци насекаде.

- Како, насекаде?

- Така, насекаде. Да си одиме оттука ќе ви раскажеме по пат.

- И ние имаме што да ви кажеме. Кога излеговме од катедралата сакавме да се скриеме зад фонтаната и да ве исплашиме кога ќе излезете. Само што ние се исплашивме пред вас. Погодете кој стоеше зад фонтаната?

Марија ја погледна другарката што зборуваше.

- Немој да ми кажеш дека беше пак тој. Човекот од плажата.

- Да. Само стоеше таму и гледаше кон нас, кон катедралата. Кога му се приближивме го снеса некаде во темните со-
каци.

- Уф, добро е. - рече Марија напoла шегувајќи се. – Ми-
слев дека ќе кажеш дека бакнал некоја од вас. Знаеш колку мо-
жам да бидам љубоморна.

- Не се шегувај. Тој е некој чудац, Марија. Немој веќе
да остануваш сама со него.

- Нема. Не знам зошто, но сигурна сум дека нема да го
видам повеќе. Штета.

* * *

Влегувајќи во хотелот сè уште разговараа за чудните
настани.

Старата собарка од хотелот, која секогаш љубезно ги
поздравуваше, ја виде нивната вознемиреност и ги праша дали
имаа убава вечер.

- Да, само на крајот успеавме со нашата љубопитност
да ја... па да ја направиме поинаква.

- Зошто? – Собарката сè уште беше љубезна. - Убаво е
човек да е љубопитен.

- Понекогаш, да но нoквa...

Девојките ѝ раскажаа за катедралата и за белите глy-
ци. Таа љубопитно ги сослуша.

- Ова не се случува првпат. - им рече. - Се случувало и
порано. Старите велат дека кога такво нешто ќе се случи во ка-
тедралата, тогаш две души се заменуваат.

- Како две души се заменуваат? Што значи тоа? – воз-
немирено праша Марија.

- Па не знам и јас точно. Велат дека едната душа која
требало да умре се заменува со друга душа и таа умира наместо
неа. Сепак тоа се стари кажувања. Кој верува денес во нив?
Не дозволувајте овој настан да ви го расипе одморот. Всуш-
ност не дозволувајте да ви расипе ниту една нoк. Сите нека би-
дат убави.

Девојките, собрани во една соба, сè уште вознемирено разговараа.

Но, како што изминуваше времето, кога сонцето почна да свети, како и секогаш во ваквите ситуации, настанот не беше толку вознемирувачки, толку чуден.

Со првите сончеви зраци стана обичен настан, обична случка, на која веќе не се сеќаваа. Минато.

- Време е за спиење. - рече Марија станувајќи од креветот. - Набрзина ќе се истуширам и легнувам, а вие како сакате.

- Би требало да дојдеме со тебе. - рече една од другарките. - Којзнае што сè може да ти се случи под тушот.

Доброто расположение повторно се врати во собата, во девојките.

Марија влезе во бањата. Ја зеде густата четка и пред да ја доближи до косата една рака се спушти врз нејзиното рамо.

Се сврте.

Гаврил.

Ја поведе со себе.

* * *

Овојпат, во средината на лавиринтот Марија гледаше во Гаврил, насмеано, расположено.

- Убав пат Гавриле. Би сакала сите да се такви.

- Го сакаш тој град Марија.

- Да, го сакам. Сакам да минувам низ старата камена улица. Ми дава сила, ме прави жива. Би сакала уште еднаш да можам да отидам таму. Ако ништо друго, пак да се прошетам низ улицата, само да ги почувствувам мазните камења под нозете. Она лето кога престанавме да одиме, поради глупавата војна, бев тажна. Летувавме на други места, најдовме други градови, друго море. Само тој град никој не може да го замени. Единствен е.

- И јас го сакам тој град.

- Навистина, и ти беше таму. Штета што тогаш не знаев дека си ти. Ќе те барав насекаде.

- Немаше да ме најдеш. Бев за кратко. Само тој ден, таа ноќ.

- Но, зошто?

- Како и секогаш. За тебе.

- Не разбирам? – праша таа љубопитно.

- Ајде, размисли. Сети се за што зборувавте со другарка ти пред јас да се појавам на плажата.

- Не знам, не можам да се сетам. Само што излеговме и ти се појави.

- Не. Пред тоа. Нешто сакавте да сторите.

Марија се сети.

- Сакавме да се искапиме во морето. Едно обично, ноќно капење. Твоето доаѓање нè спречи, а после забравивме. Да, се сеќавам! Утредента, во диското, разбравме дека претходната ноќ некои девојки се капеле и едната од нив веќе не излегла. Се удавила. Боже, Гавриле, па ние тоа го прифативме толку рамнодушно, толку себично. Некоја непозната девојка на ваков суров начин го завршила својот млад живот, на одмор, а ние продолживме да уживаме, да се забавуваме како ништо да не се случило. А ти всушност беше таму за мене, да ме спречиш, нели? И белите глувци и сè она што собарката ни го рече, дека се замениле две души, едната умрела место другата. Гавриле, вистина е. Другата непозната девојка умре за мене. Зошто го стори тоа?

- Девојката не беше важна. Ти мораше да живееш.

- Не беше важна? За кого? За тебе? Сигурно за некого таа претставувала цел свет, цел живот.

Таа се чувствуваше виновна. Некоја друга, непозната, млада девојка морала да умре за таа да живее.

- Не мораше тоа да ми го кажеш. Не морав да знам. Бев среќна таму. Носев прекрасни спомени. Сега веќе ништо не е исто. Ништо не е како што беше.

- Не, сега е подобро. Сега знаеш зошто си толку поврзана со тој град. Зашто толку многу го сакаш. Ти даде живот, кога требаше да ти го земе.

- Зеде друг живот.

Таа сè уште беше разочарана, виновна.

- Животите се земаат, се губат, секој час, секој миг и кога било праведно? Животот ретко, повторно се добива Марија. Многу ретко. Речиси никогаш. Радувај се поради тоа.

- Ќе се радувам, но, не сега. Подоцна. Сега не можам. Ајде да зборуваме за нешто друго.

- За што?

- За тебе, за мене, за нас. За плажата.

- Не постои „нас“ Марија.

- Ти рече дека постоело. На ова ли мислеше кога рече дека не смее да се повтори, не смее пак да се случи? На бакнежот на плажата. Па тоа и не е толку страшно. Не е ништо и...

Гаврил ја прекина.

- Не, не мислев на тоа.

- Значи имало и нешто друго... – рече таа предизвикувачки.

- Не сакам да зборувам за тоа, а и нема што да се зборува, што да се рече.

- Јас сум сигурна дека има. Има што да се зборува и тоа многу. Те издава твојата реакција. Стануваш груб, отсечен. Нешто боли, а?

- Марија, стануваш безобразна. Внимавај!

- Ова е закана или само се браниш? Јас внимавам, ама и ти самиот рече дека имам погана уста, тогаш кога зборуваше за Петра, односно кога ја фалеше, воздигнуваше. Е па таа моја, погана уста, понекогаш сама си почнува и не можам да ја запрам. Не можам да ја контролирам, си има свој живот. – заврши иронично.

- Марија, престани. Те чека задача.

Ако мислеше дека со ова ќе ѝ го одвлече вниманието, се излажа.

Таа сакаше да го испровоцира, да види што е тоа што не сака да го каже. Која е таа страшна тајна и како таа е вплеткана во неа.

- Ќе си ја извршам задачата, како и досега, не се секирај. Уште само ова да ти го кажам. На плажата кога ме бакнуваше,

ме бакнуваше мене, а не некоја друга девојка нели?

- Како мислиш друга девојка? Која?

- На пример Петра за која рече дека е поубава од мене и дека медовината во мојата коса не сјае како во нејзината. Така нешто ако добро се секавам. Важно е што споредбата беше на моја штета.

- Не реков дека е поубава.

На Гаврил почнуваше да му станува забавно. Сакаше кога таа се луту и невешто го прикрива тоа (можеше многу работи да прикрие, но, лутината не). Како да не е важно. Како да ѝ е сеедно.

- Добро како и да е. Како и да си рекол, сеедно. – продолжи таа.- Сакам да ти кажам дека човек не бакнува жена, онака како што ти ме бакна мене, ако не чувствува нешто за неа, ако не му се допаѓа. И тоа многу, премногу да му се допаѓа.

- Марија, Марија. Порасни. Човекот бакнува онака како што чувствува во моментот, во еден миг, ништо повеќе.

- Сакаш да кажеш.

- Сакам да кажам дека јас бев таму од друга причина, која веќе ја знаеш. Не бев за да те бакнам. Работите во твојата глава лесно се измешуваат, заменуваат.

Тој се смееше.

Нејзините очи се затемнија.

- Работите во мојата глава не се заменуваат лесно. Ти го правиш тоа. Ако требаше да ме спречиш да влезам во водата, можеше да најдеш друг начин, а не да се бакнуваш. Еднаш велиш така – друг пат – онака. Како да знам што е точно. Што е вистина? Рече дека еднаш се случило нешто меѓу нас, нешто повеќе и...

- Не можам да разберам. Не разбирам Марија дали си тврдоглава, инаетлива или си само лубопитна. Толку многу работи се случувале, се случуваат. Остави ги. Нека течат.

Таа не му одговори.

Сакаше да му каже дека не е ниту тврдоглава, ниту лубопитна. Само сакаше да ја прегрне, да ја бакне, да се врати до-

ма.

- Ќе речеш нешто?

- Реков, ама ти не слушна.

„Слушнав, отсекогаш сум те слушал.“

Навистина Гаврил ја слушаше и кога не зборуваше. Ја разбираше како никој друг. И ја сакаше како никој друг. И тој сакаше да ја прегрне, да ја бакне, да се врати дома. И за него, нејзината прегратка беше неговиот дом.

Сепак, ништо не стори, само ѝ рече:

- Треба да завршиш нешто. Имаш задача.

- Навистина? Пред малку кога го рече тоа мислев дека само бараш начин да ме замолчиш.

- Би било премногу лесно. За жал некој чека на тебе. Или за среќа.

- Па да, секогаш нешто ме чека. Или некој чека на мене. Добро, ајде кажи!

- Ова мора да го сфатиш најсериозно. Запомни што ќе ти речам:

Мораш сама да одлучиш.

Одлуката мора да ја допреш.

Двајцата се како еден.

И најважно: Возраста мора да биде иста.

Додека ѝ зборуваше не го одделуваше погледот од нејзините очи. Како да сакаше да се увери дека внимателно го слуша и дека ќе запомни.

- Молам? Разбирам само дека треба сама да одлучам, но, другото, одлуката да ја допрам, двајцата се како еден и она со возраста... Што зборуваш Гавриле?

- Ќе сфатиш кога ќе биде потребно. Ќе знаеш. Оди сега.

Тој ги спушти рацете врз нејзините рамена и ја сврте кон еден од многуте патишта.

- Гледај! Ќе одиш по овој пат.

- Нели требаше сама да избирам? Што е сега ова, што си намислил?

- Овој пат не смееш ни случајно да го прескокнеш. И

мораш токму сега да тргнеш по него. Многу е значаен вистинскиот момент. Не смее да се испушти.

Марија веќе не прашуваше.

„Ќе ми биде јасно кога ќе дојде време за тоа.“

Направи два-три чекори и се сети.

Се сврте кон Гаврил, му се приближи и му рече:

- Само да ти ги видам очите.

Очите на Гаврил беа бели. На местото каде што се наоѓаа неговите зеници немаше ништо.

Чиста белина.

Марија тргна по патот кој ѝ го покажа Гаврил.

По којзнае кој пат, темнината се спушти врз Марија.

Непросирна темнина.

И тишина. Неприродна, бела.

Како што се разредуваше темницата, така ситните снегулки паѓаа врз неа.

Кога темнината наполно се крена, белината на снегот ја заслепи. Немаше ништо друго, само чист бел снег насекаде околу неа. И ситните нежни снегулки врз неа.

„Прекрасно.“, помисли. „Каква недопреност и невиност. Како детство.“

Додека чекореше низ снегот зад неа не остануваа траги. Ништо не ја нарушуваше недопреноста на природата околу неа. Најмалку нејзиното присуство. Или поточно, нејзиното неприсуство.

Мислеше на детството. На магијата на детството кое во себе крие прекрасни нешта. Крилести коњи и принцези, санки со елени и самовили. Корита што се претвораат во бродови, жаби во принцези. И ѕвезди што ветуваат секакви чуда. Цело едно богатство скриено зад малите очи.

И се допаднаа овие мисли. Само што не знаеше дали се нејзини или некаде веќе ги беше прочитала.

„Сеедно.“, помисли. – „Магијата е во откривањето.“

Марија стоеше пред една мала железна капија од дворот на една, исто така, мала зграда чиито прозорци беа украсени со слики и цртежи на јунаците од приказните и цртаните

филмови.

Дворот беше покриен со снег. Под неговите пластови се распознаваа детските лулки и вртелешки.

„Детска градинка.“, помисли таа.

Мајките, водејќи ги своите деца за рака, влегуваа низ малата малата капија, ги носеа децата до влезната врата на зградата каде што ги чекаа нивните воспитувачки, ги оставаа кај нив и пак се враќаа назад низ капијата.

Никој не ја забележуваше, никој не ја чувствуваше. За нив таа не постоеше.

Како и за снегот. Само нејзините траги не остануваа врз него.

Марија ги слушаше разговорите на мајките и децата, на мајките и воспитувачките.

- Мамо, денес дојди порано. Не сакам да спијам тука, ќе спиеме дома заедно.

Марија се насмевна. Се сети дека и таа не сакаше да оди во градинка. Изнаоѓаше илјадници причини, илјадници начини секојдневно, само за да се спаси од неа.

Имаше некое нејасно чувство дека во градинката и се одзема дел од слободата, што таа како дете, неизмерно ја сакаше.

- Ама наврнало снег ноќва! - рече една мајка.

- Да, дури немавме време добро да ја исчистиме патеката. Постојано врне. - одговори воспитувачката по малку правдајќи се.

Мајките ги оставаа своите деца и заминуваа, Некои од нив беа весели му се радуваа на снегот, а другите сè уште нерасонети, сакаа да се вратат дома во топлите креветчиња, во познатите прегратки.

Сепак сите беа исти. Мали невини деца, од чиишто лица, покриени со сини, жолти, црвени шалчиња, зиркаа љубопитните очи под црвените, сини, зелени капчиња со пуфки.

Марија слушна како една мајка ѝ зборува на воспитувачката:

- Денес се малку вознемирени. Можеби јас сум повеќе

вознемирена од нив. Како и да е, ќе ги земам порано. Вчера, знаете, бевме во црква, поради празникот. Во црквата немаше многу народ, изгледа оти отидовме малку подоцна. Двајцата палавковци, како што ги знаете, отишле во стариот дел, оној дел од црквата што треба да се реновира, и од таму истрчаа развикани, расплакани. Од некаде се растрчале глумци околу нив.

- Мали, бели глумчиња. - едвај рече малото дете кое штотуку почнало да ги составува зборовите.

- Како и да е, - продолжи загрижената мајка - ние ништо не видовме. Не можевме долго време, после тоа, да ги смириме. Ве молам, денес посебно внимавајте на нив. Ви ги оставам вам. А сега одам, брзам за на работа.

Воспитувачката ги зеде двете деца од мајката и тргна со неа по патеката.

- Денес вие сте последни. Можам да ја заклучам капијата.

Мајката ги бакна децата, и им рече:

- Бидете послушни, немојте повторно да направите некоја беља, палавковци мои. - и излезе.

Воспитувачката го сврте клучот на капијата, и со двете деца кои ги држеше за рака, се врати во зградата.

Не забележа дека капијата не беше добро затворена. Не забележа дека клучот попусто се сврти.

Капијата остана подотворена.

Марија се исплаши, се сети дека овде е со цел, дека треба да биде тука во вистинскиот момент. Помисли дека се работи за капијата. Таа мора да биде заклучена.

Ја подаде раката кон неа, да ја затвори, да ја заклучи.

Но колку и да се обидувахе, нејзината рака потонувахе, се губеше во железната рачка.

Сè уште беше исплашена. Не знаеше што треба да стори. Да не го пропушти моментот.

Беше сигурна дека е овде за двете деца, од две и пол години, кои вчера се вознемириле од малите бели глумчиња.

Набрзина влезе во градинката. Ги бараше низ собите.

Ги најде во моментот кога воспитувачката ги вадеше малите капчиња од нивните глави. Во исто време и на двајцата. Со едната рака ја вадеше зелената, а со другата сината капа.

Марија клекна пред нив. Двете деца беа исти. Исти очи. Иста коса, иста насмевка.

Близнаци кои по ништо не се разликуваа, еден од друг. Само по капите и блузите. Едното имаше сина, а другото зелена блуза. Најверојатно за да можат другите деца да ги разликуваат.

Таа се сети на зборовите на Гаврил:

„Двајцата се како еден.“

Сега беше сигурна дека е овде поради нив. Реши да не ги испушта од вид.

Воспитувачката им помогна на децата да се соблечат, ги нареди во колона и праша:

- Каде ќе одиме сега? Време е за...

- Доручеек! - во еден глас извикаа децата.

Колоната, од мали деца, тргна кон трпезаријата.

Марија одеше до близнаците.

Мирисот на градинката, на трпезаријата ѝ беше познат. Ја врати години наназад, кога таа беше дете во градинка.

„Изгледа сите градинки мирисаат исто.“, помисли.

Од трпезаријата, децата повторно во колона, отидоа во својата просторија. Најпрво воспитувачката им раскажуваше некоја приказна која тие со внимание ја слушаа, па учеа некоја песничка за првиот снег и после си играа со разновидните, многубројни играчки.

Близнаците навистина беа палави. Не се задржуваа на едно место. Постојано трчаа низ собата, си играа со една играчка, па со друга, ги задеваа другите деца. И сè правеа заедно.

- Сега што ќе правиме? - ги праша воспитувачката.

- Ќе спиееме. – пак сите одговорија во еден глас.

- Тогаш, ајде.

Почна да ги соблекува еден по еден. Секое дете како што беше подготвено за спиење, така легнуваше во своето креветче. Близнаците чекаа да дојде ред и на нив.

Во тој момент, влезе една жена и ѝ рече на воспитувачката дека итно ја бараат на телефон.

- Деца, вие што сте соблечени, лежете во креветчињата, а другите почекајте, бргу ќе се вратам.

Само што ја затвори вратата од собата, близнаците се погледнаа.

- Знам каде има топка. - рече едниот од нив.

- Каде?

- Еве овде. - ја отвори вратата од едно мало шкафче и ја извади топката.

- Ајде да играме.

- Не смееме тука, децата спијат.

- Тогаш да одиме надвор.

- Да одиме.

Едвај зборуваа со детски јазик, но меѓу себе се разбираа. Близнаците се фатија за рака и излегоа од собата.

Марија истрча пред нив. Сега капијата беше ширум отворена. Или од некој задоцнет родител, или од ветрот што беше почнал да дува.

Од надворешната страна на капијата, до патот каде што постојано минуваа автомобили, ги делеше само мал, тесен тротоар.

Срцето почна силно да ѝ чука. Не знаеше што треба да стори. Не можеше да ја затвори капијата, не можеше децата да ги внесе внатре, не можеше да ја викне воспитувачката.

За нив таа не постоеше.

Марија беше речиси парализирана од страв.

Не можеше да размислува. Наеднаш се сети.

Белите глумци се појавуваат кога две души треба да се заменат. Едната да умре наместо другата. Но која душа? Чија? Овде се две деца, дали се потребни две души?

Не! Гаврил ѝ рече дека двајцата се како еден. Значи потребна е една душа. И одлуката мора да ја донесе таа. Но, како може таа да одлучи? Кој ѝ дава такво право?

„Гаврил зошто ме туркаш по вакви морбидни ситуации? Не знам што да правам, како да се снајдам.“

Близнаците веќе беа надвор. Не беа ниту облечени. Сепак не им студеше. Занесени во својата игра, не ни забележуваа дека се без своите зимски палта, без капи, без шалчиња.

Ја фрлаа топката, ја шутираа на сега исчистената патека без снег, а таа потскокнуваше, се тркалаше се поблизу кон отворената капија.

Децата трчаа по неа.

„Морам нешто бргу да сторам, но што и како?“

Марија виде еден старец како бавно ја минува улицата, потпирајќи се на дрвениот бастун.

Еден автомобил со голема брзина доаѓаше кон него.

Старецот веќе беше на средината на улицата. Возачот на автомобилот панично ја стисна сирената.

Таа одлучи. Истрча до него и со раката сакаше да го допре.

Гаврил ѝ рече:

„Одлуката мора да ја допреш.“

Но, не ѝ успеа. Нејзината рака потона во грбот на старецот. Неговото срце чукаше забрзано, исплашено.

„Возраста мора да биде иста.“ Ёј поминаа зборовите на Гаврил низ главата.

Автомобилот успеа да закочи на време, и го почека среќниот старец мирно да ја помине улицата. Тој се сврте кон возачот, му климна со главата во знак на благодарност и со слободната рака истресе нешто од своето рамо.

Допирот на Марија.

Таа, скршена, седна на тротоарот.

Близнаците беа се поблизу до капијата.

„Не можам да го сторам тоа, не смеам.“

Знаеше дека Гаврил го стори тоа за неа. Но, таа не бараше ништо од него.

„Дали се чувствуваа така како што јас се чувствувам сега? И што ако згрешам? Што ако направам погрешен избор? Дали да барам друго дете во градинката? Боже, па тие спијат.“

Морници ѝ поминаа низ телото.

- Гавриле, ако ме слушаш, а знам дека ме слушаш.- збо-

зборувааше гласно - извади ме од тука. Ќе сторам сè што сакаш. Ако ова се случува поради замената на мојата душа, те молам врати ме назад, врати ја онаа ноќ на плажата и не ме сопирај. Пушти ме да влезам во водата. Сè е подобро, полесно од ова што го бараш од мене.

Времето бавно минуваше. Иако Марија мислеше дека помина многу време, премногу, откако децата излегоа надвор, сепак се работеше само за неколку минути.

А минутите што доаѓаат ќе одлучат.

Таа сè уште беспомошно седеше на тротоарот. Не сакаше да влезе во градинката. По никоја цена. Децата таму мирно сонуваа.

Нејзините сетила се изострија.

Низ главата ѝ минуваа зборови, реченици што си ги упатуваа луѓето кои минуваа блиску до неа, но ги слушаше зборовите и на оние во брзите автомобили и на оние луѓе кои се приближуваа, но таа сè уште не можеше да ги види. Ги слушаше и нивните мисли. Чисто и јасно - како да ѝ зборуваа.

Слушаше и гледаше многу подалеку од обичниот човек.

Само што таа овде не беше обичен смртен човек.

Беше како Гаврил.

Имаше моќ да одлучи, да ја промени судбината. И не смее да згреши.

Марија виде како еден огромен камион влегува во градот.

Доаѓаше моментот кој не смее да се испушти.

Таа стана од тротоарот. Главата ѝ бруеше од неповрзани зборови, реченици, мисли. Меѓу нив почнаа да се издвојуваат два гласа, машки и женски.

Се напрегна и почна јасно да ги слуша.

- Состојбата сега е стабилна, но тоа не значи ништо. Не се надевајте премногу. Кризата сè уште трае.

- Докторе, помогнете му толку е мал...

- Знај, знај. Многу сме разговарале за тоа. Тука не мо-

же ништо да се стори. Кога дете ќе се роди со таков недостаток, секој момент е подарен. Верувајте ми, каде и да одите ќе го слушнете истиот одговор.

- Не ми зборувајте така. Не сакам да слушам. Не знаете што чувствувам јас. Ова е мое дете, јас го носев во себе, јас го родив.

- И да се извлече од оваа криза... Вие знаете, уште од кога е роден, денот е сè поблизу.

- Знам... - рече растреперената мајка.

Солзите течеа сами.

Марија сфати што треба да стори.

Не сакаше да размислува многу. Не смееше, зашто веднаш ќе се предомислеше.

Ја донесе одлуката и веднаш се најде во болничката соба на несреќното дете.

Од овој момент сè се одвиваше побавно.

* * *

Детето спиеше. Мајката наизменично, ја бакнуваше и милуваше неговата мала рака. Докторот и медицинската сестра гледаа во апартите. Со нивните звуци беше исполнета целата соба.

- Не верувам дека ќе го извлечеме овој пат. А и ако успееме, следната криза нема да ја преживее.

- Тажно. - рече медицинската сестра.

Кога Марија се доближи до креветот на малото дете, тоа се разбуди.

Погледна право кон неа. Само тоа го насети нејзиното присуство.

Мајката се израдува. Очите ѝ се наполнија со надеж, со верба.

Марија не сакаше, не можеше ниту да погледне кон мајката. Се наведна и го бакна малото бебешко чело. Беше топло. (Ја допре својата одлука.)

Детето се насмевна и ги затвори очите.

Звучите во болничката соба, престанаа.

Докторот, како во паника, се наведна кон него.

Мајката исписка и падна.

Во истиот момент испискаа и луѓето кои се наоѓаа на улицата пред детската градинка. Близнаците истрчаа по топката која се истркала на патот.

Возачот на камионот, ја виде топката. Навреме успеа да ја запре огромната машина, сосема блиску до децата, но сепак многу, многу далеку.

Тие, како ништо да не се случило ја грабнаа топката и се упатија назад кон градинката.

И тие како и Марија онаа ноќ, несвесни, недопирливи за тагата на другите, продолжија да се смеат, да си играат, да се радуваат.

Продолжија да живеат.

Згрчена, како плод во утробата на мајката, лежеше Марија на меката, зелена трева, во средината на лавиринтот.

И плачеше.

На мајката ѝ го зеде детето.

На детето му го зеде животот.

Откина дел и од својата душа.

Гаврил ја гледаше, скриен зад живата зелена ограда на една од патеките. Ја чувствуваше нејзината болка како своја.

Тргна кон неа. Повторно да ја утеши.

Марија, низ солзи виде како ѝ се приближува.

Повеќе лебдеше отколку што одеше.

И пак беше растреперена од магијата во него, околу него.

И пак му се израдува.

Седна до неа. И ги фати двете дланки и ѝ рече:

- Знам, тешко е...

Знаеш ли Гавриле дека со детето умре и дел од мојата душа? Го знаеше ли тоа? И знаеш ли дека повеќе би сакала онаа ноќ да ме пуштеше во морето, во темната вода, па да не морав сега да минувам низ ова. И зошто јас Гавриле, зошто јас?

- Сите се за нешто избрани Марија. Сите ја следат својата судбина па и ти. Дури и јас.

- Не! Ти ме избра онаа ноќ кога реши друга девојка да умре за мене.

- Ти реков дека смртта никогаш не е праведна. И секогаш е тешка, мачна. А девојката, таа бездруго ќе умреше по една - две години. На многу посуров начин. Насилно.

- Велиш за една - две години. Дали ти знаеш што се една - две години за мајката, за таткото, за девојката? Да се довршат започнатите работи, да се доискажат чувствата, да се рече некому нешто важно пред заминување?

- А дали човек знае кога ќе замине? Марија, па за една - две години, ако сакаш дури и за дваесет години, работите нема да бидат довршени, ниту сè она што треба да се каже, да се рече, ќе биде доисказано, доречено. Работите секогаш остануваат недовршени, неизречени. Таков е човекот, неговата природа. Живее, работи мисли како да е вечен, бесмртен. Во своето секојдневие го заборава крајот што го очекува. Но заборавеното не значи дека не постои, го нема. Напротив, заборавеното чека, демне. А вистината, најголемата вистина е во тоа што моментот, мигот носи сè. Носи живот, носи смрт, носи тага, среќа. И пред него, пред мигот човекот е беспомошен. Мигот може да разруши цел еден живот, или да создаде нов.

- Го разбираам јас тоа Гавриле. Барем мене не мораш да ми зборуваш за мигот кој носи несреќа, тага. Кој носи смрт. Само не разбираам зошто јас морав да бидам дел од тој миг, од таа тага. Да одлучам.

Солзите сè уште течеа по нејзиното лице.

- Треба да го препознаеш, да го видиш и мигот кој носи живот, среќа, радост. Тие одат заедно. Се претопуваат еден во друг. Помеѓу нив не постојат граници. Тие се едно.

- Не е така. Јас знам дека кога сум тажна, како сега, во мене нема ни дел од среќа, ниту место за неа. А кога сум среќна... - тука Марија малку застапа, зашто знаеше дека никогаш не беше потполно среќна, во среќата секогаш чувствуваше, се будеше мал дел од тагата во неа. Сепак продолжи неубедливо.-

Среќата цела ме исполнува, наполно ѝ се предавам.

- Навистина Марија? Кога си среќна, сепак во тебе има место и за тага барем за еден нејзин мал дел. И во среќата ќе се сетиш на некоја болка, само што мигот на среќата е посилен и не ѝ дозволува на болката, на тагата, да те обземе, да те натажи. Или обратно кога си тажна, кога душата те боли, во тебе сè уште има место за среќа, за радост. Тоа е оној дел што се радува на утрешниот ден, на деновите што доаѓаат и што ќе ја на малат болката, ќе ја избришат. Среќата и тагата секогаш се заедно. Како доброто и лошото, како убавото и грдото.

Гаврил, сè уште држејќи ги нејзините дланки, зборува-ше со тивок, рамнодушен глас. Како да ѝ раскажуваше чудна приказна, приказна што успива.

- Но, како овде да најдам среќа? Како може во смртта на едно мало дете да постои и зрнце среќа, зрнце надеж. Освен да се радувам кога деновите ќе минуваат и да се надевам дека ќе ми помогнат да заборавам. Само што ова не се заборава и не може да се поврати оној дел од душата што умре со него, со малото беспомошно дете. И мајката...

Гаврил цврсто ги стисна нејзините дланки, се наведна кон неа и ги впери неговите очи во нејзините. Со нив повеќе ѝ кажуваше отколку со зборовите.

- Слушај ме внимателно Марија. Онаа ноќ на море, ти не смееше да умреш. Мораше да живееш за овие две деца. Го оправда својот подарен живот со нивното спасување и со вистинската одлука. Мораше да живееш за децата на кои ти им подари живот. Нов живот. А детето што тивко, неосетно замина...

- Како можеш да помислиш дека неосетно замина. Прашај ја мајката што мисли за тоа, прашај ја за нејзината болка, смртна, неспоредлива.

- Не ме прекинувај. Ти реков, слушај внимателно. Детето што замина - тоа беше среќен миг, миг на радост. - тој малку застана па продолжи. - Тоа беше милозлив чин Марија. Милозлив кон двете деца што продолжија да си играат во снегот и кон нивната мајка која спокојно, среќно ги успива во сво-

јата преградка. Милозлив беше чинот уште повеќе кон другото дете, другата мајка. Зашто за два - три месеци ќе се случеше истото, само што состојбата ќе му беше полоша, поболна. А крајот ќе беше ист. Мајката и детето се поштедени од болката која ќе ја почувствуваа за многу краток период. Детето те виде, ти се насмеа. Насетуваше дека болката ќе расне, ќе се зголемува. Тоа разбра Марија. Тоа знаеше уште и пред тебе, пред ти да разбереш.

Таа го слушаше внимателно. И му веруваше. Зашто така беше полесно, помалку болеше. Сепак знаеше дека кога би морала ова да го стори уште еднаш, нема да може, нема да успее. Попрво срцето ќе ѝ препукне.

Марија повторно си ја составуваше душата. Парче по парче.

Веќе не плачеше.

- Убаво знаеш да тешиш Гавриле. Сакам да верувам во тоа што ми го зборуваш, полесно е. Сепак, душата ми е тажна.

Гаврил, кој добро ја познаваше нејзината душа, ги виде недоисплаканите солзи, непреболената болка во својата душа.

Ги испушти нејзините дланки, стана и ѝ рече:

- Изгледа морам да ти покажам за да разбереш. Дојди со мене. Дојди сакам да ти покажам нешто.

Стана и таа.

- Што ќе ми покажеш?

- Сакам самата да видиш како се испреплетуваат тагата и радоста. Како еден миг носи и среќа и болка. Да се увериш дека тие се едно.

- Добро, увери ме!

Марија застана, наслушна.

- Што е тоа Гавриле? Од каде доаѓа овој звук?

Тој ништо не ѝ одговори.

Марија се сврте околу себе. Погледна наоколу. Од сите страни надоаѓаше ветер. Безбројните патеки беа исполнети со него.

Отпрво таа не го забележа зашто беше мало, бесшумно ветре. Но сега бруеше, татнеше како поплава. Или како ла-

вина. И сè повеќе се засилуваше. Живата, зелена ограда се наведнуваше пред него.

Силно и бучно доаѓаше од сите страни, од сите патеки и иташе кон средината на лавиринтот, кон зелениот круг каде што стојеа Гаврил и Марија.

Марија со дланките ги затвори ушите. Досега немаше слушнато ваков звук. Страшен, насилен, заканувачки. Како илјадници луѓе кои доаѓаат кон неа.

Се сврте кон Гаврил. Тој гледаше во неа. И од неговите очи излегуваше ветер кој паѓаше врз нозете на Марија и се качуваше по неа.

- Кажи ми, ќе биде ли страшно? – го праша таа викајќи на сиот глас.

- Не.

- Што ќе се случи сега? - сè уште викаше. Од ветрот не можеше да го слушне сопствениот глас.

- Не викај. Те слушам. Ветрот ќе нè земе со себе.

Марија го слушаше Гаврил иако тој зборувајќи ѝ воопшто не ја отвори устата. Од неговите очи сè уште излегуваше ветер.

- Како ќе нè земе со себе? Ќе летаме? – сега таа шепотеше.

Тој се насмеа.

- Па така некако.

- Што значи тоа, така некако? Ќе бидеме ветер? – таа повторно викаше, заборавајќи дека тој ја слуша и кога не зборува.

- Не, нема да бидеме ветер. Ќе бидеме дел од него, еден мал дел. Ќе не поведе со себе. Ќе го видиме сето она што тој го гледа од секогаш, од самиот почеток на времето.

Марија ја отвори устата, повторно за да праша, но Гаврил ја прекина.

- Не зборувај сега. Молчи. Дојди до мене.

Марија сакаше да го праша дали ветрот ќе знае дека се со него, дали ќе го почувствува нивното присуство, сепак послушно му се придружи.

Гаврил ја зеде на своите гради и ја прегрна силно, цврсто. Го прегрна и таа.

Ветрот престана да излегува од неговите очи. Таа виде дека тие сега се безбојни, просирни. Мислеше дека, ако ѝ дозволи, може лесно да види што се крие зад нив.

Ветрот, кој бучно надоаѓаше од сите патеки стигна до нив и се судри со ветрот што излезе од очите на Гаврил и заедно формираа круг околу нив.

Кругот почна да се движи, сè побргу, сè побучно. Како виор.

Во средината на ветровиот круг стоеја, прегрнати, Гаврил и Марија.

Не чувствувааше страв, не чувствувааше болка. Ништо. Само заглушувачкиот звук кој сакаше да престане, да го снема.

Силниот вител ги зеде со себе. Ги крена високо, високо.

Звукот престана.

Таа погледна надолу.

Го виде сопственото тело како лежи на местото на кое до пред малку стоеше со Гаврил. Беше толку осамено.

За миг, за еден краток, незабележлив миг, чудна мисла ѝ се роди во главата:

„Што ако му се случи нешто додека ме нема? Ќе останам ли вечно дел од ветрот?“

Но, не се исплаши. И како дел од ветрот ја чувствувааше преграатката на Гаврил. Силна и цврста. Сигурна и машка.

Ветрот иташе кон градот поплавен од сончевата светлина. Кога стигна над него Марија веднаш го препозна родниот град. Ги препозна околните ридови, реката, зградите. Дурри, по движењето на народот знаеше дека градот ги живее пладневните часови.

Таа го сакаше својот град и затоа му се израдува. Уште повеќе, зашто сега ќе има можност да го види поинаку, онака како што го гледа ветрот од секогаш, уште од самиот почеток

на времето.

„Кога ќе заврши сето ова“, помисли. „Ќе смеам некому да му кажам, да раскажам за сето она што го гледам? Подобро не. Никој нема да ми верува, ќе помислат дека нешто не е в ред со мене. Ќе ми се смеат.“

„Само ти гледај Марија, чувствувај. А дали некој ќе ти верува или не, воопшто не е важно, нема никакво значење. Зашто ти ќе знаеш, твојата душа ќе знае, ќе чувствува.“

Марија во истиот момент се изненади и пак се израдува. Не само што се уште ја чувствуваше преграатката на Гаврил, туку ги слушаше неговите мисли упатени кон неа.

„Дали можам да ги слушнам и другите мисли, оние скриените.“

„Се надевам дека не можеш.“

Таа повторно го слушна неговиот глас.

„Никој не треба да ги знае сите мисли на другиот. Да, да не се смеј. Ќе настане хаос, збрка. И не се плашам Марија од сопствените мисли, не се плашам и ако ги знаеш. Само што понекогаш на човек низ главата му прелетуваат такви мисли што и самиот не знае од каде и како се родиле. И самиот се плаши од нив, се засрамува. Марија, запри ги твоите мисли, одат во погрешна насока.“

„Не се плаши од ваквите мои мисли. Како што самиот рече: *понекогаш сами надоаѓаат, нè зачудуваат. А насоката во кој одат не е погрешна. Човечна е. Мислите ги следат нашите желби.*“

„Можеби, но сега не е време ниту место за нив. Пренасочи ги твоите мисли кон ветрот. Чувствувај го во себе. Чувствувај со него.“

„Те чувствувам тебе и убаво ми е. А она што рече: *дека сега не е ниту време, ниту место*, ќе го разберам како твое ветување. Зашто и твоите мисли, оние скриените се речиси исти како моите, можам да ги слушнам. Само што ти им се спротивставуваш, се бориш со нив, а јас им се предавам. Во тоа е разликата, друго сè е исто. Ќе те држам за збор подоцна, на некое друго место, друго време. А сега запри ги и ти твоите

мисли, одат во погрешна насока. Сакам кога се смееш Гавриле.“

Ветрот кружеше над родниот град на Марија. Се зададе од источната страна и тргна кон запад. Од таму се упати на југ, па на север. Како да не знаеше каде да се смири, од која страна да влезе во градот, како да им го покаже на Марија и на Гаврил сето она што го гледаше од секогаш, уште од почетокот на времето. Сето она што и тој го чувствуваше на својот бескраен пат.

На луѓето им беше сеедно од каде доаѓа.

Ветрот се смири и се одлучи. Го направи својот избор.

Најпрво се спушти низ градските гробишта. (Марија се намршти.) Се поднаведна малку, влезе низ големата капија и се втурна низ прозорецот од Капелата.

Неговото присуство први го почувствуваа разнобојните цвеќиња кои мирно лежеа положени до мртовецот. И тие умираа со него. (Марија се натажи. Разнобојните цвеќиња ја потсетија на нејзината загуба.) Со последните сили цвеќињата го поздравиле ветрот со нежно треперење. И тој ги поздрави и дувна посилено. Тогаш го почувствуваа и луѓето. Погледнаа кон прозорците.

- Ветер. - промрмори некој. - Да ги затвориме прозорците. На провев сме.

- Не! - гласно рече еден истрошен од плачење, млад женски глас. - Нека се отворени, ни треба малку воздух. - Како си? - тивко го праша младиот човек што стоеше до неа.

Младиот човек не одговори, само тажно ја погледна и потона во своите мисли. Последен пат го гледа човекот, сега украсен со цвеќиња. Неговиот создавател. Ако не беше тој и неговото постоење не ќе беше можно. Душата му тонеше во тага, не знаеше посилен збор во тој момент. И повистинит.

Ветрот помина низ неговата коса и низ неговата глава. Го почувствува и тој. Му годеше. Ги проветри неговите чувства. Помисли: „Можеби е подобро така“. Долго време ја носеше болеста во себе. Го мачеше, го болеше. Сега се ослободи од болката. А и ние. Долго време го гледавме, го негувавме.

Долго време страдавме со него, ја чувствувавме неговата болка. Нè болеше и нас. Сакам сето ова бргу да заврши. Да си одиме дома, да легнам, да се одморам...

Младиот човек, кога ги слушна сопствените мисли, се засрами. Се засрами кога сфати дека смртта на човекот кој толку многу го сакаше, го почитуваше, во еден миг ја почувствува како ослободување, како олеснување.

И душата му се натажи уште повеќе. Зашто не знаеше дека тагата носи ослободување, олеснување. Не знаеше дека носи надеж. Деновите што доаѓаат ќе ја намалат тагата и повторно ќе му се радува на животот.

Ветрот се крена нагоре. Со себе зеде дел од тагата со која што беше полна Капелата.

„Барем за миг му ги отргнав мислите од мртвиот човек.“, помисли. „На последното испраќање сум присуствувал милиони и милиони пати. И секогаш боли. Барем кога не би ја чувствувал нивната тага. Боже, како ли им е на луѓето? И упорно продолжуваат.“

„Гледај“, си рече Марија. „И ветрот има чувства, мисли, кој би поверувал во такво нешто, кој би помислил. И навистина, како ли само продолжуваме понатаму, од каде наоѓаме сили. Можеби и затоа сме создадени - да продолжуваме. Само до каде, до кога?“

Ветрот се крена високо, високо над градот. Луѓето не го чувствуваа. Само дрвјата, кои наведнувајќи се, со сето свое постоење, му одадоа почит.

Високо над градот Марија ги гледаше покривите на куќите, на домовите, стари, нови, закрпени, искршени - секакви. За миг го виде и покривот на сопствената куќа, на нејзиниот дом.

„Во добра форма е“, си рече. „Уште долго ќе потрае.“

Го виде дури и прозорецот од нејзината соба. Беше отворен.

„Сум заборавила да го затворам прозорецот. Чудно, тоа досега ми се нема случено. Се надевам дека бргу ќе се вратам дома и ништо нема да се случи. Добро е што е високо. Никој

не може да влезе. Се разбира, освен Гаврил.“

Ветрот се крена уште повисоко. Размести неколку облаци и сонцето силно го осветли градот. Прекрасна глетка.

Набрзина се спушти во Градскиот парк. Тревата и цвеќињата го поздравива.

Се притаи зад една клупа на која седеа две деца.

Момче и девојче.

Училишните ташни лежеа помеѓу нив како штит, да не се доближат премногу, да не се исплашат во своето незнаење, во своето неискуство.

Додека разговараа за училиштето, во мислите водеа таен разговор, секој за себе.

Двете деца, момчето и девојчето, кои себеси се чувствуваа како возрасни, ги криеја мислите еден од друг.

Момчето силно сакаше да го бакне девојчето. Само не знаеше како. Бараше начин. Што да ѝ рече, како да ги тргне училишните ташни и да ѝ се доближи.

- Ајде вечерва заедно да се прошетаме! - ѝ рече, а во себе си помисли: *Можеби вечерта ќе сум похрабар, ќе ја бакнам, па ќе видиме што ќе се случи.*

- Каде? - праша девојчето, и помисли: *Би сакала сега да ме прегрне, да ме бакне.*

- На кино, на корзо, интернет-кафе. Каде што сакаш ти, сеедно е.

Подобро на кино. Кога ќе изгаснат светлата ќе можам да ја прегрнам и да ја бакнам.

- Важи, ама да излеземе порано, за да можам дома да се вратам на време. Да не задоцнам.

Сигурна сум дека вечерва ќе ме бакне. Има прекрасна уста.

- Ќе биде како што сакаш ти.

Момчето беше подготвено на секаква жртва. Мислата на првиот бакнеж му ја зовираше крвта. И изнаоѓаше начини.

- Ајде да се обложиме нешто! - рече момчето.

- За што?

- Да се обложиме дека знам вечерва што ќе облечеш.

- Во што да се обложиме?

- Во бакнеж. Ако погодам - ти ќе ме бакнеш, а ако не - јас ќе те бакнам.

- Па како можеш да знаеш што ќе облечам?

- Знам, едноставно знам. А веќе и добро те познавам.

На момчето воопшто не му беше важно што ќе облече таа, и дали ќе го добие облогот. Важен беше само бакнежот.

- А како е го изведеме тоа? Ако сега ми речеш што мислиш дека ќе носам, тогаш јас можам да облечам нешто сосема друго, различно.

- Вака ќе направиме. Кога ќе се видиме вечерва јас веднаш ќе ти го дадам ливчето на кое ќе биде напишано она што мислам дека ќе го носиш, па ќе видиме кој ќе победи.

- Добро. - му одговори девојчето.

И нејзе не ѝ беше важна смислата на обложуването ниту победникот. Беше важен само бакнежот.

- А што ако не дојдам? - наеднаш се сети и го праша.

- Зошто да не дојдеш?

- Ако не ми дозволи татко ми. Тој не сака навечер да излегувам, а особено во деновите кога сме на училиште. Вели дека треба да сум подготвена и одморена за на училиште, а всушност мисли дека сè уште сум мала, многу мала за ноќно излегување.

Момчето се разочара. Веќе речиси ги чувствуваше нејзините усни врз неговите.

- Потруди се. - рече со молба во гласот. - Убеди го некако.

- Ќе го убедам, не грижи се. Вечерва ќе бидеме заедно.

Двете деца, седнати на клупата во градскиот парк, беа среќни. Веќе уживаа во вечерта што следувахе, во ветениот бакнеж, украдениот момент.

За миг, момчето малку се натажи. Што ако и вечерва не собере храброст, и уште полошо, како ќе ја бакне кога тој не знае, сè уште го нема вкусено првиот бакнеж. Само да не се засрами.

И девојчето се натажи. Беше среќна, премногу среќна

кога е со него, но постојано се плашеше, се прашуваше до кога ќе трае. Што ако му се допадне друго девојче? Во училиштето ги имаше многу. Ја мачеа и други мисли. Татко ѝ. Ќе мора за првпат да го излаже ако сака вечерва да биде со него, со момчето кое во нејзините очи беше веќе возрасен човек.

Сепак, мигот на среќата ги растера другите мисли. Вечерва ќе се бакнат првпат. Ќе има многу ветер. А кога тој дува татко ѝ не е расположен за убедување, за расправање. А и девојчето е веќе подготвено да излаже малку.

Ветрот продолжи по својот пат, земајќи дел од нивната среќа со себе.

Оддалеку здогледа една девојка. Го привлече со својата несекојдневна убавина.

Во пресрет ѝ доаѓаше еден човек.

„Се надевам дека изгледам убаво.“, помисли убавицата.
„Сакам сега да сум убава - за него.“

Ветрот дувна. И ја разлета косата. И го рашири долгото здолниште и за миг ѝ го задржа така, раширено, за да може сонцето да го пробие и да го направи невидливо.

Човекот убаво можеше да ги види витките, долги женски нозе.

Убавицата му се насмеа.

„Боже колку е убава кога дува ветер.“, помисли тој, а ѝ рече:

- Одамна те немам видено. Како си?

Ја излажа. Ја виде пред два дена во една дискотека. Ја гледаше оддалеку, скришно. Гледаше како зборува, како се смее, како игра на бучната нова музика. И сакаше, силно сакаше да биде со неа, до неа, да ја слуша, да се смее со неа. Да ѝ се радува.

Убавицата му ја подаде раката во знак на поздрав, а тој силно ја стисна и ја задржа подолго во својата дланка, многу подолго отколку што беше потребно.

Нејзе ѝ годеше.

- Добро сум, обично, секојдневно. Навистина и јас те не-

мам видено одамна. - му одговори и продолжи. - Се изгуби, те нема. Каде си?

Го излажа и таа. Го виде пред два дена во дискотеката во која често наминуваше, и се изненади. Тој ретко доаѓаше таму. Не ги сакаше дискотеките.

Го виде уште кога влезе внатре и го гледаше цела ноќ. Тајно, скришно. Зборувааше за него, се смееше за него, играше за него. Го викаше, го предизвикуваше, го намукуваше. И сакаше, силно сакаше да биде до неа, со неа.

(Марија како еден мал дел од ветрот, уживаше во својата моќ да ги слуша мислите на луѓето. Мислите и зборовите не беа исти - едно зборуваа, друго мислеа. Мислите, нивните скриени мисли, беа исти, а зборовите различни, туѓи.

„Дали секогаш така се однесуваме еден кон друг“, помисли. „Неискрени сме, се лажеме. И од што се плашине? И двајцата ќе се позадоволи, посреќни ако мислите си ги кажат гласно, а зборовите занемат, ги забораваат. И што ќе се случеше ако тој ѝ речеше: - *Пред два дена те видов во дискотеката. Цела ноќ те гледав оддалеку, скришно, а таа му одговорише: - И јас те видов. Играв за тебе. Се смеев за тебе.* Сигурно дека работите ќе се движат во друга насока. Само којзнае дали ќе биде вистинската или погрешната насока.“)

- Ха, каде сум. Тука, наоколу, како секогаш. На работа, дома. Навечер излегувам. Како што велиш ти, обично секојдневие. Ти што правиш? - ја праша тој, а помисли:

„Сакам кога се смее.“

Убавицата постојано се насмевнуваше.

- Јас, како една од многуте невработени, уживам, денгубам, се забавувам. - му рече, а всушност мислеше:

„Јас сега се бакнувам со тебе.“

Зашто во мислите таа навистина го бакнуваше и се прашуваше што ќе се случи ако еве сега, овде и навистина го бакне. Се сети па праша:

- Слушам се подготвуваш за свадба. Кога ќе биде?

- За два месеца. Тој не сакаше да зборува за тоа, а особено не со неа, зашто би можел сега, веднаш, да се премисли,

да ја забораи девојката, да ја забораи свадбата и да избега со неа. Можеби не многу далеку, но тука некаде, до најблиската празна улица, до најблиската соба.

И тој си помисли, што ќе се случи ако сега ја приближи до себе, ја бакне, тука пред луѓето кои поминуваат, пред целиот свет. Што ќе се случи ако и признае колку многу ја посакува, ја сонува, ја чувствува своја, иако никогаш не била.

Се реши.

- Знаеш... - почна тивко, несигурно - одамна веќе неколку години...

И тука застана, немаше храброст, му беше страв од она што можеше да се случи понатаму. И што со свадбата?

Убавицата продолжи таму каде што застана тој:

- И јас. Имам еден предлог, еве сега или вечерва, како што сакаш, да отидеме некаде заедно. Само јас и ти. Ноќта да ја поминеме заедно. Само еднаш. Па можеби ќе се излечиме, нема да мислиме еден на друг. Зашто знаеш, мислам дека желбата во нашите очи можат сите да ја видат, да ја дознаат - дури и таа. Што велиш а?

(Марија се восхити на храброста на убавицата. Љубопитно го очекуваше одговорот на човекот.)

Тој не одговори веднаш, Таа немаше што да загуби за разлика од него. Можеше да ја загуби девојката која се подготвува да му биде сопруга, можеше да ја загуби и убавицата. Иако никогаш не била негова сепак по една ноќ поминато со неа дали ќе може да се врати назад? Ќе сака ли да се врати назад. Не знаеше што ќе се случи. Не сакаше да ризикува, зашто беше сосема сигурен дека девојката што стои пред него не ја сака само за една ноќ. Или за цел живот, или никако. Зашто тој по една ноќ помината со неа, нема да биде излечен. Напротив. И начинот на кој таа го рече тоа не му се допадна. Ладно, без чувства. Не знаеше дека чувствата таа ги задржа во себе. Од страв.

- Предлогот не се прифаќа – рече, трудејќи се да изгледа како да се шегува. - Би сакал, не можам да ти опишам колку многу сакам. Би летнал вечерва кај тебе, таму кај што ќе си, но...

- Не зборувај веќе! - го прекина убавицата. Беше малку навредена.

- Предлогот важи до сега, до овој момент. И не е прифатен. Добро. Само кога ќе се каеш немој мене да ми плачеш!

Го погледна, му ја подаде раката и продолжи. Тргна по својот пат. Чекорот ѝ беше полесен, повесел. Беше среќна што го виде. Иако тагата што нема никогаш да се заедно, беше посилна, сепак се насмевнуваше.

Човекот остана да гледа по неа.

Беше тажен што не му дозволи да ѝ објасни, беше тажен што никогаш нема да ја има. Но сепак, којзнае. Можеби по десет, дваесет години. Се насмеа.

Ветрот повторно дувна. Ја разлета косата на убавицата, ѝ го рашири долгото здолниште и за миг го задржа така, раширено за да може сонцето да го пробие и да го направи невидливо.

Човекот повторно ги виде витките, долги, женски нозе.

„Боже, што ли испуштив сега, во овој миг!“, помисли. „Навистина е пекарсна кога дува ветер.“

Се насмеа.

И ветрот се насмеа.

Некои луѓе ја почувствуваа неговата насмевка. И тие се насмевнуваа. Мислеа, без причина.

Ветрот продолжи.

Марија и Гаврил во него, потонаа во сопствените мисли. Мислеа на двајцата, на чија што средба присуствуваа, на нивните мисли и зборови. На нивните насмевки.

Навистина, како што рече убавицата, желбата им се читаше од очите. Беше толку силна, со години подготвувана.

Сепак не ѝ се предадоа. Ја оставија во себе да умре или да стане посилна. Зошто? Што ги спречуваше? Ќе успеат ли да се заборават?

„Кога ќе заврши ова“, помисли Марија. „Морам да му кажам на Гаврил што чувствувам за него, како се чувствувам во неговата близина. Всушност, тој знае, ми ги чита мислите. Но каде е сега? Гавриле!“, викна.

„Кажи Марија“.

„Тука си? Не те чувствувам некое време. И не можам да ти ги слушнам мислите“.

„Ги криев. - помисли тој. - Зашто моите мисли се исти како на човекот долу, под нас. Силни, грешни“.

Марија го слушна и се израдува.

„Имаме многу работи за кои треба да разговараме, но подоцна, не сега“.

Ветрот застапа во еден сокак далеку од градската врева. Две жени - мајки, разговараа.

- Како е сега?

- Не е добро. Докторите не сакаат ништо да ми кажат. Мислат дека нема да поднесам. А оваа неизвесност ме убива уште повеќе. Ќерка ми од ден на ден пропаѓа. Толку е млада, животот би требало да биде пред неа. Не можам да издржам повеќе. Срцето ќе ми препукне.

Другата жена - мајка, сочувствуваше со неа. За миг се израдува, себично, зашто, фала богу, нејзината ќерка е добро. Еве уште неколку месеци и дете ќе има.

А како е синот? - ја праша за да ѝ ги оттргне мислите од болната ќерка, а и не знаеше што друго да каже, како да ја утеши. Зашто, знаеше дека мајка која го губи своето чедо со ништо не може да се утеши.

- Добро е. Се гордееме со него. Се гордееме со него. Од неговата група на факултет, тој е најдобар. Има просек чиста десетка. Тој е мојата радост.

И тажната мајка малку се развесели. Сакаше да каже, дека тој, фала богу, е здрав и жив.

Ветрот дувна силно, посилено. Не сакаше да слуша, сакаше во себе да ја зачува среќата што ја зеде од двете деца во паркот.

(Марија му беше благодарна.)

Се крена високо. Околу жената остави прашина.

- Ама ветер! - извика тажната мајка.

Ветрот панично се втурна во една црква. Веднаш се смири кога ја виде девојката - жена во бело.

Никој не го сети. Само пламенот од свеќите со благ наклон го поздрави.

„Среќа.“, помисли ветрот.

„Среќа.“, помисли и Марија.

Девојката - жена во бело, трепереше. Беше среќна додека нејзината рака сигурно лежеше во раката на нејзиниот човек. За миг, само за еден краток, незабележлив миг, се сневесели, се замисли.

„Сега е сè убаво, среќни сме, ама како ќе биде понатаму, за една, за десет, петнаесет години. Ќе останеме ли заедно?“

Ветрот го поткрена белиот фустан на невестата. Сосема малку, незабележливо. Го насети животот што веќе беше заживеал во неа.

„Живот.“, помисли. И побрза, поита на одреденото место.

„Денес сакам да видам нешто ново, исконски и силно.“, и се втурна низ отворениот прозорец на породилната сала од Градската болница.

Една жена го раѓаше своето прво чедо. Во својата пот и во својата крв.

Ветрот се претвори во ветре. Тој со Марија и Гаврил во себе, се потпре на рамото на докторот и се смири.

Го чекаа животот.

„Тоа е ново, сум го видел милиони пати и секогаш е ново и силно.“, помисли.

И Марија беше возбудена.

Жената, сè уште не - мајка, викаше и го туркаше од себе својот пород.

Ветрот го виде малото главче и застапа над него. Му раскажуваше за сè она што го виде денес во градот во кој се раѓа. Му раскажуваше за целиот свет. За животот.

Нероденото го разбра.

И животот почна. Со плач.

Жената, сега мајка, се подисправи во креветот и ги заборава болките. Со нежна, мајчинска насмевка го погледна

своето чедо и среќата, невидена, неспоредлива, непочувствувана ѝ потече низ крвта и го преплави телото. Но, само за миг. Се натажи, се загрижи за своето чедо. Годиците на животот што е пред него ќе му донесат среќа, но и тага.

Ги подаде рацете кон сестрата, го зеде и го притисна својот пород на градите. Врз срцето.

Овој момент, оваа слика ја трогна Марија како ништо друго до сега. Сакаше да заплаче. Во ист момент чувствуваше неизмерна среќа и неизмерна тага. Мислите ѝ ги прекина Гаврил:

- Време е да се вратиме Марија.

„Да, време е. Мислам дека видовме сè“.

Ветрот дувна силно. Ја собра прашината од улиците на родниот град на Марија и се крена високо, високо над облациите.

Побрза човекот и жената да ги остави таму од каде што ги зеде со себе.

Им го покажа најголемиот дел од она што секојдневно тој го гледаше. Но, не сè.

За денес својата задача ја изврши.

Марија и Гаврил стоеја во средината на големиот, непрегледен, зелен лавиринт и немо гледаа како ветрот ги исполнува сите негови патеки и се оддалечува од нив. Сега се движеше во спротивна насока.

Се врати од таму од каде што дојде.

Сам, без нив.

Кога го сними Марија седна на меката, топла трева.

Седна и Гаврил до неа.

Не зборуваа ништо. Потонаа во своите мисли, можеби различни, а можеби и исти.

Наеднаш, тишината помеѓу нив ја прекина Марија.

- Знаеш што најмногу ми се допадна, што најмногу ми ги растрепери чувствата?

- Мислам дека знам. Сепак сакам ти да ми кажеш.

- Во градската болница, кога мајката го прегрна детето. Не можам да ти опишам како се чувствував. Но ти знаеш сè. нели? И ветрот. Колку нежно му зборуваше на детето, само за жал не го разбрав.

- Му зборуваше за сè она што го видовме. За животот.

- Ветрот секогаш ли го прави тоа?

- Не, само понекогаш.

- А кога се родив јас? Беше ли ветрот таму?

- Да. И јас бев со него.

- Навистина?

Марија му веруваше. Виде премногу и затоа сè му веруваше.

- И? Кажу ми Гавриле каква бев кога се родив?

Тој се насмеа.

- Како сите бебиња што се раѓаат. Само што ти беше ти. Секогаш си ти.

Таа не го разбра. Но, не се ни потруди, не го ни праша, зашто она што го доживеа пред малку беше толку силно, моќно и целото нејзино битие беше свртено кон него.

- Знам што сакаше да ми кажеш. – му рече и се сврте кон него. – Разбрав. Тагата и среќата се преплетуваат. Тие се едно. Тоа е животот. Толку е убав и толку тажен. Сепак тоа е нашиот живот, мојот живот. И јас го сакам. И детето и близнаците, сета таа тага знам дека нема да ја заборавам, но, ќе оста- не зад мене. Во тагата ќе ја барам среќата. Ќе се научам.

Тој ништо не рече. Само немо гледаше во неа.

Во себе носеше исти мисли, како и човекот кога ја виде убавицата.

- Сега се сетив на човекот и убавата девојка. – продолжи таа, не забележувајќи ја немошта на Гаврил. – Во мислите толку многу си рекоа, разговараа, си ги отворија душите еден пред друг. И што се случи? Ништо. Нивните искажани зборови не рекоа ништо, не се разбраа и покрај толку многу зборови и толку копнеж, страст, желба. Зошто сме такви Гавриле? Кога би си ги кажале мислите би било полесно, поубаво. Си ги криеме мислите еден од друг и остануваме туѓи, непознати, а со

некои луѓе се чувствуваме толку блиски, толку свои. И јас го правам тоа. И ти го правиш тоа. Ги криеш мислите од мене.

Тој сè уште молчеше.

- Но, во ветрот можев да ги слушнам твоите мисли. И не се разликуваат многу од моите. Речиси се исти. И јас сега, во овој момент, ги кријам сопствените мисли, а всушност не сакам да зборувам ништо, и јас како и девојката сакам да ме прегрнеш, да ме бакнеш. Во моите мисли јас го правам тоа. Во моите мисли ти велам: *Ајде Гавриле бакни ме, прегрни ме, милувај ме. Сакам да ги чувствувам твоите раце насекаде врз мене. Насекаде. Имаш убави раце. Такви какви што сакам јас.* Важни ми се машките раце...

- Престани Марија. – грубо ја прекина. – Престани. Не знаеш што зборуваш.

- Знам добро што зборувам. Сега го зборувам она што го мислам. Знам дека и ти се чувствуваш така. Само не знам што нè спречува. Не знам што тебе те спречува. Сами сме, нема никој друг. Можеме да правиме што сакаме. Сега можам да те бакнам ако сакам, а сакам...

Марија ја крена главата и го бакна.

Тој не се спротивстави. Му се предаде на бакнежот како да го чекал цел живот, цел еден век. Страсно, немирно.

Се изгуби. Но брзо, пребрзо се најде. Изрипа.

- Веќе ти реков Марија. Еднаш се случи и не смее повторно. Тогаш згрешив и нема да дозволам пак да згрешам, пак да се случи.

Марија се разочара. Сакаше да го победи она што стои помеѓу нив, да го отфрли, да го искрши.

- Седни! – грубо му рече.

Гаврил послушно седна до неа.

- Сега слушај внимателно. Досега те слушав, ти верував. Сега слушај ме малку ти мене. Во ветрот ги чувствував твоите чувства. Затоа знам, носиме исти чувства, иста страст. И знам дека силно ме посакуваш, да не речам дека ме сакаш, и затоа мислам дека е време, зашто бев доволно трпелива, како што бараше, да ми објасниш. Всушност ти веќе ми вети дека

ќе зборуваме искрено и отворено за ова. Одржи го ветувањето. Објасни ми што е тоа што стои помеѓу нас, што е тоа што се случило многу одамна, ако добро те разбрав, се случило во некој мој претходен живот. Која е мојата вина?

„Твојата вина е што постоиш, повторно и повторно. Твојата вина е што си ти мојата слабост.“, помисли Гаврил.

- Знам, - продолжи Марија. – дека времето за одење се приближува, не дозволувај да си одам така, уште понемирна, похаотична, откако кога дојдов. Не дозволувај во себе да носам нов немир, нов копнеж. Посилен, помокен.

„Во право е.“, помисли тој. „Фер е да ѝ објаснам. Ми веруваше кога ми беше потребно.“

- Добро Марија, ќе го одржам ветувањето. Сакам да ме слушаш и да не ме прекинуваш постојано, зашто ти тоа го умеш.

- Ветувам. – му рече таа, се доближи до него и ги покри неговите дланки со своите.

Беа топли. Се загледа во него. Нетрпливоста и љубопитноста излегуваа од секоја нејзина пора. Ја очекуваше најубавата приказна.

Приказната за Гаврил и Марија.

Ти ги раскрилив пеперугите
трепетот мој да го почувствуваш

Ти го отворив небото
гласот мој да те заглуши.

Ти го пуштив ветрот
името мое копнеж да ти биде.

Гаврил почна да раскажува:

- Еднаш, многу оддамна, кога не беше *Ти*, а всушност отсекогаш беше *Ти*, успеа да ме заведеш. Ме заведе тогаш кога не смеев да помислам на жена, а уште помалку да ја бакнувам, да ја имам. Тогаш, пак ќе речам, многу оддамна, мислев дека сум силен, дека можам да се спротивставам на секакво искушение. Но, не ја знаев моќта на заведувањето, на женското заведување.

Нетрпението, љубопитноста на Марија растеше:

- Сум те завела? Како? – малку беше и горда. – Сега тоа ми изгледа невозможно.

- Биди трпелива Марија, и тоа мора да го научиш.

Гаврил продолжи:

- Дури отпосле, кога нештата не можеа да се изменат, се сетив дека и Адам бил заведен од Ева. Гледајќи го животот на луѓето, на мажот и жената, видов дека жената е стрплива, стрпливо го наметнува својот копнеж, своите желби, својот сон. Сè додека нејзиниот копнеж не стане негов. Нејзините желби – негови. Потоа тој го сонува нејзиниот сон верувајќи дека е негов. Не е ни чудно. Жената уште од раѓање во себе го носи генот на Ева. Моќ која ѝ припаѓа од искона. Заведувањето е примат на жената.

Марија се заинтересира уште повеќе.

- На ова никогаш не сум гледала од овој агол. Интересно размислување. – му рече.

- Не е ни потребно Марија. И ти тоа го умееш. И тоа добро. Колку пати си ја искористила таа вештина? Често, без цел. Без задни намери. Туку само заведување заради заведување. Обична игра во која не е вплеткана ниту љубов, ниту желба, ниту страст. Само да се привлече интересот на еден незаинтересиран маж. Заведувањето е цел сама за себе.

- Дали и помеѓу нас беше така? Или имаше и нешто повеќе?

- Не, меѓу нас не беше така. Беше заведување, би рекол со задни намери. Имаше копнеж, страст, имаше цел.

- Требало да знаеш Гавриле, дека жената кога сака да заведе се претвора во волшебник, полн со трикови. Изнаоѓа илјадници начини. Па тоа го има и во приказните. Сети се на Пепелашка и Снежана. Зачудувачко е со каква леснотија може да се изгуби едниот чевел или да се загризе отровното јаболко само да се освои посакуваниот принц.

- Кога те гледам ваква, расположена, насмеана, разбрана, сигурен сум дека можеш да ме заведеш и втор пат и трет пат и... – рече Гаврил со воздишка.

- Навистина? Да се обидам!

- Немој. Чекај да дораскажам. – рече и продолжи:

- Тогаш, во тоа време, во тој живот, бев монах во еден мал манастир сместен во близина на едно речиси напуштено и заборавено село. Во него беа останати само постарите луѓе. Младите, кои се школуваа во блискиот град, повеќе не се враќаа дома во селото. За нив, немаше ништо во него. Освен родителите, роднините кои одвреме – навреме ги посетуваа. Некои почесто, некои поретко, а некои и сосема ги заборавија. Ги напуштија заедно со селото.

Селото беше мало, со стари куќи расфрлани во подножјето на еден мал рид. На врвот од ридот беше манастирот. Патот што водеше од манастирот до селото беше тесен и прашлив. Не требаше долго за да се симне човек до селото. Беше малку потешко, назад, на враќање. Угорницата беше стрмна, но, за млад човек како мене, лесно се совладуваше. Не требаше многу напор, а и време имав колку што сакав. Не брзав.

На почетокот на селото, на местото каде што завршува-
ше патот по кој се симнував, беше малата, стара селска прода-
вница. Често одев таму, во продавницата.

Нејзиниот сопственик беше човек во години, кој цел
живот го поминал во селото, грижејќи се за таа единствена
продавница. Живееше со жена му. Колку што знаев тогаш, не-
говите деца живејат во градот. Не се жалеше. Како што велеш-
е, децата го посетувале онолку колку што можеле. Беше му-
дар човек. Иако не излегол од селото, го познаваше животот на
обичниот човек. Располагаше со природен интелект. Можеше
да разговара за црквата, за бога, за историја, политика, за лу-
ѓето. Сакав да разговарам со него. Ми беа драги неговите му-
дри мисли, искрени забелешки.

Понекогаш умееше со еден збор, со една мисла, да на-
прави на работите да гледам со други очи, во друга светлина,
на повеќе начини. Затоа го сакав тој човек и често одев во про-
давницата да поразговарам со него. Двапати или трипати не-
делно.

Еден обичен ден (тогаш сè уште не знаев колку необи-
чен ќе биде) по навика, тргнав кон селото. Беше лето. Едно од
оние невозможно топли лета, пеколно врели, кога Сонцето ти
навлегува во секоја пора, во целото битие, дури и мозокот ти
го омекнува. И размислувањето е невозможно. Не постои ни-
што друго, освен врелината надвор и врелината внатре.

Спуштајќи се по правливата селска патека ја чувству-
вав врелината под долгата, црна мантија. Сонцето како да ми
се беше залепило на грбот – толку силно ме печеше. Побрзав
кон своето одредиште – малата селска продавница, со стари зе-
лени завеси, спуштени до долу, кои на сонцето му дозволуваа
силно да се повлече низ многубројните мали дупки (резултат
од долгогодишната употреба) и неговите зраци се вкрстуваа и
како светулки ја разбиваа вештачки создадената темнина.

Кога стапнав во продавницата првото што го видов беа
токму зраците на Сонцето што ја крстосуваа собата. Беше тем-
но. Темнината создаваше лажен привид на свежина, како овде
да не беше влегла врелината.

Кога очите ми се навикнаа на темнината видов дека сопственикот не е зад тезгата. Веднаш, без размислување, се упатив кон малата соба зад тезгата, која сопственикот ја користеше за одмор или читаше испружен на стариот кревет и по малку дремеше.

Ја кренав старата завеса што ја одделуваше собата од продавницата и останав стаписан на прагот, неподготвен за глетката што ми ги исполни очите.

Бела, просирна девојка лежеше на креветот.

Во едната рака држеше книга, а со другата минуваше низ она место каде што се спојуваат градите и ги бришеше капките пот што се задржуваа таму. Долгата коса, со боја на мед, беше се распослала околу неа, а нозете во кратките панталони беа малку поткрнати и прекрстени.

Таа ги откина очите од книгата и малку збунето ми се обрати:

- Добар ден. Повели.

- Добар ден. – реков. – Се извинувам што вака упаднав, но, не очекував да ве сретнам Вас, всушност не очекував да сретнам никој друг освен сопственикот. Две години доаѓам и никој друг...

- Не е важно - не ми дозволи да завршам. – Продавницата е на татко ми. Тој е во болница, во градот, таму е и мајка ми. Дојдов на кратко во селово, да не биде затворена продавницава додека да најдеме некој друг да се грижи за неа.

Девојката ме излажа. Тогаш не знаев дека е дојдена само за еден ден, да земе некои работи за татко ѝ и да се договори со некој братучед тој да ја преземе продавницата, а таа веднаш да се врати во градот. Во моментот ја смени одлуката. Реши да остане малку повеќе, колку што ќе биде потребно. Тоа го дознав подоцна.

- Татко Ви е во болница?- прашав загрижено. - Бев овдс пред четири дена, не се пожали.

Девојката не ми одговори веднаш.

- Сакаш ли ладен чај? Токму сега мислев да се напијам, а поладен е во друштво.

- Добро ќе ми дојде по жештинава. Со татко Ви пиев лимонада.

Таа (или подобро да речам ти), не рече ништо.

- Ќе Ве почекам во продавницата. - ѝ реков и излегов од малата соба која во моментот беше уште помала.

Додека го чекав чајот, ја разгледував продавницата. Беше поинаква од како што ја знаев. Барав да видам што е сменето. Ништо. Се беше на свое место.

Пиејќи го чајот, девојката ми објасни дека татко ѝ имал послаб инфаркт и итно е пренесен на Клиниката за кардиологија во градот. Овие два дена се чувствува подобро.

Зборуваше и за нејзиниот живот, за работата. Јас повеќе ја гледав отколку што ја слушав.

Првпат очите ми беа така силно исполнети.

Ги гледав нејзините усни, ја гледав раката со која ја поткреваше косата, гледав како ги преместува нозете. А насекаде врз неа играа сончевите зраци што влегуваа низ дупките од старата зелена завеса.

Светли точки Сончевина во косата, на лицето, на нозете, врз градите.

Тоа Марија, беше прекрасна несекојдневна глетка. За мене беше божја убавина.

Изрипав од столот.

- Морам да одам, долго се задржав. Ми беше мило што Ве запознав, татко Ви малку ми зборуваше за Вас. - ѝ реков.

- Да. И мене ми има кажувано за неговиот пријател. Монах. Само не знаев дека си толку млад, речиси како мене. (Во тој момент јас имав триесет, а таа околу дваесет и четири, дваесет и пет години.) И те молам не ми се обраќај со Вие. Нека биде ТИ. Не е важно што си Монах. – не почека да ѝ одговорам, одноставно продолжи:

- Повели пак на чај, На татко ми ќе му биде мило оти ќе имам со кого да разговарам, овие три недели. Ќе се видиме.

Велејќи го тоа ми ја отвори вратата од продавницата. Тогаш ја видов најшироката, најубавата насмевка на светот.

На излегување само промрморив нешто, и самиот не

знам што.

Надвор уште беше жешко, врело. Но, за мене сè беше изменето.

Сонцето не печеше толку силно, правот не се креваше околу мене, а и манастирот беше многу поблизу од обично.

Кога стигнав во манастирот веднаш се упатив кон мојата соба. Во главата ги прелистував задржаните слики од девојката. Не намерно. Тие сами се रहेа. Со раката во косата, долгите нозе во кратките панталони, капките пот меѓу градите и светлите точки Сонце насекаде врз неа.

Немирот ја исполни чистата соба, која дотогаш знаеше само за мир.

Утредента како што се разбудив, така и ноќта заспав. Првата и последната мисла ми беше девојката. Првпат, во мене се родија грешни мисли.

Цели три дена и три ноќи немирот владееше со мене. Спокојот ме заборави, ме напушти.

На четвртиот ден отидов во продавницата. Мислев, да прашам за пријателот. Во моментот кога влегов во продавницата, девојката послужуваше две постари жени.

- Добар ден. - ми рече. - Почекај, ќе пиеме лимонада.

И ми се насмевна. Насмевката беше заверничка. Како веќе да кривме заедничка тајна.

Ми стана непријатно. Не бев помислил дека може да има и некој друг во продавницата. Цело време кога мислев на неа, ја гледав испружена на креветот. Сама.

На излегување двете жени ме поздравиле со насмевка. И нивните насмевки ми се видоа завернички. Тие знаеја повеќе од мене.

И повторно, додека ја пиевме лимонадата, таа зборува-ше, се смееше, а јас ја гледав, ја впивав во мојата душа и речиси заборавив да прашам за пријателот.

На враќање повторно се затворив во собата. Душата ми беше полна со немир. Мислев на сите оние луѓе, обични луѓе, кои ми раскажуваа за силината на нивните искушенија, за нивните гревови. Кога ги слушав мислев дека знам, дека разбирам

дека со мојот утешен збор им помагам да го прогонат искушението.

Дотогаш, ништо не сум знаел Марија. Сфатив дека на луѓето сум им упатувал само празни зборови, немоќни зборови пред силината на искушението, пред неговата моќ. Зашто моќта на искушението ме претраши. Се скаменив од сопствените мисли.

Во собата влезе мојот пријател, монах. Ми рече:

- Деновите поретко те гледам. Беше во селото нели? Слушнав за газдата. Како е?

- Добро е, закрепнува. Ќерка му ми рече...

И постариот монах го почувствува немирот што владееше во мојата соба. За миг го почувствува и во себе. Можеби го препозна.

- Раскажи ми за неговата ќерка. - мирно ми рече тој.

Почнав. Потече сето она што го чувствував од првиот момент кога ја видов. Се исповедав.

Пријателот ме слушаше внимателно. Кога завршив рече:

- Во мигови како овие, човек треба да ја пронајде мудроста.

И тој не ја знаеше силината на искушението. Празни зборови. Сепак станав од креветот и посегнав, по којзнае кој пат, во Божјото слово.

Тој ме прекина:

- Не мислев на Божјата мудрост, мислев на онаа, човечката. Онаа мудрост која никогаш не доаѓа наеднаш, туку дел по дел ја спознаваме.

Нечујно излезе од собата и ме остави да барам.

За две недели пет пати ја посетив девојката. Искушението стануваше сè поголемо, сè посилено. Две недели се будев и заспивав со една слика: белата просирна девојка испужена на креветот. Сама.

Две недели таа разговараше со мене, ми зборуваше со усните, со рацете, со очите, ми се смееше, се шегуваше.

Се зближивме.

Еден ден ме праша зошто сум одлучил да се откажам од убавините и задоволствата на животот. Млад, паметен, убав човек затворен во манастир. Не ме разбираше.

Таа го сакаше животот и сакаше да ужива во неговите убавини.

А зборувавме и за Бог. Прашуваше за искушението, за праведноста, за човечката душа.

Додека таа зборуваше, јас ја барав мудроста.

Една вечер помислив дека сум пронашол дел од мудроста и решив, мудро решив, веќе да не се симнувам во селото, да не одам во продавницата, барем оваа последна недела додека таа не си замине.

Неделата минуваше бавно, се влечеше, ме мачеше. Не ми успеваше. Искушението беше големо, болката уште поголема, а желбата незапирлива. Ја гледав насекаде, ја барав насекаде.

Те наоѓав Марија во осамата на мојата соба. И сè почесто се осамував. Телото ми гореше од желба, а душата веќе ми беше во пеколот.

Во неделата наутро прва мисла ми беше дека денес и е последен ден во селото. Утредента, рано заминува.

Претпладне мислев на неа. Бев среќен, навистина среќен што утредента заминува и со себе ќе го понесе и мојот мир.

Напладне сè уште мислев на неа, задоволен од нејзиното скорешно заминување.

Попладне заминав во мојата соба. Една ненадејна мисла го пресече моето задоволство, мојот спокој:

„Не ѝ го знам ниту името. Морам да знам како се вика!“

Трчајќи излегов од собата, од манастирот и се упатив кон малата селска продавница.

Искушението најде оправдување пред кое и мудроста занеме.

- Чекај! - го прекина Марија, седната наспроти него на зелената трева.

Неговата приказна ја почувствува како своја. Додека тој ѝ раскажуваше таа ги препознаваше сопствените чувства, сопствениот копнеж. Нејзиниот немир.

- Можеме ли Гавриле, заедно јас и ти, сега да отидеме таму. Ја знаеш ли патеката што води до продавницата? Сигурно ја знаеш. Ако не можеме сега, ако не смееме ниту еден бакнеж да споделиме, ајде заедно, повторно да се вратиме таму каде што сме можеле, каде сме се сакале. И јас овој спомен да го носам во себе. Нека биде заеднички спомен, но да го признаам преку твоето раскажување. - Заврши таа со огромна надеж во себе.

Гаврил не со изненади. Знаеше дека Марија ќе го побара тоа од него. И дека ќе биде упорна.

- Ајде Гавриле, ти се молам. Па нема ништо страшно ако се навратиме на споменот. Тоа не е вистински нели?

Повторно неговото искушение беше пред него. Повторно го обзеде дури посилено и од првиот пат.

Зашто веќе го беше вкусил. Беше посилено од него. Вредеше ли да се бори? Ако не се случи сега, ќе се случи подоцна. Зошто да се одолговлекува.

Неговото единствено искушение, неговата единствена слабост беше девојката што со трепет го очекуваше неговиот одговор.

Секогаш таа. Секогаш Марија.

Ги спушти неговите раце врз рамената на Марија. Таа не гледаше ништо друго освен неговите очи.

Се менуваа, со обојуваа. Станаа како нејзините.

Очите на Гаврил имаа боја на мед. Медовината потече од нив, ја преплави Марија и ја зеде во себе.

На местото на зелената трева каде што седеа еден наспроти друг, немаше никој. Остана само непрегледното зеленило.

Марија и Гаврил беа во малата, селска продавница.

Гаврил влезе во продавницата. Сè беше исто. Марија не беше зад тезгата. Се упати кон задната просторија. Ја крена старата завеса што ја одделуваше малата соба од продавницата

И ја виде девојката како што ја виде и првиот пат.

Бела, просирна девојка лежеше на креветот.

Во едната рака држеше книга, а со другата минуваше низ она место каде што со спојуваат градите и ги бришеше капките пот што се задржуваа таму. Долгата коса, со боја на мед, беше се распослала околу неа, а нозете во кратките панталони беа малку поткренати и прекрстени.

Не ја ни поздрави, ниту бараше некакво оправдување пред неа, само рече:

- Заминуваш, а не знам ни како се викаш.

Марија не се ни помрдна, таа го очекуваше... веќе знаеше.

Само тивко, со скриена насмевка му рече:

- Марија.

- Марија, - со страст во гласот, која не можеше да ја сокрие го изговори нејзиното име. - ти посакувам среќен пат и секое добро. Се надевам дека ќе нè посетиш пак.

И ја подаде раката за поздрав, а всушност сакаше еднаш, барем еднаш да ја допре, да ѝ ја почувствува кожата.

Таа не му подаде рака.

- Чекај, рано е уште.

Стана од креветот, отиде во продавницата, ја заклучи вратата и се врати кај монахот, кај Гаврил.

Застана пред него и толку природно, како цел живот да се заедно, ги соблече кратките панталони и тенката маичка - само толку имаше врз неа. Ја зеде неговата рака и со неа си го помилува лицето, вратот, градите, стомакот, половината. Ја пушти растреперената рака и легна на стариот кревет.

Нејзиното, голо, младо тело го облеа Сончевина.

Погледна во Гаврил и му рече:

- Дојди. Време е да се збогуваме.

Иако неподготвен за она што следуваше, за она што Марија го беше замислила, сепак тој длабоко во себе знаеше, посакуваше и се надеваше.

И сега за него, таа не беше искушение пратено од Бога, не беше грев. Напротив. Сè беше толку природно, толку човеч-

но, безгрешно и чисто.

Гаврил се соблече и легна на стариот кревет до Марија.

Првиот нејзин допир врз неговите усни, првиот нејзин бакнеж тој го почувствува како илјадници бакнежи на секаде врз неговото тело.

Нивниот немир, нивниот копнеж потече низ вените, низ крвта.

И желбата потече незапирливо.

И страста гореше незапирливо.

* * *

Марија и Гаврил стоеја прегрнати во безвремието кое за момент го беа напуштиле.

Стоеја прегрнати на средината на непрегледниот, зелен лавиринт.

Марија со целото свое тело се беше потпрела врз телото на Гаврил. Тој направи едно незабележливо движење кое таа погрешно го протолкува како да сака да се отргне од нејзината прегратка, од неа.

- Немој Гавриле. — му рече. - Немој сега. Во твојата прегратка се чувствувам како да сум дома. Се вратив. Остави уште малку да ја чувствувам топлината на домот.

- Марија, душо моја изгубена, љубов моја. Мојот дом, сите мои животи (ти би рекла цел еден живот) е врежаната слика што ја носам во душата. Сликата на твоето бело, просирно тело облеано со Сончевината. Мојот немир, мојот копнеж. Сите мои животи наоѓам дел по дел од мудроста. Само никако да го најдам оној дел што ќе ја таа избрише слика.

- Не сè труди Гавриле. Не бриши ја, нека остане во тебе, како што ти остануваш во мене. Мојот несфатлив немир, мојот несфатлив копнеж кој со години ме тера да копнеам по невозможното, недостижното. Ќе се смират ли нашите души Гавриле?

- Не знам. - рече тој, ја фати за брадата и ѝ го крена лицето нагоре, кон него.

Таа низ насмевка му рече:

- Ми зборуваваше за заведувањето. Кој кого сега заведува? И ми рече дека јас сум те завела. Мене не ми изгледаше така. Ти сам доаѓаше во продавницата. Сам бараше начини, оправдувања. Дури и последниот ден.

- Да Марија, можеби е така. Но, јас се борев. Се измачував. А ти само стрпливо чекаше да му се предадам на искушението. Да ти се предадам тебе. Да не ја подадеше раката...

- Уште од првиот момент знаев дека ќе сме заедно. Порано или подоцна. И вреди ли да се оддолжи нешто за кое знаеме дека мора да се случи? Искушението, како што сам рече, секогаш ќе најде оправдување. И тогаш и најмудрите и најразумните попуштаат, се кршат. Мене ми беше полесно. Монахот не бев јас. – таа сè уште се насмевнуваше.

Очите не сакаа да престанат да се менуваат, да се прегрнуваат бакнуваат.

- Знаеш Гавриле, - таа сега беше замислена, престана да се насмевнува. - би сакала вечно да останеме во селската продавница, вечно да го живееме тој момент. Сами, јас и ти. Да не постојат другите луѓе, да не постои светот. Само нашиот свет и нашата љубов.

- Јас останав вечно таму Марија, за мене не постои друг свет, друг живот. Твојот свет не е таму, не е ни овде. Зашто сега имаш друг живот, онаму од другата страна на виножитото. Таму те чекаат луѓето што те сакаат, што ти се радуваат. - тажно ѝ рече, а во себе помисли:

„Никој не те сака како што те сакам јас и никој не ти се радува како што јас ти се радувам Марија. Поради оваа љубов, поради оваа страст останувам овде, сам без тебе,“

- Можам ли да останам овде со тебе колку што сакам јас?

- Не, никако! – одговори тој.

По неговиот глас, по начинот на кој ѝ одговори Марија знаеше дека е залудно да рече било што, да прашува.

Немо го следеше неговиот поглед впериен во далечината.

И го виде виножитото што се насираше во далечината.

И се исплаши.

Панично погледна во Гаврил, во неговите очи.

Виножитото беше во нив.

Хистерично, давенички со дланките ги затвори неговите очи. Зашто знаеше дека кога виножитото ќе стане јасно, ќе се приближи до неа и ќе мора да си оди.

Разделбата веќе ја болеше.

- Немој! - извика и посилно ги притисна очите од кои излегуваше виножито, очите од кои излегуваше крајот. – Немој! Не сега, рано е. Сакам толку многу да ти кажам. Ти се молам Гавриле.

И уште попанично, похистерично, почна да му ги бакнува очите, лицето.

Гаврил, со затворени очи, немо, скаменето ги примаше нејзините бакнежи. Го гореа. И пак ги чувствувааше како илјадници бакнежи насекаде по неговото тело.

Неговиот копнеж, неговиот немир, неговото искушение.

Разделбата го болеше. Многу повеќе отколку што можеше Марија да почувствува, да замисли.

Зашто знаеше дека нејзиниот живот ја чека онаму, од другата страна на виножитото. Зашто знаеше дека по кратко време ќе се соземе и ќе продолжи понатаму. Знаеше дека со човекот кој ја сака и таа го сака, ќе му се радува на новиот живот. Ќе биде среќна. И немирна.

Знаеше и дека никогаш нема да го заборави. Ќе го бара постојано, ќе ги бара неговите очи во другите луѓе кои ќе ѝ бидат блиски, свои. Зашто во нив ќе наоѓа дел од него.

Љубомората силно го протресе Гаврил.

Тој не се изненади. Кога беше Марија во прашање, тој ги имаше најобичните, најсекојдневните, човечки чувства.

Беше љубоморен на нејзиниот живот. Беше љубоморен на човекот што ќе ја има покрај него за цел живот. (Ќе му ја земе ли пак на кратко, само за еден миг?)

Беше љубоморен и на другите луѓе со кои таа ќе се смее,

ќе се радува, ќе плаче.

Мислата што му помина низ глава веднаш ја отфрли, ја турна од себе.

„Не смеам да ја задржам, не можам.“

Љубовта беше посилен.

„Но сепак можам уште малку да бидам овде, со неа, да ја задржам, да го одложам крајот. Сега, она што мора да се случи - нека се одложи.“

Гаврил ги отвори очите.

Црни, обични очи.

Таа, не сакајќи пред време да се изразува, погледна во далечината.

Виножитото го немаше, веќе не беше таму.

Марија му се заблагодари со најшироката, најзаводливата насмевка.

- Кажи ми Марија. — ѝ рече нежно Гаврил.

- Што? - таа се збуни се изненади.

- Рече дека имаш толку многу да ми кажеш.

- Да, навистина. Но сега не можам на ништо да се сетам. Ми се случува тоа. Кога сум полна со емоции, не знам што да речам, да го искажам сето она што го чувствувам, што го носам во себе. Можам да се сетам, да кажам само глупости како на пример, ми се допаѓа како го изговараш моето име. Никој друг не го изговара така. Ми велиш, Марија. - се насмеа. - Без врска. Не можам ниту да те имитирам.

Гаврил се смееше, уживаше во глетката пред себе. Неговата божја убавина. Неговата Марија. Нејзините очи, нејзината уста, нејзината коса.

Копнежот беше побрз и од мислата.

Ги подаде рацете кон неа и ја прегрна. Ја притисна до своето срце.

Трудејќи се да ги прикрие своите чувства, чувства кои болеа, ѝ рече:

- Мораме да се поделиме Марија. Наскоро. Зашто ќе немам сила да те пуштам од мене.

И Марија силно го прегрнуваше.

- Не ме пуштај Гавриле.

- Да не дозволиме чувствата да ни го поматат разумот. Знам дека разбираш. Ние никогаш не можеме да бидеме заедно. Не дели цело едно виножито, цел еден живот.

- Па јас еднаш го поминав. Ќе го поминам повторно и повторно ако треба.

Тој гласно се насмеа.

- Не биди дете Марија.

- Сакам кога се смееш. Сакам кога јас те засмејувам. Гавриле... – таа малку подзастана, па продолжи. – Ќе ми недостигаш. Веќе ми недостигаш. Душата ми е тажна Гавриле, ме боли.

- Секогаш ќе бидам со тебе, верувај ми. И кога ќе си среќна и кога ќе си тажна. Кога ќе ти треба.

- Како дух? – се нашали таа.

- И јас сакам кога ме засмејуваш, кога се смеам со тебе. Не, нема да бидам како дух. Едноставно е. Ќе ме наоѓаш во луѓето што ќе ги сакаш, што ќе ти бидат блиски, свои.

- Сакаш да кажеш дека ќе треба да се задоволам со твоето постоење, со фактот дека постоиш некаде. Гавриле, па ти забораваш дека јас сум обичен човек, од крв и месо. Мене не ми е доволно само постоењето. Сакам да те допрам, да те бакнам, еве како сега.

Таа се подигна на прсти и го бакна.

Бакнувајќи го, му го кажуваше сето она што ѝ прелетуваше низ мислите.

- Еднаш во една книга прочитав како девојката му вели на човекот (или беше обратно, не се сеќавам): Јас сум ти. Тогаш тоа воопшто не го разбрав, за мене беше несфатливо, па дури и глупаво. Сега знам, со тебе разбрав. Јас сум ти Гавриле. Повторно се раѓам за тебе и те барам. Ќе се најдеме ли некогаш? Ама да останеме заедно, засекогаш. А не вака. Украдени мигови, украдени бакнежи. Само спомени.

Гаврил страшно ги впиваше нејзините бакнежи.

Она што таа му го зборуваше беа неговите зборови, не–

говите мисли.

По неколку секунди, или по неколку часови, тие не знаеја, Гаврил се оттргна од неа и рече:

- Има уште нешто што сакам да ти покажам пред да си одиш.

- Навистина? - таа се израдува, разделбата беше одложена.- Што?

- Нешто што ти беше одамна ветено. Време е ветувањето да се исполни. Погледни зад тебе.

Марија се сврте.

Од една од многубројните патеки некој доаѓаше.

Двајца. Маж и жена.

Додека се приближуваа кон нив, Гаврил ѝ рече:

- Ништо не зборувај, ништо не прашувај. Зборовите не се важни. Тие знаат, чувствуваат.

Марија само климна со главата, зашто во ваквите моменти, кога пред неа магијата се раѓаше, таа го слушаше Гаврил. Не само затоа што му веруваше, туку и од страв, да не исчезне магијата ако стори нешто погрешно, нешто непредвидливо.

Мажот и жената се држеа за рака. И тие како и Гаврил, одејќи не ја допираа земјата, туку како да лебдеа над неа.

Таа со нетрпение очекуваше што ќе се случи. Беше возбудена, растреперена.

Човекот и жената поминаа блиску до Гаврил, но не го погледнаа, не го забележаа. Тој за нив не постоеше.

Застанаа пред Марија.

Таа гледаше во нив, тие гледаа во неа.

Марија се запраша како тие го гледаат нејзиното лице, како го доживуваат, како го чувствуваат.

Жената ја истргна раката која досега мирно лежеше во машката и ја упати кон лицето на Марија. Низ очите на Марија помина црвенило.

Златниот прстен, со големиот црвен камен. Мајка ѝ многу оддамна, ѝ го вети.

Дланката на мајка ѝ лежеше врз нејзиното лице. Марија ја покри со својата дланка. И солзите повторно потекоа. Сами. Човекот и жената сè уште среќно се насмевнуваа. Со насмевките, со нивните среќни лица ѝ зборуваа, ја тешеа.

Ќ даваа сила.

Марија ги разбра, ја почувствува нивната грижа, нивната одамна загубена љубов.

Човекот ги зеде двете дланки. На мајката и ќерката.

Ги задржа малку во своите, ги помилува и од едната рака од едниот прст го извади прстенот и го стави на другата рака, на другиот прст.

Златен прстен со голем црвен камен.

„Еден ден, кога ќе пораснеш прстенот ќе биде твој.“

Мајка ѝ го одржа ветувањето.

Марија погледна во црвениот прстен. Сите години, сите чувства, собрани на едно мало место, на нејзиниот прст.

Марија ги прегрна.

Нејзините солзи течеа по нивните лица.

Човекот ги избриша, се тргна од нејзината прегратка и ја фати жената за рака. Уште еднаш ја погледнаа, насмеани, смирени, среќни, се свртеа и тргнаа кон патеката од која дојдоа.

Прегратката на Марија остана празна, сепак душата ѝ беше полна.

Ја дигна раката високо и за последен пат ги поздрави родителите.

Не виде, но знаеше дека и тие ја поздравија и сè уште и се насмевнуваат.

Гаврил кој цело време стоеше подалеку од неа ѝ се приближи. Ги виде нејзините солзи и се изненади:

- Плачеш Марија? Тажна си.

- Не Гавриле, не сум тажна. Среќна сум, Плачам од среќа. Погледни! - гордо ја испружи раката кон него.

Тој ја зеде во својата и погледна во прстенот.

- Тебе ти припаѓа. Твој е отсекогаш.

- Ти благодарам. - го бакна во образот. - Ти благодарам за ова. Оваа слика ќе ја носам во себе цел живот. Засекогаш. Ќе ги избришам оние другите. Оние слики што не ги сакам, што се тажни. И знаеш, прстенот нема да го симнам од рака. Кога ќе сум тажна ќе гледам во него. Во него секогаш ќе ја гледам твојата магија.

Зборувајќи го тоа, таа се исплаши. Се сети на златната нараквица што уште многу оддамна ја имаше, ја чувствуваше на раката, ама само за кратко, зашто кога се разбуди, таа не беше таму. Ја снема, се изгуби.

- Гавриле што ако сонувам? Што ако е пак само еден од моите лажни соништа? Ќе се разбудам и прстенот ќе го нема. Не дозволувај тоа да се случи. Кажи ми Гавриле дека ова не е сон, дека јас и ти не сме само сон.

- Не е сон Марија. - тажно ѝ рече.

За него би било подобро да е сон. Кога ќе се разбуди да не постои Марија од другата страна на виножитото. Да се смири. Да не копнее, да не страда.

- Вети ми. Вети ми дека кога ќе се разбудам ќе го имам прстенот и ќе знам за тебе, за нас.

- Ти ветувам.

Сомнежот во неа го снема. Му веруваше како никогаш пред тоа, како никому пред него.

Гаврил ја фати за рака.

- Да седнеме. - Сè уште беше тажен. Разделбата е тука.

- Да седнеме. - Марија беше среќна. Заборави на разделбата, на крајот.

За последен пат Марија и Гаврил седеа на меката, топла трева, на средината на бескрајниот зелен лавиринт.

Таа се испружи на тревата и ја стави главата врз нозете на Гаврил. Во неговото крило.

Тој како да го чекаше тоа. Почна да ѝ ја милува косата, лицето.

Марија чувствуваше како раката прелетува низ лицето, се преплетува со косата и продолжува подолу, кон вратот.

Овој пат не се задржа таму. Тој ги милуваше рацете, рамената, градите. Повторно и повторно.

Марија ги затвори очите. Неговите милувања ја потсетија на разделбата.

- Веќе си одам, нели Гавриле?

- Да!

- Ќе си одам, а не знам ни кој си ни што си. Кој си ти Гавриле? - праша таа, но не ѝ беше важно. Тој беше едноставно Гаврил.

- Јас сум твојот копнеж, твојот немир.

- Не! - се исправи Марија нежно го бакна и му рече:

- Ти си моето виножито. Јас имам мое, сопствено виножито. Гаврил.

Тој се насмеа.

- Никој не ме нарекол така. Само ти. Умееш да ги видиш, да ги најдеш убавите работи. Чувај ги секогаш во тебе.

- Што ќе биде со тебе кога ќе си одам Гавриле?

- Ха! Како и секогаш. Ќе ги чекам изгубените луѓе, знаеш одвреме-навреме некој залутува овде, и ќе им го покажам патот назад. - тој се трудеше гласот да му биде ведар, насмеан.

- Ќе ги чекаш и изгубените девојки?

Сега тој гласно се насмеа.

- Да и нив. И тие залутуваат одвреме - навреме, најмногу тие. Љубоморна?

- Не. - излажа. - Само што сакам да си само мој, ничиј друг.

- Сум ти рекол ли дека сакам кога ме засмеваш?

- Да, неколку пати.

- Отсекогаш сум бил само твој Марија, ничиј друг. А ти отсекогаш си била љубоморна и посесивна.

- Што можам Гавриле. Јас навистина не можам поинаку. Сакам кога работите се само мои, ничии, други.

- Сакаш кога луѓето се само твои, а не работите.

- Така и реков. Но, тоа не се однесува на сите луѓе. Само на неколку.

- Знам, не мора да ми објаснуваш.

- Гавриле, ќе се видиме ли повторно? Имам толку многу да ти кажам, а сега на ништо не можам да се сетам. И не можам да ти ги објаснам моите чувства, да ти ги пренесам.

- Знам Марија, не се труди. Нели рековме, работите секогаш остануваат недовршени, недоречени. Којзнае, можеби по...

Марија го прекина. Се понадева.

- Можеби пак ќе се видиме, ќе бидам тука со тебе? Тоа ли сакаше да ми го кажеш? Дале е ова ветување?

- Не, не е ветување. Повеќе е верба, надеж.

- Добро. Тогаш ќе го чекам виножитото и ќе му се радувам.

- Радувај се на сè, а не само на виножитото. А сега дојди, стави ја главата врз моите нозе.

Марија повторно легна на меката, топла трева и ја стави главата врз нозете на Гаврил. Во неговото крило.

Гаврил се наведна, ја бакна како првиот пат, знаејќи дека е последен.

Таа предавајќи му се на бакнежот, предавајќи му се на Гаврил не виде дека е измамена.

Не го виде виножитото што излегуваше од неговите очи.

Додека страсно ја бакнуваше, тој ѝ зборуваше:

- Спиј Марија, уморна си. Треба да се одмориш.

Кога ги разбра неговите зборови, веќе беше доцна.

Виножитото беше над неа.

Сакаше да ги отвори очите да не засpie. Но, не можеше. Тие останаа затворени.

Не ја видоа тагата на Гаврил.

Додека тој ја бакнуваше, таа цврсто го стегаше во својата прегратка. Не сакаше да го испушти, но залудно. Чувствуваше како ѝ се лизга од рацете. Се оддалечува.

На местото каде што се бакнуваа Гаврил и Марија не остана ништо, освен голата земја и прекрасното виножито.

Не остана ништо друго, освен празната прегратка на Га-

врил и солзите на Марија врз неговото лице.

Марија како во бунило, слушна како некој панично го извикува нејзиното име и ѝ ги тресе рамената.

- Марија, Марија, разбуди се!

- Будна сум. — рече не отворајќи ги очите.

- Ти благодарам Боже, добро е. Ајде, отвори ги очите, погледни ме.

Марија погледна. Пред себе го виде загриженото лице на нејзината другарка Јана. И се насмеа.

- Па уште се смееш! - извика Јана налутено, бесно. - Ти не си нормална. Те барам веќе три - четири часа, а ти си заспала овде зад оваа грмушка, никој да не може да те види.

Марија погледна наоколу. Ја виде патеката која се искачуваше до нејзината викендичка. Ја препозна околината околу неа. Го виде и старецот кој наведнат зад Јана, гледаше во неа.

- И Вие сте тука? Ве видовме кога доаѓавме. Им зборувавте на цвекињата.

Старецот се насмеа. Јана сè уште беше изнервирана.

- Нормално дека е тука. И тој со мене, цело време те бараше. И него го загрижи. И знаеш уште што? Успеав по мобилен да викнам и полиција. Што ќе им кажам кога ќе дојдат? „Извинете но другарка ми прилегнала малку и така си спиела три - четири часа.“ А јас, глупава се загрижив. Во главата ми поминаа илјадници ужасни мисли. Цел хорор филм. „А таа знаете, само спиела, се одмарала.“

- Па да Јана. Работите се решаваат пред да стигнат полицајците. Тие како и секогаш, доаѓаат на крајот, кога сè се решава. - Марија се смееше на загриженоста на Јана.

- Немој сега да ми се правиш духовита! Би можела да те задавам. Овие четири часа мислев дека ќе умрам. Како можеше да заспиеш?

- Не, не Јана. Не спиев, чекај да ти објаснам. Тргнав...

- Не спиеше? А што е ова што го гледам пред мене? Извини ама јас те видов како мирно спиеш. И знам дека можеш да заспиеш во секое време, на секое место и да спиеш како

труп. Ти си единствениот човек што може така да спие. Знаеш ли дека се губиш кога спиеш? Како во кома. Ама, сега ова е надвор од секое разумно однесување. Не е нормално Марија.

- Не. Чекај да ти објаснам.

Како што лежеше Марија се исправи и со раката тргна еден прамен од косата што падна врз очите. Наеднаш го виде црвенилото пред очите.

Златниот прстен со големиот црвен камен беше на нејзиниот прст.

Прстенот на мајка ѝ. Стана, изрипа.

- Види! Види, Јана, еве го доказот. Не спиев, не сонував.

Марија, радосна, почна да ја прегрнува и бакнува другарка ѝ. Доказот нејзе ѝ беше попотребен.

- Види, погледни убаво!

Јана ја зеде нејзината рака и почна да го разгледува прстенот.

- Си го видела ли некогаш овој прстен? Си видела ли дека го носам?

- Не.

- Овој е прстенот на мајка ми. Уште кога бев дете таа ми го вети. Сега го исполни ветувањето. Ми го даде. Сега е мој.

Јана и старецот немо, загрижено гледаа во неа.

- А да не си го нашла тука некаде, пред да заспиеш?

- Не Јана, не! Ова е навистина прстенот на мајка ми. Не сонував. Вистина е. Еве погледни.

Марија, возбудено, ги бутна двете раце во џебовите од исечените фармерки. Од нив извади жолта, златна земја.

- Погледни! Оваа земја ја донесов од житните полиња на дедо Вељо, всушност од полињата на мојот прадедо Вељо. Пипни ја, сè уште е топла од сонцето.

Јана ја зеде земјата од рацете на Марија

- Внимавај, - и рече таа. - внимавај да не ја истуриш на земјата.

- Не се возбудувај толку. Ова е обична земја Марија. На-

вистина е топла...

- Не е обична. И зошто не престанеш да зборуваш па да ти раскажам што се случи. Што ми се случи. Да ми ја земјата.

Јана внимателно ја стави топлата, жолта земја во испружените раце на Марија, а таа веднаш уште повнимателно и нежно, ја стави во џебовите. На сигурно.

Марија се сврте кон Јана и тивко ѝ рече:

- Ајде да одиме во викендичката. Ќе ти го сварам кафето што ти го ветив и сè ќе ти раскажам. Повелете и Вие со нас, на кафе. – се сврте кон старецот. – Другарка ми и Вас Ве измачила. Но, сега сè е во ред. Дојдете и Вие да слушнете што сè се случи. Ќе ви раскажам за виножитото. За Гаврил.

Старецот се загледа во очите на Марија. И рече:

- Не благодарам. Долго се задржав. Ќе се вратам кај цвеќињата. Сигурно веќе им недостигам.

- Дојдете. – му рече и Јана. – да Ви се оддолжам за трудот. А јас Ви ветувам дека приказната на Марија ќе биде интересна. Верувајте, досега немате слушнато вакви ненормални, налудничави сонови како нејзините.

- Не беше сон Јана. Гледај, имам и доказ. Што сакаш? - повторно ја подаде раката со прстенот кон неа и се сврте кон старецот. - Не сонував.

- Сум го видел јас тоа и друг пат. - рече старецот и се сврте од нив. - Сепак, цвеќињата ме чекаат. Убаво поминете си.

Додека се оддалечуваше Марија и Јана гледаа по него.

Марија се замисли. Во неговото чекорење, во неговиот од имаше нешто познато.

- Еј! Што се замисли? Ајде одиме горе. Да го испиеме кафето веќе еднаш. Знаеш, старецот навистина е чуден. Знаеше дека ништо страшно не ти се случило. Не беше загрижен. Беше сигурен дека си тука некаде.

- Тоа Јана, нешто треба да ти зборува. Нешто се случи и беше вистинско. Не беше сон.

Додека се искачуваа по патеката која водеше до викендичката Марија потона во сопствените мисли. Каде е Гаврил?

Што прави сега? Тагува ли и тој?

Во своите мисли заостана зад Јана.

Јана застана и ја почека.

- Дај ми ја раката! - ѝ рече. Не те оставам веќе сама. Па Марија навистина тебе човек не може ни пет минути да те остави сама. Којзнае што може да ти се случи.

Марија се насмеа гласно.

- Се секаваш ли? Тоа ми го рече пред неколку години кога бевме на одмор, на море. Се секаваш ли на ноќта, на плажата кога дојде човекот, оној што ме бакна?

- Мислиш, на оној што и ти го бакна. Се секавам. Како да ја заборавам ноќта кога луди глумци трчаа насекаде околу нас!

- Е, сега можам да ти објаснам што значи тоа. Човекот на плажата беше Гаврил и тој... Но, чекај, ќе почнам од почеток. Тргнав кон виножитото да го поминам. Така беше нели?

- Така беше. И ти заспа.

- Чекај, не ме прекинувај! Тргнав кон виножитото и го поминав.

- Навистина? - Јана се насмеа.

- Навистина. А имам и друг доказ. Кога ќе се вратиме ќе видиш дека сум забравила да го затворам прозорецот од мојата соба. А ти знаеш дека тоа мене не ми се случило. По стопати се враќам да видам што е исклучено, дали е заклучено.

- И од каде знаеш дека прозорецот е отворен?

- Ветрот ми покажа.

- Ветрот ти покажа. - Јана беше иронична.

- Да, ветрот ми покажа.

- Слушај Марија, не зборувај веќе, прво кафето, па после друго. Важи?

- Важи.

Другарките стигнаа до викендикката. Марија влезе внатре да го приготви кафето, а Јана удобно се завали во еден од столовите - лежалки. Нестрпливо ја чекаше неверојатната приказна.

Марија излезе надвор, го стави топлото кафе на масата и

седна до Јана. Го гледаше прстенот кој силно светеше на нејзиниот прст.

- Убав е. - ѝ рече Јана.

- Најубав.

- Подај ми ги цигарите и почни да раскажуваш.

- Вака. Сè се случи кога тргнав по виножитото. Се симнував...

- Чекај. - ја прекина Јана возбудено. - Погледни! Ене го повторно виножитото.

Марија изрипа од столот и се загледа во далечината. Во виножитото.

- Овој пат не е толку убаво. Боите не се толку светли, јасни. - рече Јана.

- Не. - рече Марија. - Замаглено е. Како низ солзи. Виножитото е тажно. Гаврил е тажен.

Јана чудно ја погледна и ја потегна за раката.

- Седи долу. Веќе не те пуштам никаде. Ќе бидеш до мене сè додека не си одиме. Седни и раскажувај веќе еднаш. Нестрплива сум, ајде.

Солзите од виножитото се прелеаа во очите на Марија
И виножитото слушаше со Јана.

ПАРАЛЕЛНО ПОСТОЕЊЕ

(Кон романот „Зад виножитото“ од Елизабета Дончевска – Лушин)

„Зад виножитото“ од нејзиниот потписник Елизабета Дончевска – Лушин, е авантуристички роман со елементи на фикција кои континуирано го пратат четивото во логична доследност со реалноста која романсиерската ни ја прикажува како заплет од минати времиња: сите како дел од соништата, односно претходните животи, односно минатото сфатено во една глобална рамка, на главниот протагонист во романот.

Овој роман може да се дефинира и како љубовен над-реалистички роман каде љубовта ја има моќта да го видоизменува времето, каде љубовта и само таа е носечката сила на сè што било и ќе биде. И конечно „Зад виножитото“ е роман за апсолутната моќ на еросот, субјективната вистина и силата на желбите како причина да се живее апсолутно од онаа и другата страна на постоењето, односно да се изигра нашето поимање на светот каков што сега го знаеме.

Романсиерката создава светови кои плетат лавиринти од кои извира вистината во сонливото талкање по минатото или сегашноста, којзнае?

Низ четивото веднаш се впуштаме во откривање на немирниот дух на нашиот протагонист: слободоумната и нескротлива Марија, која претставува силен сублимат од убавина, мудрост и еротска привлечност. Авторот гради спонтан книжевен лик кој лесно можеме да насликаме и материјализираме во наше присуство. Марија е книжевен јунак кој пред сè ја држи автентичноста на слободата како птица во рака и како авантурист пар екселанс, лесно се впушта во играта на животот. Преку нејзините копнења и желби ние го осознаваме битието на овој необичен роман со отворени врати и прашања.

Покрај Марија, во романот се појавува нејзината другарка Јана, која ја среќаваме на почетокот и крајот од романот. А тука е и мистериозниот човек, Гаврил (младич, старец, човек – мистерија) кој е сеприсутен во четивото. Преостанатите споредни книжевни ликови (предците на протагонистот и нејзините најблиски другарки) го надополнуваат мозаикот на приказната без кои таа не би била целосна. Се наметнуваат како неопходни и се издржано обработени од авторот во мера која не е пренагласена и остава простор читателот да ги доизгради, дозамисли. Впрочем и со главните јунаци има доста недоречености и тоа е основната убавина на ова четиво, да импровизираме во себе со приказната, да додаваме и одземаме, по наша слободна читателска волја.

Романот е напишан во едноставен стил со лесно течение на мислата. Во него изобилуваат дидактички и фундаментални размислувања за животот, постоењето и товарот на сегашноста. Па така ова четиво се доближува не само до сите генерации на читатели, туку и до сите љубители на книжевноста воопшто, затоа што не се потребни никакви посебни признаења за да се доживее неговото битие, а и да се исплива до крајот на последното поглавје. Но, она што можеби е и најважното во еден роман, без разлика за што се пишува во него, е токму возбудата и магијата што ја создава носечката идеја. Тогаш авторот ги има поставено темелите, а романот почнува да живее низ духот на читателот, а токму овој роман тоа го поседува и затоа го оценуваме како успешен и продуктивен за духовно воздигнување. Затоа што многу енергија и многу возбуда тече низ неговите страници. Секако стои и фактот дека секогаш приказната може да се раскаже и поинаку и на подолго и на пошироко, но добра приказна и добар виц секогаш наоѓаат место во љубопитните очи.

Во однос на насловот на романот, романсиерката веднаш поентира во црвениот круг од целта. „Зад виножитото“ тука е повеќе од наслов, тоа е и копнеж и мистерија да се биде

далеку, да се открива, но и повторно да се враќа назад во вековното домашно огниште на немирот. Овој наслов е исто така и заеднички именител на секоја целина, на секоја страница, на секоја реченица и збор од романот. Насловот е мост од дозволеното до забранетото, од познатото до непознатото, од тагата до радоста. И веднаш те тера забрзано да дишеш.

А што ние всушност знаеме за природата и мистеријата од виножитото од научен и митолошки аспект?! Е. Д. Лушин споменува некои интересни верувања за виножитото во дијалогот на ликовите: Марија и Јана во романот, дека на оној кој ќе помине под него може да му се промени полот или пак да му се остварат најголемите желби. Тука уште ќе додадеме дека виножитото или на латински јазик - *argus pluvius*, што во превод значи „дождлив лак“, содржи црвена, портокалова, жолта, зелена, сина, индиго и виолетова боја и дека според верувањата во грчката митологија претставува мост помеѓу небото и земјата и конечно виножитата според досегашните знаења од физиката се можни само на планетата Земја. Следствено на тоа и приказната на Е. Д. Лушин е автентична планетарна приказна со мистериозни елементи што извираат од човечката душа.

Веднаш по уводното запловување во романот, нашата јунакиња Марија водена од сопствениот немир и љубопитност, во психолошки налети да го дополни мозаикот на она што како немирна душа ѝ недостасува, спонтано се искрадува и минува под виножитото и нејзиниот свет започнува да добива поинаква димензија. Изминувањето на патот од другата страна на виножитото не е само предизвик за книжевниот јунак кој цело време ќе го доживуваме како наш близок, туку и предизвик за читателот со очи да го изоди целокупниот пат на себеосознавање. Можеби најсоодветно ќе биде да се каже дека патот под виножитото е еден вид на психоаналитички ацилак кој е доста корисен за поттикнување на фантазијата и разоткривање на скриените и потиснати делови на човечкиот ум.

Тука нема да влегуваме во сржта на приказната, туку само ќе споменеме дека нашата јунакиња Марија ќе мора да изминува еден долг пат на векови наназад во времето, како би ги споила сите делчиња што ѝ недостасуваат до конечното составување на нејзината животна сложувалка. Важно е да се спомене, дека таа таму нема да биде сама. Таму ќе биде нејзиниот старо нов пријател Гаврил, кој истовремено е и нејзин платонски љубовник и ангел чувар. Во градењето на овој книжевен лик романсиерката поттикнува многу за што да се размислува. Дава малку одговори, но зема многу од нашето трпение. Начнува и недовршува, бега од вистината, нè остава да бидеме сами со себе си, ни дава простор за сонување и фантазирање. Во секој случај мистериозниот самотник Гаврил е човек со своја специфична улога, која е најблиска до улогата да се биде монах, пророк, ангел, човек или полубог задолжен со посебни задолженија. Но исто така вљубеник и заштитник на сè што е човечко.

Приказната што ни ја подарува Е. Д. Лушин е нешто што секој од нас потајно би посакал да го доживее. Затоа што е повеќе од приказна, затоа што е идеја што победува и обединува. Во романескното дејствие на овој роман протагонистот Марија ќе има прилика да ги запознае своите предци неколку генерации наназад, но и одново да ја доживее својата младост. Каков триумф! Дали има нешто повозвишено, да се фрли око во минатото од прва рака, да се биде директен учесник, да се патува назад низ времето! Иако во голема мера она што во овој роман се доживува соодветствува на ефектот што може да го има сонот врз човекот, а дотолку е и реалистично и нè тера да поверуваме дека е возможно и индиректно посакуваме да сме дел од истото.

Зад виножитото е и роман за младоста и безвремената љубов. Во себе содржи уникатна порака и идеја која го дефинира животниот пат кој едноставно мора да се изоди и издржи. Без разлика на измислената фабула, која може да се толкува и

како автобиографска, овој роман е за сите оние кои сонуваат и не дозволуваат да биде заборавено нивното минато.

Во Битола,
05.05.2020 година

м-р Никола Илијовски

Издавач

Здружение за книжевен развој
НОВ ВАВИЛОН, Битола
ул. „Студентска“ бр.9/9, Битола
е- mail:novvavilon@gmail.com
моб:075/764920

**Елизабета ДОНЧЕВСКА – ЛУШИН
ЗАД ВИНОЖИТОТО**

За издавачот

м-р Никола Илијовски

Печати

„Академски печат“ – Скопје

Тираж

250

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје

821.163.3-31

ДОНЧЕВСКА-Лушин, Елизабета

Зад виножитото / Елизабета Дончевска-Лушин. - (2. изд.).

- Битола :Здружение за книжевен развој Нов Вавилон, 2020.

- 135 стр. ; 21 см. -

(Современ македонски роман. Едиција Идеалисти)

ISBN 978-608-4864-16-5

COBISS.MK-ID 51226373

Елизабета Дончевска - Лушин
ЗАД ВИНОЖИТОТО

„Зад виножитото“ е авантуристички роман со елементи на фикција кои континуирано го пратат четивото во логична доследност со реалноста која романсиерката ни ја прикажува како заплет од минати времиња: сите како дел од соништата, односно претходните животи, односно минатото сфатено во една глобална рамка, на главниот протагонист во романот.

Овој роман може да се дефинира и како љубовен надреалистички роман каде љубовта ја има моќта да го видоизменува времето, каде љубовта и само таа е носечката сила на сè што било и ќе биде. Но, исто така „Зад виножитото“ е роман за апсолутната моќ на еросот, субјективната вистина и силата на желбите како причина да се живее апсолутно од онаа и другата страна на постоењето, односно да се изигра нашето поимање на светот каков што сега го знаеме.

Елизабета Дончевска - Лушин создава светови кои плетат лавиринти од кои извира вистината во сонливото талкање по минатото или сегашноста, којзнае?

м-р Никола Илијовски

ISBN 606466416-3

9 786084 864165